SØLLERØD BOGEN

1946

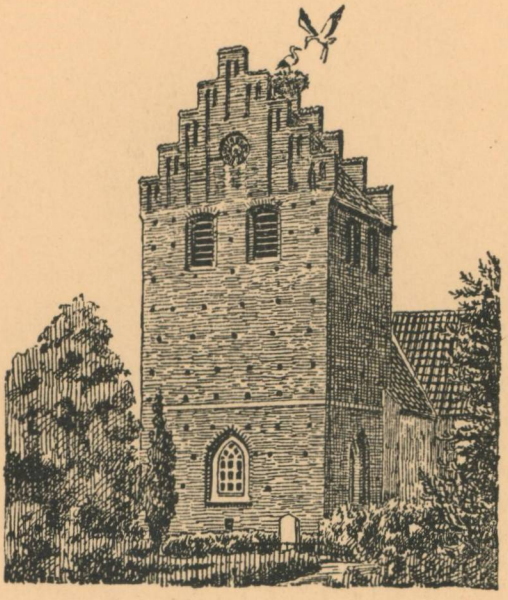

UDGIVET AF

Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune

SØLLERØD BOGEN

1946

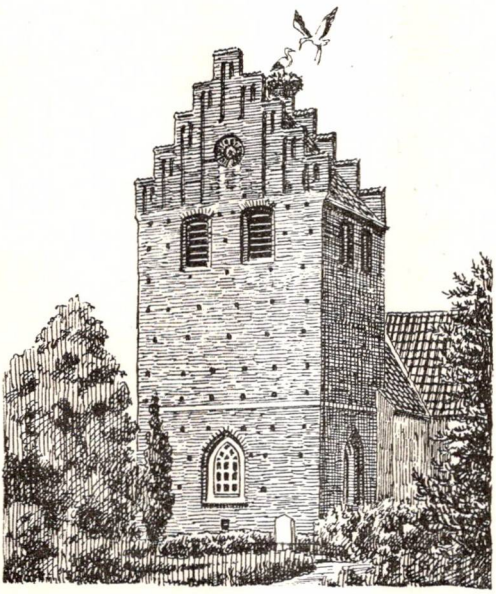

UDGIVET AF

Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune

I KOMMISSION HOS BOGHANDLER MOGENS FUNCH
HOLTE 1946

OMSLAGSTEGNING AF *P. HOLM*
CLICHÉER: WENDT & JENSENS REPRODUKTIONSANSTALT
TRYK: NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN

SØLLERØDBOGEN 1946

AARSBERETNING FOR 1945—46

I Selskabets 4. Regnskabsaar led vi det store Tab, at vor Formand, fhv. Finanshovedbogholder *Hans Bjarne,* afgik ved Døden den 4. Februar 1946. Andetsteds i Aarbogen bringer vor nye Formand, Arkivar *Hans Ellekilde,* en lille Levnedsskildring af denne fremragende Mand.

Efter Bjarnes Død fungerede Kassereren, Overbibliotekar *E. Hoffmeyer,* som Formand og paa Generalforsamlingen den 13. Maj valgtes Arkivar *H. Ellekilde* til Formand. De fratrædende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes og som nye Medlemmer til Bestyrelsen indvalgtes Civilingeniør *G. S. Jørgensen* og Assurandør *H. Šedivý* i Stedet for afdøde Bjarne og Afdelingsingeniør O. Zehngraff, der ønskede at fratræde. Som Revisor genvalgtes Aktuar *M. Løkkegaard* og statsaut. Revisor *A. Schøbel.*

Selskabets Økonomi har vist Bedring, idet det er lykkedes at bringe en gammel Gæld til Bogtrykkeren ud af Verden. Foruden en Kassebeholdning paa Kr. 103.40 bestod Formuen pr. 31. Marts 1946 af ca. 1200 Aarbøger. Regnskabet viste en samlet Indtægt paa Kr. 2265.77, der fordeler sig saaledes: Medlemskontingenter 1188.00, Salg af Aarbøger 374.00. Tilskud fra Søllerød Kommune 700.00, andre Indtægter 3.77. Naar Salget af Aarbøger har været forholdsvis stort, skyldes det, at Søllerød Grundejerforening har opkøbt et større Antal Eksemplarer af Aarbogen til Fordeling blandt sine Medlemmer. De samlede Udgifter udgør Kr. 2254.45, der fordeler sig saaledes: Trykning af Aarbog 2.061.80, Kontorudgifter og Tryksager 111.13, andre Udgifter 81.52. Der er ikke udbetalt Forfatterhonorarer, da samtlige Afhandlinger i Søllerødbogen

1945 er forfattet af Bestyrelsens Medlemmer og leveret gratis.

I Aarets Løb har der været en Tilgang paa 20 nye Medlemmer, men foruden den normale Afgang har der, velsagtens p. Gr. a. de særlige Forhold omkring Befrielsen, været en ekstraordinær stor Afgang. Et enkelt Medlem har ligefrem maattet ekskluderes.

Medlemstallet er ca. 320, men vi haaber paa ny Tilgang i det kommende Aar, saa vi kan blive i Stand til at udvide Aarbogen og til at yde Forfatterhonorarer.

Som Gave har Selskabet fra Fru *Fanny Aagaard* modtaget en Samling Fotografier fra det gamle Holte. For modtagne Gaver og Tilskud bringer vi vor bedste Tak.

Som Emner til Søllerødbogen 1947 har følgende Artikler været drøftet: A. Avnholt: Mit Arbejde som Oldsagsforsker og Museumsmand, H. Ellekilde: General Frederik Gotthold v. Müller, en Artikel om Naylors Hus i Øverød (Professor Chr. Elling?) og om Søllerøds Jernbaner gennem Tiderne. Direktør Louw har lovet en Artikel om Bolle Willum Luxdorph og hans Dagbøger til Belysning af Kulturforhold i Søllerød Sogn omkring 1760—80. Desuden har Direktør Louw tilbudt Selskabet en efterladt Artikel om Fuglene omkring Fuersøen ved Fugleforskeren, Kontorchef Axel Koefoed.

Dersom Medlemmernes Navn, Titel og Adresse ikke er rigtige i vore Forsendelser bedes saadanne Fejl meddelt til Selskabets Kontor, Søllerød Kommunebibliotek, Dronninggaards Allé 7, Holte.

Hans Ellekilde,
Formand.

Erling Hoffmeyer,
Sekretær.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

Aarsberetning for 1945—46 7

Hans Bjarne. Mindeord. Af Arkivar, mag. art. *Hans Ellekilde* 9

En Boplads fra ældre Stenalder ved Vedbæk Boldbaner. Af Museumsinspektør, dr. phil. *Therkel Mathiassen* 19

Oberst J. F. Henry de Drevon. Af Arkitekt *Martial Weber* ... 36

Japetus Steenstrup. Holtegård og Vidnesdam. Af Gartner *A. Avnholt* 41

Digterpræsten Caspar Johannes Boye. Af Arkivar, mag. art. *Hans Ellekilde* 51

Bidrag til Søllerød biblioteksvæsens ældre historie. Af Overbibliotekar *Erling Hoffmeyer* 85

Søllerød før og nu 101

Medlemsfortegnelse 107

SELSKABETS BESTYRELSE

Hans Ellekilde, Arkivar, mag. art. (Formand).
Erling Hoffmeyer, Overbibliotekar (Kasserer og Sekretær).
A. Avnholt, Gartner.
A. Howard Grøn, Professor, Dr. polit.
G. S. Jørgensen, Civilingeniør.
P. Michelsen, kgl. Hofjuveler.
Carl Nielsen, Viceskoleinspektør.
H. Šedivý, Assurandør.
A. Undén, Kontorchef.

FORRETNINGS- OG REDAKTIONSUDVALG

H. Ellekilde, E. Hoffmeyer, G. S. Jørgensen, A. Undén.

SELSKABETS KONTOR

Søllerød Kommunebibliotek, Drgs. Allé 7, Holte (Tlf. Holte 1357)

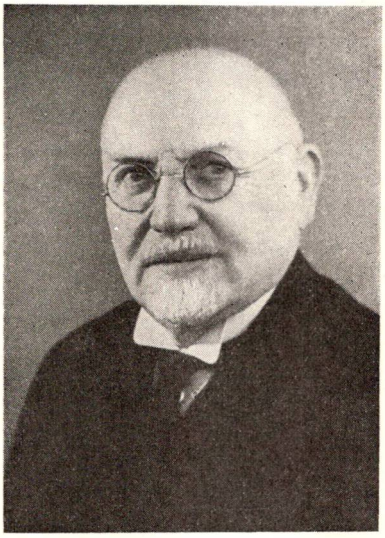

HANS BJARNE

MINDEORD

Ved Arkivar, mag. art. *Hans Ellekilde.*

Den 4. Februar 1946 døde fhv. Finanshovedbogholder *Hans Bjarne,* Medstifter af og i fire Aar, 1942—45, den højtansete Formand for det historisk-topografiske Selskab for Søllerød Kommune. Det er faldet i min Lod at skrive Mindeord om denne for det danske Samfund i Almindelighed, for vort lille lokale historiske Selskab i Særdeleshed saa højtfortjente Mand. Jeg vil forme disse Mindeord som en lille Levnedsbeskrivelse, der turde være saa meget mere paakrævet, fordi A. Falk-Jensens Biografi i Dansk Biografisk Lexicon III, sikkert som Følge af Hans Bjarnes medfødte

Beskedenhed, er saa yderst kortfattet, at yderligere Oplysning om denne Mand vil være Læserne velkommen, saa meget mere som Falk-Jensens Biografi ingen Litteraturhenvisning anfører, hvor den interesserede Læser kan søge mere indgaaende Oplysninger om sin Helt.

Hans Peder Bjarne blev født den 23. August 1875 i Landsbyen Himlingøje lige syd for Køge. Hans Fader Maskinbygger Niels Peter Hansen (1832—1908) var noget af en Drømmer og en Landsbyfilosof og elskede at spille Violin og Fløjte; hans Moder Maren Larsen (1849—1927), der jo var sytten Aar yngre end sin Mand, var i Modsætning til sin Mand en Slider af Rang, en dygtig og energisk Husmandskvinde. Den lille Hans Peter Hansen havde som syvaarig Dreng i 1882 den store Ulykke at komme for nær til en af sin Faders Maskiner og faa sin højre Arm revet af. Selv betragtede han siden denne Ulykke som sit Livs Held: med begge sine Arme vilde han næppe være blevet andet og mere end en ganske almindelig habil Landsbyhaandværker som sin Fader, med historiske Interesser som sin Fritidssyslen. Nu var det nødvendigt for ham at gaa Kontorvejen, da han jo ganske naturligt ikke kunde due noget, hverken som Haandværker eller som Bonde. Han gik i Almueskole i Himlingøje uden i nogen Maade at være noget Vidunderbarn eller Skolelys. End ikke til Regning, hans senere store Lidenskab og Livsinteresse, var han dengang særlig fremragende, men han var flittig og paapasselig i sin Skole, og det var selvfølgelig Vilkaaret for, at hans Forældres Herskab, Vallø Gods, kunde yde Understøttelse til hans Skolegang ved Tøxens Realskole i Køge, hvor han i 1893, 18 Aar gammel, tog Præliminæreksamen. Han mindes af en af sine Skolekammerater, en Storkøbmandsdatter fra Køge, som en lille Bondedreng i graa, hjemmevævet Klædedragt og med et lidt kluntet Væsen, men hun mindes ligeledes hans naturlige Hjælpsomhed overfor de mindre begavede og paapasselige, hans gode Forstand og hans noget større Udvikling end de lidt yngre Kammerater, der gav sig Udslag i, at Hans Peter redigerede et lille Blad, der udkom to Gange om Maaneden, med vittige og morsomme Smaahib til Kammerater og Lærere, som han

for øvrigt stod paa den bedste Fod med. Forholdet til Lærere var præget baade af Respekt og af Venlighed.

Efter sin Præliminæreksamen i 1893 tjente han først et halvt Aarstid paa Vallø Godskontor, men saa tog hans kvindelige Kammerater, Johanne og Anna Damkjær, sig af ham og udvirkede, at han fik en Plads hos deres Fader, den dygtige Godsforvalter Damkjær paa Gammel Køgegaard. Her blev Grunden for Alvor lagt til, hvad der blev Hans Bjarnes store Indsats i Livet, hans fremragende dygtige Regnskabskyndighed i Forbindelse med Uddannelse af Sansen for minutiøs Akkuratesse og Paapasselighed. Han havde i Tidens Løb uddannet Evne til med venstre Haand at kunne skrive Bogstaver og Tal med særlig Sirlighed og Letlæselighed. Pladsen paa Gl. Køgegaards Godskontor var en Uddannelsesstilling, hvor Lønnen ikke var meget mere end Kost og Logi, det var paa ingen Maade nogen fremtidig Livsstilling. Det var ikke heller muligt for Hans Peter Hansen og hans fattige Forældre at opnaa Midler til Videreuddannelse paa Studenterkursus og juridisk Studium, saa at Hans Peter havde kunnet opnaa det, som sikkert dengang var hans Livsmaal, en god og betrygget Administratorstilling ved et dansk Gods. Han maatte efter sin toaarige Uddannelse i den skrappeste Skole for Livet, han kunde komme i, selv bane sig Vej videre frem i selve det praktiske Liv. Det var aldeles ikke nemt for en ung Mand, der var Invalid, man kunde hverken her eller der bruge en Mand, der ikke engang kunde blive Soldat og derfor ganske naturligt ikke kunde opvise fine Soldaterpapirer som hvilken som helst anden Kontorist, der gerne vilde naa frem til være Bogholder eller Regnskabsfører. Endelig forbarmede Vognmand Blyth i København sig over den energiske Ansøger og tog ham paa sit Kontor, og her var han i nogen Tid i en ret selvstændig Stilling med megen Mulighed for Uddannelse ad den personlige Erfarings og Oplevelses Vej. Saa gik Vejen videre opad, han kom først i en ikke helt lille Aarrække, Aarene 1895 til 1903, paa den gamle elskelige Overretssagfører H. F. Helweg Larsens store Sagførerkontor som hans Regnskabsfører. Man behøver ikke at tvivle paa, at den energiske og fremadstræbende Hans Peter,

der jo ikke havde haft Lykke til ad teoretisk Vej at uddanne sig som Jurist, nu ad Praktikkens Vej nok skulde indsuge og tilegne sig al den Juridik, han paa sin fremtidige Løbebane skulde faa saa god Brug for. Megen Tid til Selvstudium var der ikke, heller ikke megen Tid til selskabeligt Kammeratskabsliv med de unge Jurister paa det store Sagførerkontor. I sin sparsomme Fritid holdt den unge Mand sig meget for sig selv, syslede med sine Bøger, han havde særlig Glæde af historisk Litteratur. Struensee, den store ulykkelige Reformator, var Genstand for hans særlige Interesse. Meget Fritid havde han som sagt ikke, hans Chef var Formand for det store Selskab, Københavns Hippodrom, der blandt andet ejede Folketeatret, og han skaffede ham Regnskabsføringen i dette store Selskab, saa hans Dag var fyldt af at bestride to hver paa sin Vis baade anstrengende og ansvarsfulde Stillinger. Saa mødte han den unge Pige, som blev hans Hustru, *Maren Sophie Kristiansen*, Købmandsdatter fra Haslev, godt tre Aar yngre end ham.

Giftermaalet fandt Sted den 20. November 1903 i Haslev i hendes Forældres Hjem. Det unge Ægtepar var snart saa velstillet, at de tre Aar senere, i 1906, kunde købe Grund til deres Fremtidshjem i Holte og seks Aar senere, i 1912, blev Villaen paa Margrethevej Nr. 22 bygget. Den fik Navn af Stokagerhus efter et Skovløberhus paa Vallø Gods, der kunde betragtes som Slægtens Hjemsted. Ikke ret længe efter Bryllupet, knap halvandet Aar, tog den unge Ægtemand Hans Peter Hansen Navneforandring til Hans Bjarne den 7. April 1905. Dette Navn, som i olddansk Forstand betyder den lille Bjørn, blev valgt af Hensyn til dets rene danske Velklang.

Paa dette Tidspunkt havde Hans Bjarnes Løbebane taget en ny Udvikling. Det var lykkedes Hans Bjarne at gøre personligt Bekendtskab med en af den danske Statsadministrations daværende allerdygtigste Mænd, Departementschef i Finansministeriet, Statsgældsdirektør *P. O. Andersen*. Han tilbød Bjarne en Stilling som Assistent i Statsbogholderikontoret i Finansministeriets andet Departement, og hermed var Bjarne omsider kommet paa sin helt rigtige Hylde. Han sad længe i denne forholdsvis beskedne Stilling, han var ikke

Stræberen, der albuede sig hurtigt frem, han var det store Træ med de stærke Rødder, der voksede langsomt og dybt. Først 1916 blev han, efter 11 Aars Assistenttjeneste, fungerende Fuldmægtig, 1919 fik han kongelig Udnævnelse som Fuldmægtig, uanset at han ingen juridisk Examen havde, han havde jo kun Præliminærexamen. Denne Mangel var hos Fuldmægtig Bjarne erstattet med stor personlig Dygtighed. Saa gik det hurtigere med hans Karriere. Samme Aar, 1919, han blev kongelig Fuldmægtig, steg han til Kontorchef i Finansministeriet, og seks Aar senere, i 1925, blev han Finanshovedbogholder, en Stilling som han varetog i 16 Aar til 1941, da han af Helbredshensyn tog sin Afsked fra denne fordringsfulde, meget krævende Stilling. Han var ikke kommet sovende til denne store og ansvarsfulde Stilling, han havde ærlig fortjent den ved sit store Initiativ til en fuldstændig Omlægning af Statens Regnskab, der blev gennemført af Statsregnskabskommissionen i Aarene 1921—1926. Først havde man adskilt Statens Drifts- og Formueregnskab, nu gennemførte man konsekvent den Ordning, at Regnskaberne skulde føres i de enkelte Ministerier og de respektive Forvaltningssteder, men ikke som hidtil i Finansministeriet. De enkelte Ministerier og andre Forvaltningssteder aflægger derefter Regnskab til Finanshovedbogholderiet. Ikke blot i Danmark sejrede Bjarnes praktiske Reformering af Statens tidligere saa uoverskuelige Bunkeregnskab, men man havde Bud efter ham fra Sverige og fra Island, for at blive delagtige i de i Danmark under Bjarnes Ledelse gjorte Erfaringer. Han blev derfor ikke blot Kommandør af Dannebrog af anden Grad, men han blev ogsaa Kommandør af den svenske Vasaordens anden Klasse, og han blev Ridder af Islands Falk i anden Grad. Ogsaa andre Steder havde man Brug for hans store praktiske Regnskabskyndighed, han var 4 Gange paa Færøerne 3—4 Uger ad Gangen for at omlægge det færøske Regnskab for Færøernes Lagting. Han omlagde det danske Politis Regnskab og han omlagde naturligvis ogsaa Regnskabet i sit eget Sogn, Søllerød Kommune, ikke at tale om en Række private Foretagender.

Ikke blot ved direkte personligt Arbejde, ogsaa ved Un-

dervisning trængte Bjarnes reformerende Tanker paa Regnskabsvæsenets Omraade ud i videre Kredse. Samtidig med at han var Assistent i Statsbogholderiet 1905—16, var han i Aarene 1904—19 Lærer ved Teknisk Selskabs Skole, nemlig i Aarene 1904—19 bl. a. i Fabriksbogholderi, men saa blev han efter A. H. V. Sabroes Død i 1919 Leder af det juridiske Fakultets Undervisning af vordende Sagførere, Dommere og Administratorer i Bogholderi og Regnskabskritik. Denne Undervisning vedblev han at varetage, ogsaa efter at han, i 1941, taget sin Afsked som Finanshovedbogholder, men først i 1942 fik han Udnævnelsen som Lektor, saa svært havde Københavns Universitet ved at se bort fra den Fejl i hans Opdragelse, at Bjarne, i eet og alt det praktiske Livs Mand, ikke var cand. jur. endsige dr. jur. I 1945 tog han sin Afsked fra Universitetsundervisningen som Følge af Aldersgrænsen, han blev jo 70 Aar den 23. August 1945. Sund og rask som han var, havde han nu efter menneskelig Forventning et langt og smukt Otium for sig, helliget hans historiske Interesser, ikke mindst hans kære Forening Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune og sin litterære Virksomhed paa det regnskabstekniske Omraade, men det skulde gaa anderledes. Faa Maaneder efter blev han i Slutningen af Januar 1946 ramt af en voldsom Hjerneblødning, der fuldstændig lammede ham, ogsaa hans Evne til at tale. Han var klar over, hvor det bar hen. Hans Bjarne havde endnu saa meget at udrette. Hans litterære Virksomhed havde ikke været saa omfattende, som man kunde ønske af en saa kyndig og erfaren Mand. Han havde i sin Embedstid saa lidt Tid til sin egen private litterære Virksomhed. Han plejede at staa op Kl. 4 om Morgenen og sætte sig til sit Skrivebord for at kunne naa at udrette noget, før han tog til København, men saa var han meget træt, naar han kom hjem. Han plejede aldrig at sige ret meget til sin Hustru og sine fire Døtre, men den tavse stille Mand udstraalede Hygge, og der blev saare tomt i Huset efter hans Bortgang. Søndag Eftermiddag holdt han fri, han glædede sig da ved at gaa rundt i sin store Bogsamling, tage snart een, snart en anden Bog ud og stryge den venligt over Ryggen. Der blev ikke Tid til

megen sammenhængende Læsning, Skønlitteratur havde den praktiske Mand meget lidt Sans for, men han elskede Musik. Men var Bjarnes litterære Virksomhed ikke særlig omfattende saa var den des mere værdifuld, den bestod hovedsagelig af to grundlæggende Arbejder: »Bogholderi i Teori og Praksis« 1921 og »Om Finansforvaltningen i Staten« 1934. Desuden et Par mindre Arbejder: »Eksempler til Brug ved Bogføring i »Det Tekniske Selskabs Skole« 1909 og »Breve til en Aktionær om hans Selskabers Regnskaber« i 1943. Saa vidt jeg ved, har Bjarne ikke eller i al Fald kun i ringe Grad givet Bidrag til Tidsskriftslitteraturen om regnskabsøkonomiske Problemer.

Bjarnes første store Bog, »Bogholderi i Teori og Praksis« 1921, der er udkommet i ikke mindre end fem Udgaver 1921, 1924, 1932, 1938 og 1943, betegner en Fornyelse i den store danske Litteratur af Bogholderilærens Praksis, idet Bjarne ikke blot tager Hensyn til Bogholderivæsenets historiske Udvikling udenfor og i Danmark, men ogsaa søger at give Bogholderivæsenets Praksis en i al Fald af Landets mange Bogholderilærere haardt tiltrængt teoretisk Underbygning og Forklaring. Bjarnes Bogholderilære er derfor ikke beregnet for grønne, umodne Handelselever, men for viderekomne, især som lige sagt for Landets mange Handelsskolelærere. Noget helt nyt i denne Bog, som intet egentlig Sidestykke har i Hages Haandbog i Handelsvidenskab eller i Schovelins Købmandens Haandbog er Bjarnes Afsnit om regnskabskritiske Undersøgelser. Her gives Forklaring og Vejledning til Bedømmelse af en Forretnings økonomiske Stilling ud fra dets Regnskab, belyst ved de opstillede Hovedpunkter i en saadan Regnskabskritik. Det er denne Linie, der til Gavn for alle danske, jævne, ikke altfor regnskabskyndige Aktieejere, bliver gennemført i Bjarnes sidste lille Bog »Breve til en Aktionær om hans Selskabers Regnskaber«. Som den ærlige og redelige Mand Bjarne er, stiller han Krav om, at Regnskaberne skal give ærlig og redelig Besked om Aktieselskabets eller Forretningens økonomiske Stilling. Det skal ikke skjules ved regnskabsmæssige Kunster, som det saa ofte har været Tilfældet, og hvor det er sket, skal den jævne Mand,

som betror et Aktieselskabs Bestyrelse sine Sparepenge, kunne gennemskue Bedraget og læse den virkelige Sandhed om Selskabets reelle Stilling.

Bjarnes anden Hovedindsats i den danske Faglitteratur er hans Bog »Om Finansforvaltningen i Staten« 1934. Det er en Bog, der, i al Fald efter det Kongelige Biblioteks systematiske Katalog at dømme, er ganske enestaaende i den danske Litteratur, den har ikke som Bjarnes Bogholderilære baade Forgængere og Efterfølgere. Bogen om Finansforvaltningen egner sig sikkert i allerhøjeste Grad som Studiebog for de mange Studiekredse indenfor alle politiske Partier, der ønsker at gøre sig kendt med det danske Styre i alle dets Enkeltheder, ikke mindst paa et saa vigtigt og grundlæggende Omraade som Statens finansielle Styre, der kommer os alle ved, i det mindste som Skatteydere. En saa kyndig Mand som Nationaløkonomen Jørgen Pedersen skriver: »Forfatteren har gennem sit mangeaarige dygtige Arbejde indenfor Statens Regnskabsvæsen en væsentlig Andel i, at Danmark er det Land i Verden, hvor denne paa det forretningsmæssige Princip opbyggede Regnskabsform er mest konsekvent gennemført. Jeg synes, at det er et ganske fortrinligt Arbejde, skrevet i et klart og smukt Dansk, saaledes som man kender det fra Forfatterens tidligere Arbejde«. Niels Neergaard anser Bjarnes Bog for at være et ualmindelig dygtigt og fortjenstfuldt Arbejde, som giver klar og grundig Oplysning om en Række Forhold af stor Almeninteresse og praktisk Betydning. Særlig for alle, der paa forskellig Maade har med offentlige Sager at gøre, vil denne Bog være en saa godt som uundværlig Haandbog.

Det var dog alligevel ikke Hans Bjarnes store Fortjenester af det danske Samfund i Almindelighed, der gjorde ham selvskreven til Formand i det nye »Historisk-topografiske Selskab« i Søllerød, man kan næsten sige, tværtimod. Havde Bjarne ikke taget sin Afsked fra sit store, krævende Embede i Statsbogholderiet i 1941, var han næppe blevet Formand, af den simple Grund, at han saa ikke havde kunnet magte det store Arbejde, der udkrævedes for fra bar Bund at bygge en levedygtig historisk Forening op. Nu havde han derimod

taget sin Afsked, han havde forholdsvis rigelig Tid til sin Raadighed for sammen med Overbibliotekar Hoffmeyer at grundfæste den nye Forening, og i Kraft af sin store Anseelse skaffe Selskabet den Understøttelse fra Sogneraadet, som det slet ikke kunde undvære. Mit Forslag om at vælge Bjarne til Formand fik derfor almindelig og fuldstændig Tilslutning. Kun een Ting er vi ked af, at hans Formandstid skulde blive saa kort, ikke mere end fire Aar. Vi havde ønsket endnu i mange Aar at kunne beholde den fine, elskelige Mand som vor Formand. Han var en Formand, som en Formand burde være, et Eksempel til Efterfølgelse for alle senere Formænd i hans Selskab. Han var i Sandhed den første mellem Ligemænd, og de, som har haft den Oplevelse at arbejde sammen med ham som Styrelsesmedlemmer eller som Forfattere, vil altid have gode Minder om Samarbejdet. Han var ikke Topfigur som saa mange Formænd, han var lige saa lidt den Formand, som daarligt kunde tænke sig, at andre end han selv foretog noget Foreningsarbejde eller fyldte Selskabets Publikationer. Bjarne fulgte i saa Henseende den sunde Fornufts gyldne Middelvej. Han havde saa travlt med at arbejde for sin Forenings Trivsel i økonomisk Henseende, at han ikke kom til at præge de fire første Aarsskrifter saa stærkt, som det kunde være ønskeligt, med sine egne Bidrag. I Aarbogen 1942 har Bjarne blot et lille Bidrag om Holte Kirkes Historie, grundlæggende i al sin Korthed og Knaphed. I Aarbogen 1944 skriver Bjarne om Bøller og om Bøllemosen ved Skodsborg, han gør opmærksom paa, at Navnet Bøllemosen tidligst optræder paa Generalstabskort fra Aaret 1899 eller 1900, og han synes tilbøjelig til at tro, at det er Bøllerne fra 1885, som huserede i Egnen, der har givet den tidligere Kørom-Mose Navnet Bøllemosen, og ikke som det almindelig antages, lige omvendt. I Aarbogen 1945 har Bjarne en forbilledlig lille Afhandling om Dr. techn. Paul Bergsøes Ejendom »Koefodsminde« og dens Ejere. Det lykkedes ikke Bjarne at faa gennemført sit store Arbejde om Søllerød Sogns Veje og Transportmidler, derunder ogsaa Sognets Jernbaner, som han i Aarenes Løb havde samlet saa flittigt Stof til. Det er muligt, at Dele af dette Materiale siden kan

offentliggøres i Aarbogen, eller tjene som Grundlag for Viderearbejde af en Vejhistoriker som Museumsinspektør Victor Hermansen. Hvad vi stadig vil faa Glæde af, er Bjarnes fortræffelige Samlinger af lokale Billeder fra hans elskede Søllerød Kommune, som hans Enke har skænket til Søllerød Raadhus. Vi vil atter og atter kunne glæde os ved at benytte dette Billedstof i taknemmelig Erindring om en Mand, for hvem Søllerød Sogn blev det elskede Hjem. Vi ønsker, at hans gode Minde ikke maa glemmes blandt os, at vi maa kunne fortsætte det af ham saa velbegyndte Arbejde i Historisk-topografisk Selskab paa en Maade, at han faar ikke Skam, men Ære af os, hans Arbejdsfæller og Efterfølgere. Ære være vort Selskabs Medstifters og vor første Formands Minde.

EN BOPLADS FRA ÆLDRE STENALDER VED VEDBÆK BOLDBANER

Af *Therkel Mathiassen.*

Maglemosen[1]) ved Vedbæk var i Stenalderen en Havvig, der skar sig ind i Landet fra Øresund, ligesom de tilsvarende Fjorde i Ordrup Mose og ved Nivaa. Det var fortrinsvis langs saadanne Vige, at den ældre Stenalders Jæger- og Fiskerfolk slog sig ned, og vi har da ogsaa ved alle tre Vige Bopladser fra den Tids Kystkulturer, den saakaldte Ertebølle- eller Køkkenmødding-Kultur. Ved Maglemosen udgravede Nationalmuseet i 1924 en større Boplads paa Bøgebakken under Henriksholm, og senere har Egnens utrættelige Amatørarkæolog, Gartner A. Avnholt, fundet flere mindre Bopladser i dette Omraade. Ingen af disse, heller ikke Bøgebakken, kan dog i Alder og Betydning staa Maal med den Boplads, der her skal beskrives.

I den lille Skov, der ligger lige Vest for Boldbanerne ved Vedbæk og som tidligere hørte under Maglemosegaard, fandt Avnholt allerede i 1937 Flintaffald i et lille Hul, der var gravet af nogle Spejdere. I 1940 blev der af Kommunens Ingeniører foretaget nogle Gravninger og Boringer med et fremtidigt Kloakrensningsanlæg for Øje, og ogsaa ved denne Lejlighed kom der Flint frem. For nærmere at faa belyst Bopladsens Karakter foretog Avnholt i 1942 en Prøvegravning, hvorved han udgravede et Areal paa 11 Kvadratmeter. Udbyttet var rigt, og Fundet vakte en Del Opsigt i

[1]) Ikke at forveksle med Maglemose ved Mullerup Nord for Slagelse, der har givet Navn til en hel Kulturperiode, Maglemose-Kulturen.

Pressen. Nu satte Nationalmuseet sig i Forbindelse med Avnholt, der beredvilligt overlod den videre Undersøgelse til Museet. Denne Undersøgelse fandt saa Sted i Dagene 1.—26. August 1944 under min Overledelse, idet dog den daglige Ledelse var overdraget til cand. mag. C. L. Vebæk[1]). En hel Række interesserede deltog i denne Udgravning som Volontører, saaledes stud. mag.erne Erik Bendixen, Ørsnes Christensen, Thorkild Andersen, Grethe Nielsen, Elisabeth Munksgaard og Kontorist Henningsen, foruden naturligvis Avnholt; fra geologisk Side deltog mag. scient. J. Troels-Smith og B. Brorson Christensen. Jeg maa benytte denne Lejlighed til at takke disse mine Medarbejdere, ligesom jeg maa takke Entreprenøren ved Renseanlægget, Ingeniør Hviid, for al Hjælp og Forstaaelse. En supplerende Undersøgelse blev foretaget 6.—13. Juni 1945 under min Ledelse. Ved disse Undersøgelser blev der systematisk udgravet et Areal paa ialt 113 Kvadratmeter. Da Udgravningerne til Renseanlægget for Alvor begyndte, varetog Avnholt Museets Interesser, idet han i saa stor Udstrækning som muligt undersøgte Kulturlaget paa disse Arealer, enten før de blev gravet bort eller ved at gennemsøge den opgravede og bortkørte Jord; et stort Antal Oldsager blev reddet paa denne Maade. Nu er Bopladsen praktisk talt bortgravet, og paa Stedet ligger det mægtige Renseanlægs fire store Hjørnetaarne og store Midterbassin af Cement.

Den Redegørelse for Fundet, der skal gives her, maa kun betragtes som en foreløbig Meddelelse, idet Bearbejdelsen af det geologiske Materiale endnu ikke er foretaget og der saaledes ikke kan siges noget helt sikkert om Bopladsens geologiske Alder.

Stedet, hvor Bopladsen laa, viste sig som en ganske lav Højning i Øst-Vest, kun omkring en halv Meter højere end Omgivelserne. Men dette svarede til en langt større Forhøjning i Undergrunden, der her dannede en aflang Holm, hvis højeste Punkt laa 2,59 m over Havet; den Del af denne Holm,

[1]) Vebæks Familie stammer fra Vedbæk og har taget Navnet derfra; men da Familien har boet et Par Slægtled paa Fyn, er d'et faldet bort.

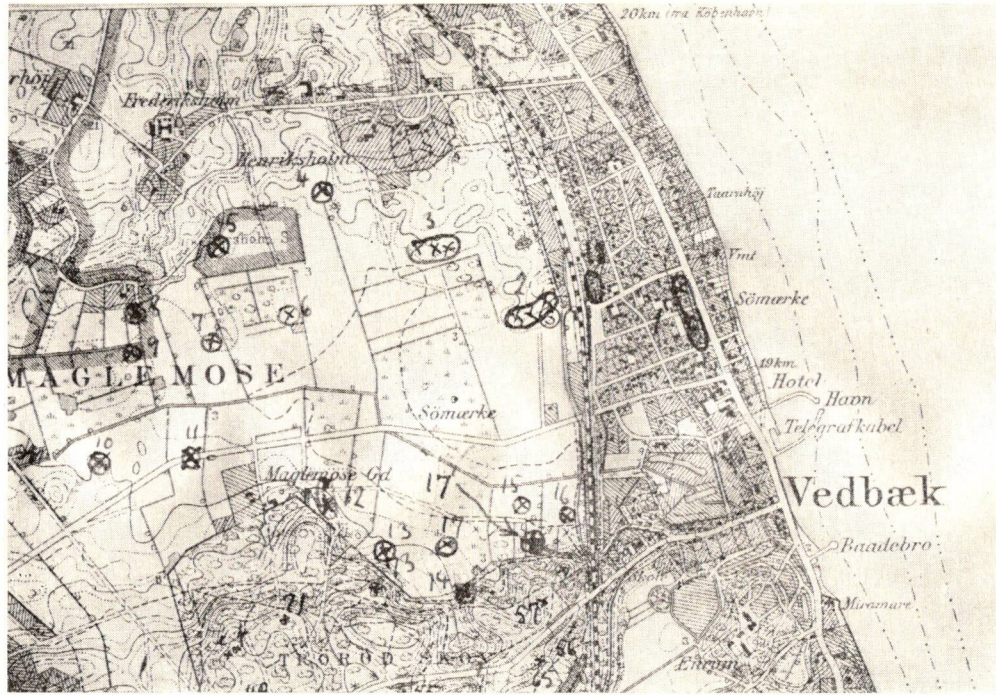

Fig. 1. Kort over Maglemose med indtegnede Bopladser. 1 : 20000.
Nr. 17 er Bopladsen ved Vedbæk Boldbaner; Nr. 2 er Bøgebakken (Henriksholm).

der laa højere end 2 m o. H., havde i Øst-Vest en Udstrækning af 30 m, i Nord-Syd af 8 m. Fra denne Sandrevle faldt Bunden — Sand — ret stærkt til alle Sider og naaede hurtigt ned under Havets nuværende Niveau. I Tidens Løb er Terrænforholdene blevet udjævnet ved, at de dybere Arealer udenfor Holmen er blevet udfyldt, først af et tykt Lag Dynd med Cardiumskaller og andre Muslinger og Snegle, der viser, at disse Lag er afsat i Havet; herover følger saa et Lag Tørv, der paa selve Holmen kun var mellem 10 og 25 cm tykt, medens det længere ude naaede en Tykkelse af indtil 65 cm; dette Tørvelag er en Ferskvandsdannelse, aflejret i en Sump efter at Maglemose-Bassinet er blevet afsnøret fra Havet ved Landets Hævning.

Paa selve Holmen laa Oldsagerne i et Lag imellem Tørven og Sandbunden. Dette Lag, hvis Tykkelse varierede mellem 50 og 30 cm, var allerøverst tørveagtigt, medens Resten var mørkegraat, sandet med Trækulstumper og meget Flint. Udenfor Holmen, hvor Oldsagerne er blevet aflejret i aabent Vand, udkastet fra Holmen, laa de i et 25—30 cm tykt Lag, dækket af et Lag Havdynd; i Reglen hvilede Oldsagslaget paa Sandbunden, men længst ude kunde der være et Lag Dynd eller Tørv mellem det og Sandbunden.

At man har boet paa selve Holmen, var der flere Spor af. Sine Steder var der hele Brolægninger af haand- til hovedstore Kampesten, og flere Steder var der Ildsteder med ildskørnede og -sprængte Sten. Der bemærkedes ogsaa flere Steder Rester af tynde, tilspidsede Hasselstokke, der undertiden gik helt ned i Undergrunden. Noget System i dem var det dog ikke muligt at finde. Antagelig er det Rester af simple Hytter eller Telte.

Oldsagsfundet fra Vedbæk er meget betydeligt, og det har den store Fordel, at det synes at være ganske rent, uden yngre Tilblanding, takket være det Tørvelag, der har dannet sig over Bopladsen, efter at den er blevet forladt. Fundet omfatter ca. 1500 Redskaber, foruden 700 Flækker, ca. 200 Knuder og Blokke, 700 Dyreknogler og Tusinder af Stykker af Flintaffald, hvoraf dog det allermeste blev efterladt paa Pladsen, efter at det var optalt. Samlingen findes nu i Na-

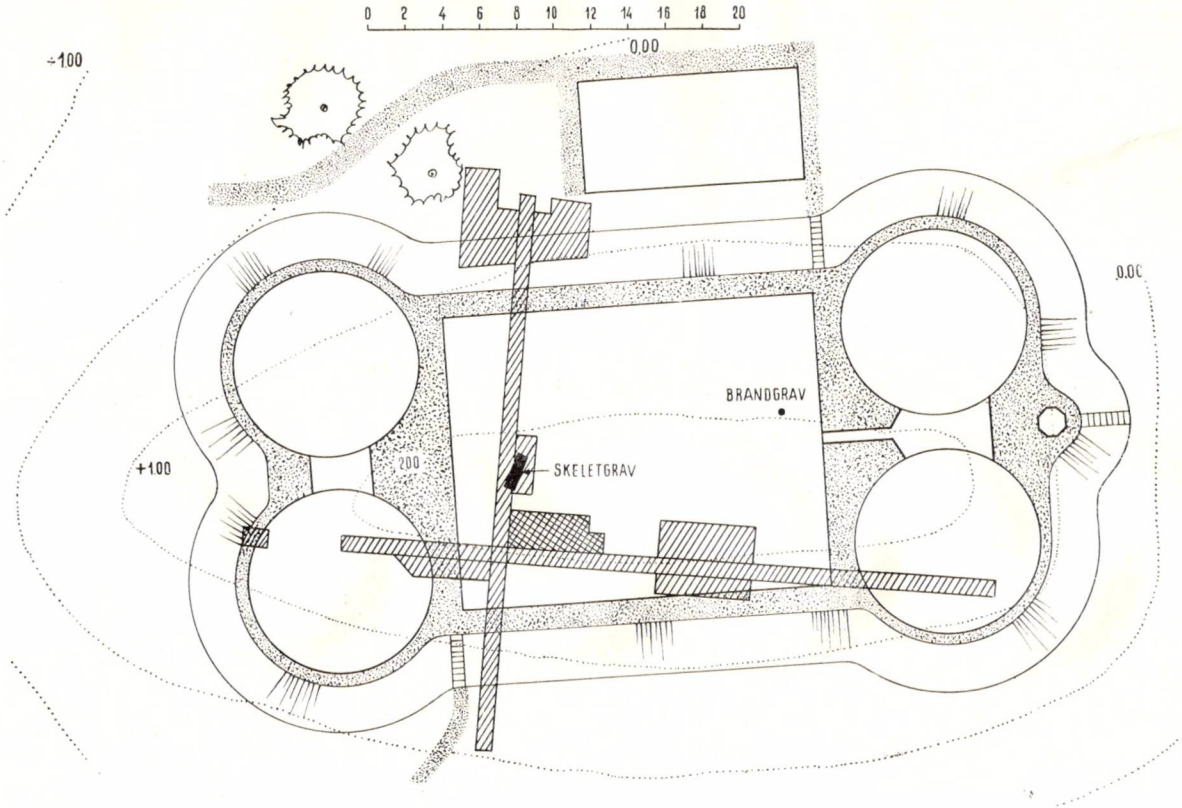

Fig 2. Plan over Bopladsen; de af Museet systematisk udgravede Arealer er skraverede; Avnholts Prøvegravning er dobbelt skraveret; Kloakrensningsanlægget er indtegnet. Kurverne er Bundens Højde over Havet. Opmaalt af Søllerød Kommunes Ingeniørkontor.

Fig. 3. Billede fra Udgravningen i Sommeren 1944.
Det er Avnholt, der staar nede i Graven.

tionalmuseet, idet dog de af Avnholt først opgravede Sager findes i den af ham tilvejebragte Samling i Gl. Holte Skole.

Af Oldsagerne er de allerfleste — over 1300 — af Flint. Flintsagerne er fortrinlig bevaret, oftest uden nogen Patinering. 401 Stykker er Økser, og heraf er de 391 af den gamle primitive Form, der kaldes Kærneøkser, idet de er dannet ved Hugning fra alle Sider af en Flintknold eller -kærne. Blandt Kærneøkserne er den gamle usymmetriske Form, hvor Sidekanterne er dannet ved Tilhugning fra forskellige Sider, stærkt dominerende, idet 175 Økser og 12 For-

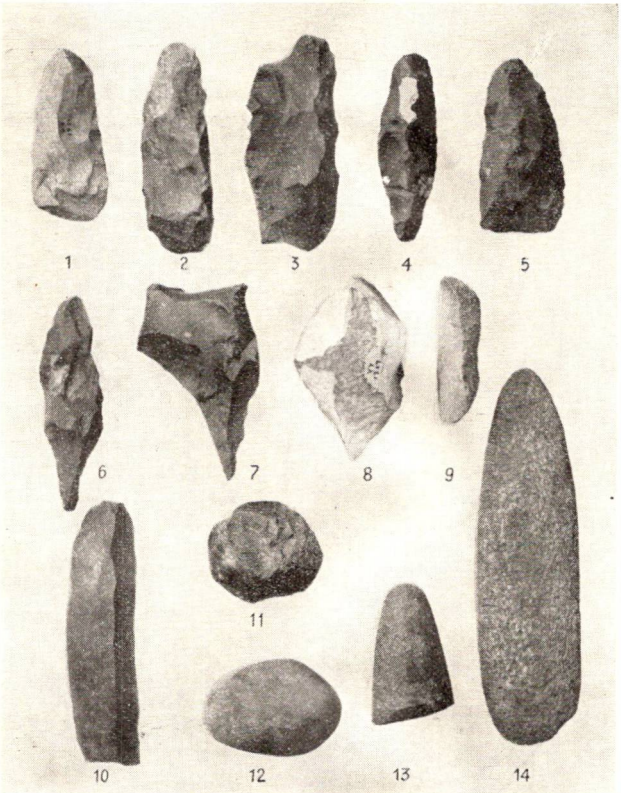

Fig. 4. Oldsager af Sten. 1 : 4.
1—2. Kærneøkser. 3. Forarbejde til Kærneøkse. 4. Kærnemejsel. 5. Skiveøkse. 6. Spidsvaaben. 7. Tykt Bor. 8. Haandkile. 9. Kølskraber. 10. Flækkeskraber med svagt indbuet Æg. 11. Knusesten af Flint. 12. Slagsten af Kvartsit. 13. Nakkeende af Trindøkse. 14. Økse af Glimmerskifer.

arbejder hører herhen; Længderne varierer mellem 6 og 12 cm og ligger oftest omkring 10. 19 maa kaldes symmetriske Retøkser, 3 symmetriske Tværøkser, 17 atypiske, 78 ubestemmelige Brudstykker og 11 ubestemmelige Forarbejder. 10 Økser maa kaldes Skiveøkser, idet de er hugget af en Flintskive, hvis Kant danner Øksens Æg; de er gennemgaaende smaa og atypiske, med Længder mellem 9 og 11 cm; 5 maa betegnes som kanthuggede, 3 er usymmetriske og to atypi-

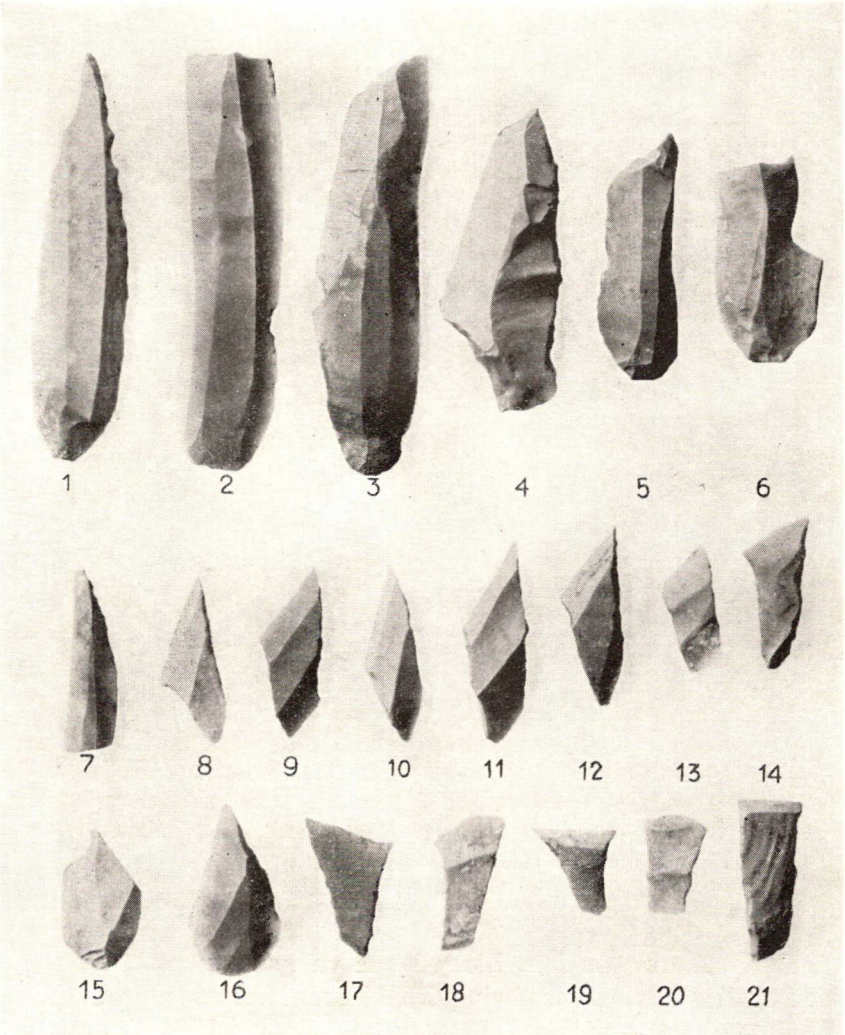

Fig. 5. Flækkeredskaber. 2 : 3.
1. Bor. 2. Skraber med lige Æg. 3—4. Knive, den sidste med Skafttunge. 5—6. Stikler. 7. Mikrolitlignende Pil. 8—14. Skævpile. 15. Affaldsstykke fra Fremstillingen af Skævpile. 16. Ufærdig Skævpil. 17—21. Tværpile, de tre første med skraa Æg.

ske. 19 af Kærneøkserne har en saa smal Æg, at de maa kaldes Mejsler, og 9 har spids Forende, saa de maa kaldes Spidsøkser.

Af andre større Flintredskaber har vi 11 Spidsvaaben, slanke, spidst tilhuggede Flintstykker, der antagelig ogsaa har været skæftet som Spidsøkser; to Haandkiler, ret tykke og brede, spidse Stykker, 10—11 cm lange; 63 tykke Bor; 6 Høvlskrabere; 109 Kølskrabere, slanke Stykker, der ved den ene Side har en plan Afspaltningsflade med en finhugget, for Enden afrundet Skrabe- eller Høvleæg. Af Slag- og Knusesten af Flint er der 34, og af disse er de 14 saa runde og afknuste over det meste af Overfladen, at de maa betegnes som Knusesten. Et Køllehoved er dannet af et Flintstykke med et naturligt Hul.

Flækketeknikken er forbavsende god og sikker, og Fundet indeholder et meget stort Antal store, gode, regelmæssige Flækker, medens et Hundrede Stykker er saa smaa og fine, at de maa betegnes som Mikroflækker; der er ogsaa mange gode Blokke, hvoraf Flækkerne er slaaet; 6 Blokke maa betegnes som Haandtagsblokke, til Produktion af Mikroflækker.

I Forhold til de mange gode Flækker er Antallet af større Flækkeredskaber, lavet af saadanne Flækker, forbavsende ringe. Der er 4 Flækkebor, 11 Flækkeknive med skraat tilhugget Ryg og 5 Stikler — en Slags smaa Mejsler til at arbejde i Ben med — alle Kantstikler, de to med, de tre uden Tværhugning. Paafaldende faa er der af Flækkeskrabere: 6 med indbuet Æg, 10 med Tværhugning og 4 med Skraahugning fortil, i Reglen dog ikke nogen egentlig Skrabeæg; Flækkeskraberne med udbuet Æg, der ellers plejer at være de almindeligste, mangler her helt.

Heller ikke Antallet af Redskaber, lavet af Skiver og Spaaner, er stort: 3 Spaanskrabere, 9 Skivebor, 4 Spaanbor, 17 Spaanknive, 10 Midtstikler og to Kantstikler. En af Knivene har en Skafttunge, saa den ligner en skæv Lyngbypil; Skiveskrabere mangler helt.

Stærkt dominerende blandt Flintredskaberne er Pilene; det er øjensynlig til Fremstilling af saadanne, at en stor Del af

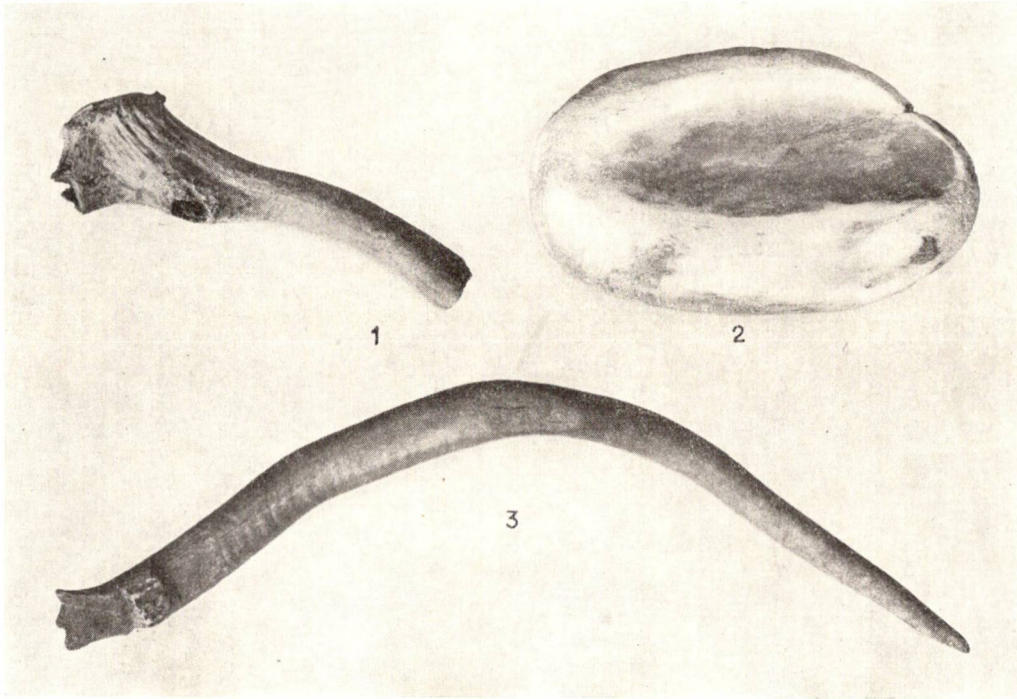

Fig. 6.
1. Ufærdig Hjortetaksøkse. 2. Slibesten af Sandsten. 3. Spidsvaaben af Hjortetak. Ca. 1:4.

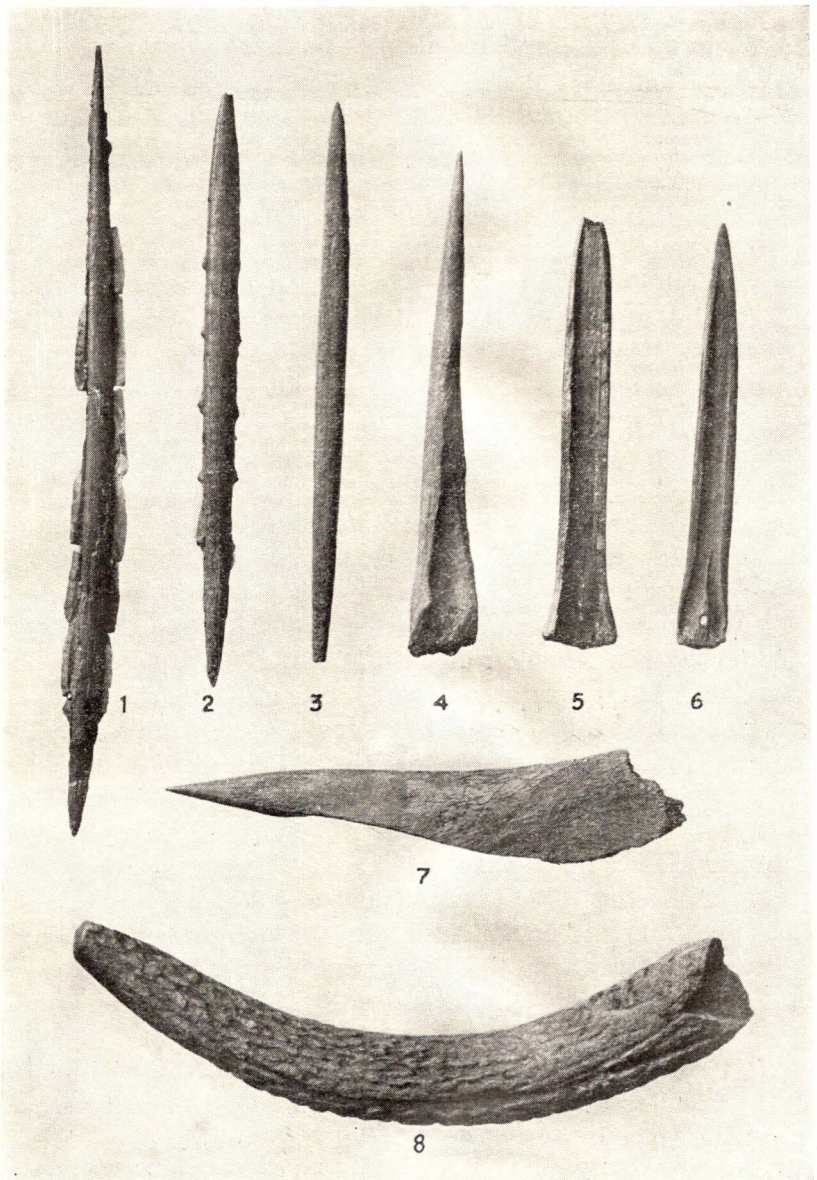

Fig. 7. Redskaber af Ben. 1 : 2.
1—2. Flintægspyd, det første med de fleste Flintfliser siddende i, det sidste kun med Harpiksen bevaret. 3—6. Benodde, de to sidste af Raadyr-Mellemfodsben. 7. Albuebensdolk. 8. Slagstok.

de mange gode Flækker er forfærdiget. Der er dels Skævpile, dels Tværpile. Skævpilene, der er dannet ved at hugge en Flække skraat over paa to Steder, er langt de talrigste, idet der af dem er fundet 445, hvortil kommer 62 Forarbejder og 32 Affaldsstykker fra Tildannelsen; disse Skævpile er hovedsagelig de kraftige, meget skraa Former, vi kender fra andre gamle Kystbopladser. Hvordan disse Skævpile er blevet fremstillet, faar man et Indblik i gennem Forarbejderne: Ved Finhugning laver man et dybt, bueformet Indhak i Siden af en Flække, og derpaa brækker man Flækken skraat over paa dette Sted; de Affaldsstykker, der fremkommer, er lette at kende. Af Tværpilene, hvor Æggen er tværstillet, har vi 127, hvortil kommer 7 Forarbejder; paa ikke mindre end 58 af disse Tværpile er Æggen lidt skraatstillet, og der findes alle mulige Overgange til Skævpilene. Virkelige Mikroliter findes slet ikke; kun eet Stykke minder derom; men det er bredere og er snarere en ufærdig, meget skraa Skævpil.

Af Oldsager af andre Bjergarter end Flint har vi to Nakkeender og een Ægende af Trindøkser af Grønsten; de har spids Nakke og er slebne; en har næsten cirkulært, en anden uregelmæssigt-ovalt Tværsnit. Et meget usædvanligt Stykke er en spidsnakket, meget flad Økse af Glimmerskifer, slebet ved Æggen og lidt paa Kanterne; Længden er 21 cm. Dernæst er der 5 Slibesten af Sandsten, øjensynlig benyttet ved Slibning af Trindøkser; en af dem er et smukt Stykke, en aflang Rullesten af hvid Sandsten, som i begge Sideflader har dybe Slibegruber. Endelig har vi 148 Slagsten af Granit og Kvartsit, afrundede Rullesten med Slagmærker, af en passende Størrelse, saa de falder godt i Haanden og kunde bruges ved Flinthugningen.

Af Redskaber, lavet af Ben og Hjortetak, har vi kun 37. Dette skyldes, at paa selve Holmen, hvor de er blevet aflejret paa tørt Land, er de hurtigt hensmuldret og blevet opløst; derimod har de kunnet holde sig i det kalkholdige Sødynd udenfor Holmen. Disse Bensager er: en ufærdig Hjortetaksøkse, lavet af Rodenden af en Kronhjorttak; et langt, krumt Spidsvaaben af Hjortetak uden Skafthul, men

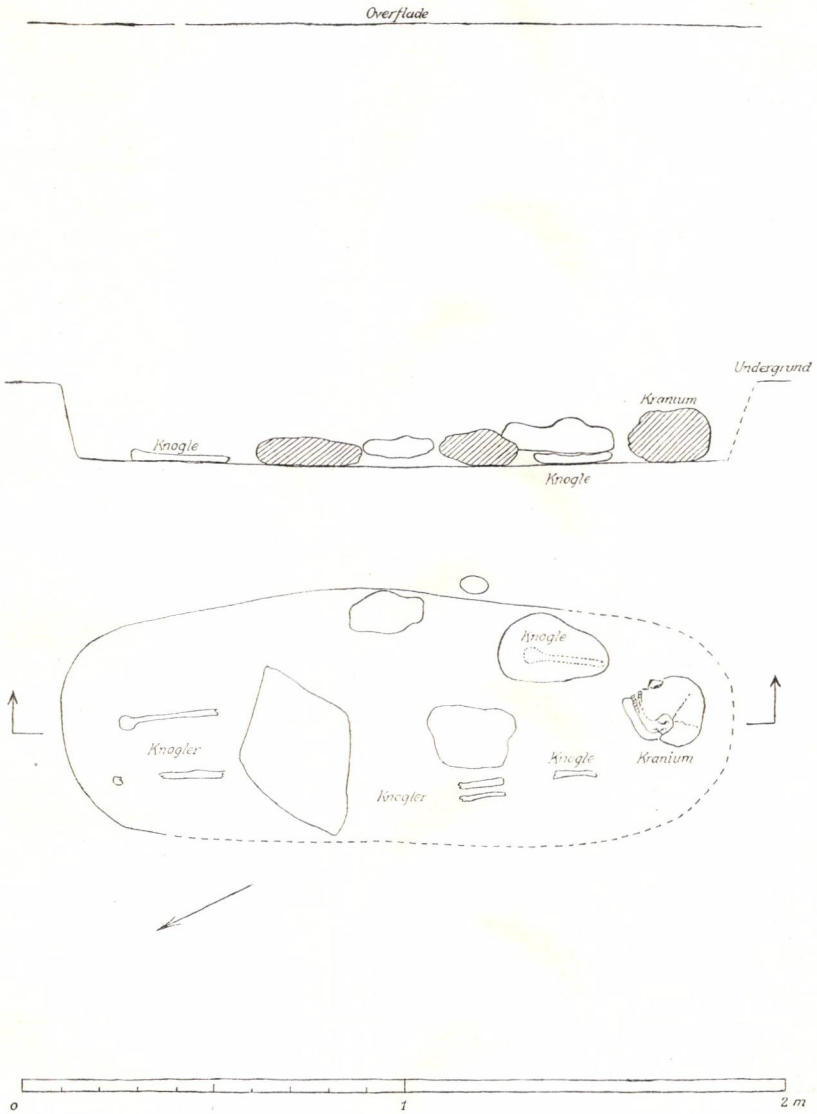

Fig. 8. Plan og Snit af Graven.

med Anlægsflader ved begge Sider; 4 Slagstokke af Hjortetaksgrene; 5 Spydspidser med Riller i Siderne til Flintfliser, flere med disse siddende i endnu eller med Rester af den Harpiksmasse, hvormed de har været kittet fast; to Dolke, lavet af Albueben; 6 Prene, lavet af flækkede Raadyr-Mellemfodsben og 12 andre Benodde.

Nogen Forskel i Redskaberne mellem de øvre og nedre Dele af Oldsagslaget kan ikke ses; det er de samme Sager, der gaar igen overalt. Kun i Forholdet mellem de forskellige Slags Pile er der en lille Forskel at bemærke. Hvis man undersøger Forholdet mellem Antallet af Skævpile og Tværpile i de forskellige Lag paa de Dele af Bopladsen, hvor der findes mindst 4 Udgravningslag (à 10 cm), finder man følgende:

Øverste	Fjerdedel:	42	Skævpile,	16	Tværpile.	Forhold	2,6.
Næstøverste	—	17	—	4	—	—	4,2.
Næstnederste	—	14	—	3	—	—	4,7.
Nederste	—	18	—	4	—	—	4,5.

Man ser saaledes, at der er forholdsvis flest Tværpile i det øverste Lag, hvad man iøvrigt ogsaa kunde vente, da Tværpilen er en yngre Form end Skævpilen. Men Tallene er jo ikke større, end at Tilfældigheder kan spille ind, saa det gaar vist ikke at drage for vidtgaaende Slutninger heraf. Alt ialt gør Fundet et meget ensartet Indtryk og synes at stamme fra en ikke særlig lang Periode.

Dyreknoglerne i Fundet er bestemt af Dr. Magnus Degerbøl, Zoologisk Museum, der herom siger:

De to Dyrearter, der i særlig Grad har leveret Bopladsen Kød, er Kronhjort og Raadyr; dernæst følger Vildsvin. Ogsaa af Graasæl findes der en Del Knogler; desuden er der af Pattedyr fra Havet Knogler af Ringsæl og Marsvin. Af Rovdyr findes Knogler af Ræv, Skovmaar og Vildkat. Hunden er repræsenteret af en halv Snes Knogler, og saavel den store som den lille Form af Hund har været tilstede. Af Bæver har vi en halv Snes Knogler. Af Fugle er repræsenteret Havørn, der viser at Bopladsen har været beboet om Sommeren, og Sortstribet Lom, der viser at Stedet ogsaa har været beboet om Vinteren. Af Sumpskildpadde er der nogle Stumper af Skjolde. Interessant er Forekomsten af nogle Knogler af Pelikan, som vi dog kender fra flere danske Oldtidsfund. Af Fisk er der nogle faa Knogler af Torsk, samt et Kileben af en ca. 60 cm stor Sej, en Fisk, der ellers kun

kendes fra Nivaa-Køkkenmøddingen og som viser, at Øresunds Vand maa have været mere salt end nu.

Interessant var det, at der paa selve Holmen under Kulturlaget fandtes en regulær Begravelse. Graven, der var dækket af det uforstyrrede Oldsagslag, viste sig som en aflang, afrundet Nedgravning i Undergrunden, orienteret i Nordnordøst-Sydsydvest, 1,80 m lang, 65—70 cm bred og 20—25 cm dyb. I Graven laa et udstrakt Skelet med Hovedet i Syd. Kraniet var ret velbevaret; men foruden dette var kun Dele af Lemmeknoglerne tilstede i stærkt forvitret Tilstand. Over den ene af Armknoglerne laa en stor Sten, og iøvrigt laa der i Graven tre andre større Sten, der øjensynlig er lagt ovenpaa Liget. I Kanten af Graven fandtes en lille, oval, rødbroget Sten; men om den er anbragt der med Hensigt eller er tilfældigt medkommet i Gravfylden, vides ikke; andet Gravgods fandtes ikke.

Denne Grav er interessant ved, at det er den ældste, arkæologisk daterede Grav, der kendes fra Danmark; den og Graven fra Korsør Havn er de to eneste sikre Grave, der kendes fra Ældre Stenalder her i Landet.

Om Kraniet har Dr. med. Kurt Bröste meddelt, at det er af en ældre Mand, langskallet, af ret fin Bygningstype, og det svarer meget godt til de faa andre Kranier fra Ældre Stenalder, der kendes her fra Landet.

Men Vedbæk-Bopladsen skulde give endnu en Overraskelse. Efter at Museets Gravning var afsluttet, telefonerede Avnholt en Dag til mig, at der ved Udgravningen af det store Midterbassin var kommet en Dynge brændte Ben frem. Jeg tog straks derud. Det viste sig, at der nordligt paa Holmen, 15 m fra den anden Grav, i Sandbunden var en lille, aflang Grube, oval, 20 cm lang, 15 cm bred og 8 cm dyb, fyldt med brændte Ben, og over denne Bunke var lagt en lille Dynge rent Sand som en lille Høj. Ved min Ankomst stod endnu det 10—15 cm tykke Kulturlag over Dyngen med en urørt og uforstyrret Væg med Oldsager og Flintaffald, og herover laa igen det her ca. 25 cm tykke, uforstyrrede Tørvelag, saa enhver Mulighed for senere Nedgravning er udelukket. Dyngen bestod af mindre Brudstykker af brændte Knogler,

ingen over 2—3 cm Størrelse, og de af Knoglerne, det har været muligt at bestemme, er Menneskeknogler, der godt kan høre til samme Individ; blandt andet er der nogle Brudstykker af en Underkæbe med Tænder. Vi staar saaledes her overfor langt det ældste kendte Tegn paa Ligbrænding her i Landet. De ældste Eksempler herpaa var ellers fra Stenaldrens Slutningsafsnit, den saakaldte Dolktid; men først omkring Midten af Bronzealderen trænger Ligbrændingen igennem som herskende Gravskik. Hvordan man skal opfatte dette Tilfælde af Ligbrænding fra Ældre Stenalder, er usikkert. Antagelig maa man anse det for et enestaaende Tilfælde, der muligvis staar i Forbindelse med Menneskeæderi, som man jo kender flere Tilfælde af fra Køkkenmøddingtid (navnlig paa Dyrholm-Bopladsen). Paa denne Del af Vedbæk-Bopladsen var der iøvrigt flere Ildsteder, og paa et af disse saas en sammenbrændt Kage af Slagge og brændte Knoglestumper, der dog var saa smaa, at de ikke kunde bestemmes.

Naar vi nu skal forsøge at tidsfæste Vedbækfundet, maa vi gøre dette ad ren arkæologisk Vej, da det geologiske Materiale derfra som sagt endnu ikke er bearbejdet. Om Vedbækfundets arkæologiske Placering er der slet ingen Tvivl. Det hører hjemme i vor ældste Kystkultur, et Forstadium til den egentlige Ertebølle-Kultur, en Kultur, som vi kender fra en Række Bopladser fra Sjælland: Carstensminde, en undersøisk Boplads ud for Kastrup paa Amager; Københavns Frihavn; Bloksbjerg i Ordrup Mose (udgravet og publiceret af Landsretssagfører Erik Westerby i Bogen Stenalderbopladser ved Klampenborg); Søholm ved Klampenborg; Gislinge Lammefjord; paa flere af Bopladserne i Aamosen (Øgaarde, Magleø) finder vi et Indslag fra denne Kultur. Størrelsen af disse Fund kan illustreres ved Antallet af Økser og Pile i de fire største af dem:

	Kærne-økser	Skive-økser	Skæv-pile	Tvær-pile
Carstensminde	38	2	45	0
Bloksbjerg, Lag D + E	278	12	55	142
Gislinge Lammefjord	26	3	27	2
Vedbæk Boldbaner	391	10	539	127

Fælles med disse Fund har Vedbæk: Blandt Flintøkserne er Kærneøkserne næsten eneraadende; de mange Skævpile og Kølskrabere; Forekomsten af Trindøkser og Flintægspyd; Mangelen paa Skiveskrabere og Keramik. Ejendommelig for Vedbæk er Mangelen af Flækkeskrabere med udbuet Æg og af Mikroliter, hvoraf der dog er fundet enkelte paa de andre Pladser. Som man ser, er Vedbæk det største af disse gamle Kystfund. Skal vi forsøge at placere det tidsmæssigt imellem de andre, bliver det antagelig imellem Carstensminde og Gislinge Lammefjord paa den ene Side og Bloksbjerg paa den anden; de to første gør ved deres faa Mikroliter og ingen eller kun ganske faa Tværpile et lidt ældre Indtryk, medens Bloksbjerg med sine mange Tværpile og Skiveskrabere synes yngre. Men særlig stor er Tidsforskellen næppe, og der kan jo ogsaa have gjort sig lokale Forhold gældende.

Denne gamle Kystkultur maa som sagt betragtes som et Forstadium til den egentlige Ertebølle-Kultur, hvorfra den afviger ved Forekomsten af Typer som Kølskrabere, Skævpile, Mikroliter og Flintægspyd, samt ved Mangelen paa Keramik. En Del af disse Træk viser en Tilnærmelse til vor anden, endnu ældre Stenalderkultur, Maglemose-Kulturen. Dette kunde godt tyde paa, at disse to Kulturer har en fælles Rod; men vi mangler her et vigtigt Mellemled: den Kystkultur, der utvivlsomt har eksisteret samtidig med Maglemose-Tidens Indsøkultur; men denne ukendte ældgamle Kystkulturs Bopladser ligger nu saa dybt sænket under Havet, at kun et rent Tilfælde vil kunne bringe Materiale fra dem for Dagen.

Vedbæk-Bopladsen ligger i Tid antagelig omkring 5000 før Kristi Fødsel; og som den største Kystboplads, der kendes fra denne Tid, vil den altid have sin store Værdi. Iøvrigt vil netop hele Maglemose-Omraadet med Henriksholm-Bopladsen og de andre Ertebølle-Bopladser være et godt Omraade til at vise Forholdet mellem disse forskellige Kulturstadier og de forskellige geologiske Perioder; men dette maa blive en Fremtidsopgave.

OBERST DREVON OG DRONNINGGAARD

Af arkitekt *Martial Webèr.*

J. F. Henry de Drevon var oberst og staldmester hos prins Vilhelm V af Oranien. Fordrevet fra sit hjemland af skuffet kærlighed, ved hofintriger eller maaske landsforvist, opholdt han sig i Danmark som gæst hos vennen Frederic de Coninck, der var født 1746 i Haag og som i august 1781 købte Dronninggaard og boede herude med familie de følgende somre.

De Coninck opførte Næsseslottet og anlagde parken, plantede skov og bragte jorderne under røgt. Drevon, som fulgte med familien ud paa landstedet, fik overladt en romantisk bjælkehytte, som kaldtes Eneboerhytten eller Eremitagen. Maaske har Drevon, der kaldte sig Eremitten, taget navn efter sin bolig. Hytten laa ved en kilde og dens afløb i eller ved den lille skov, som strækker sig fra Dronninggaards Alle nr. 30 over mod Fredskovvej.

Man har ment, at Drevon har været de Coninck's arkitekt ved opførelsen af Næsseslottet, men det er ikke rigtigt. Det fremgaar alene af hans ringe tegnefærdighed. Drevon har haft en væsentlig andel i ejendommens planlægning, især i parkens og skovenes anlæg og beplantning og har i de faa aar, han var her, efterladt sig varige minder baade i Dronninggaard-Park og i Frederikslund Skov.

Ude paa næsset har de Coninck rejst et smukt monument, en obelisk, udført af Wiedewelt, med inskription paa Latin; paa Dansk lyder den saaledes: »Rejst i taknemmelighed af ejendommens besidder F. de Coninck for J. F. H. Drevon ved

hvis raad og snille denne skønne park er gjort endnu skønnere«. Obelisken bærer aarstallet 1783.

I nærheden af Eneboerhytten har Drevon anlagt en gravtue med stenplade, med følgende inskription:

ICY REPOSERA QUI RETIRÉ DU MONDE
VECUT À DRONNINGGAARD DANS UNE PAIX PROFONDE.
IL CONNUT DE LA COUR LE BRILLANT SI FLATTEUR,
DE L'ÉTAT D'UN GUERRIER L'AMBITION TROP VASTE,
DES FOLLES PASSIONS LA SÉDUISANTE ERREUR,
DU LUXE ÉBLOUISSANT ET L'ORGEUIL ET LE FASTE.
DU TENDRE AMOUR IL GOUTA LA DOUCEUR,
CE DIEU LUI PROMIT TOUT, MAIS IL TROMPA SON COEUR.
LA RAISON LE FIXANT SOUS LES LOIX D'HYMENÉE
IL CRUT APPERCEVOIR LA ROUTE DU BONHEUR.
CRUELLE ILLUSION, FATALE DESTINÉE,
L'INTERET Y SEMA LA GERME DU MALHEUR.
LA FIDELE AMITIÉ PLUS VRAIE ET PLUS CONSTANTE
LUI TEND DANS SES CHAGRINS UNE MAIN BIENFAISSANTE.
AUX BORDS DE CE RUISSEAU, SOUS L'OMBRE DE CES BOIS
ELLE ÉLÈVE À SON TOUR SA CONSOLANTE VOIX.
LA PAIX RENAIT DÉJA DANS SON COEUR PLUS TRANQUILLE
ET LE BONHEUR QU'IL CHERCHA TANT DE FOIS
NE L'ABANDONNA POINT DANS CE CHARMANT AZILE.

Verset kan oversættes saaledes:

Her skal *han* hvile, som fjernt fra alfarvej
levede paa Dronninggaard og nød dens dybe fred.
Hoflivet kendte han, dets besnærende pragt,
krigerens ubændige ærgerrighed,
de taabelige lysters daarende vildfarelser,
den blændende overflødigheds tant og pral.
Af øm kærlighed han smagte sødmen,
Gud-Amor loved alt, men skuffede hans hjerte.
Fornuften førte ham ind under hymens love,
han mente sig paa lykkens vej.
Grusomme blændværk, altfor bitre skæbne,
ulykken spired alt af kold beregning.
Trofaste venskab, sandere og mere varigt,
rækker ham i sorgen sin dulmende haand.
Her ved bækkens bred i disse træers skygge

lyder venskabets saa trøstende stemme.
Og roen genopstaar i nu fredfyldte hjerte,
og lykken, som forgæves før han søgte,
prisgiver ham ej mer. O fortyllende fristed.

Paa et sted i nærheden af nuværende de Coninckssvej har Drevon ladet opstille et monument, der foroven afsluttes med en dragonhjelm. Det er udført af Stanley og bærer inskriptionen: »Amicitiæ ergo«, »rejst af venskab«. Under inskriptionen er Drevon paa et relief afbildet, hvilende foran Eremitagen i et mildt, solbeskinnet landskab under en skyfri himmel, mens et truende uvejr, det han har været ude i, forsvinder i det fjerne. Monumentet er dateret 1785. Det er senere flyttet ud paa næsset.

Ved indgangen til Næsseskoven er rejst et sandstensmonument, udført af Wiedewelt. Det bringer samme kunstners monumenter i Jægerspris-Park i erindring og er rejst af Drevon som en tak for de lykkelige aar, han tilbragte herude. Paa en i sandstenen indfældet marmortavle er indhugget et vers paa Fransk. Det anføres nedenfor og gengives tillige i dansk oversættelse:

LES ADIEUX DE L'HERMITE DE DRONNING-GAARD

ENTRÂINE SANS RETOUR DANS LE FRACAS DU MONDE,
L'HERMITE A DONC PERDU CETTE PAIX SI PROFONDE,
CETTE TRANQUILLITÉ, CES DOUX AMUSEMENTS,
CE TRAVAIL CE RÉPOS, CES PLAISIRS INNOCENTS
DONT DRONNING-GAARD TOUJOURS ABONDE,
ET QU'IL TROUVA SI CONSOLANTS!
MAIS S'IL DUT CONSACRÉR LE RESTE DE SA VIE
A SERVIR DE NOUVEAU SON PRINCE ET SA PATRIE,
S'IL DOIT CONNAÎTRE ENCORE AU DÉCLIN DE SES JOURS,
LE TOURBILLON DES CAMPS ET L'INTRIGUE DES COURS;
CETTE RETRAITE SI CHERIE
TIENT A SON COEUR POUR TOUJOURS.
O DRONNING-GAARD, ENDROIT TROP ENCHANTEUR!
TU VIS RENAÎTRE MON BONHEUR
CHEZ TOI DE L'AMITIÉ CONSTANTE
LA VOIX SI CONSOLANTE

ME FIT OUBLIER MES MALHEURS
SUR TOUS MES JOURS QUE TU SEMAS DE FLEURS!
TES FORÊTS, TES JARDINS, TES CHAMPS ET TES BOCAGES,
DE TON IMMENSE LAC LES SUPERBES RIVAGES,
PLUS D'UNE FOIS ONT CALMÉ MES DOULEURS;
ET DANS TON CHARMANT HERMITAGE
J'AI VU TARIR LA SOURCE DE MES PLEURS
MAIS, PUIS QU'ENFIN IL FAUT QUE JE TE QUITTE!
CONSERVE MOI TOUJOURS LE NOM DE TON HERMITE;
ET LORSQU'UN JOUR L'IMPITOYABLE MORT
DE SA FAULX MEURTRIÈRE AURA FINI MON SORT
JE VEUX QU'À TON GÉNIE ON OFFRE UNE HECATOMBE
ET QUE L'ON GRAVE SUR MA TOMBE:
CY GIT L'AMI DE DRONNING-GAARD.

Eremittens afsked med Dronninggaard.

Uden haab om gensyn tvinges jeg ud i verdens larm.
Eremitten skal altsaa miste denne dybe fred,
denne ro, disse milde adspredelser,
arbejdet, hvilen, de uskyldige glæder,
som Dronninggaard altid byder i overflod,
og som han fandt saa trøsterige!
Men skal han ofre resten af sit liv
i tjeneste paany for fyrste og fædreland,
skal han atter paa sit livs aften
møde slagmarkens tummel og hoflivets rænker,
da vil dette saa elskede fristed
for stedse fastholde hans hjerte.
o Dronninggaard, altfor fortryllende sted!
Du saa min lykke genfødes,
her fandt jeg varigt venskab,
den saa trøstende stemme,
der bredte glemsel over mine sorger,
daglig strøede du blomster paa min vej!
Dine skove, dine haver, dine marker og lunde,
din vældige sø, hvis skønne bredder
mere end een gang dulmede mine smerter;
og i din yndige eneboerhytte
saa jeg mine taarers væld udtørres.
Men naar jeg nu nødes til at forlade dig,
saa lad mig stedse mindes ved navn af din Eremit;
og naar en dag den ubarmhjertige død

med sin morderiske le afslutter min skæbne,
skal der ofres til din aand en hekatombe
og paa min grav skal ristes:

Herunder hviler Vennen af Dronninggaard.

»Eremittens Afsked« bærer intet aarstal og oplyser ikke, naar Drevon blev kaldt hjem og forlod Danmark, men meget tyder paa, at Drevons manuskript »Beskrivelse af Dronninggaard«, som er dateret april 1786 og tilegnet de Coninck's svigerinde, frøken Caroline de Joncourt, er et særligt farvel til »den saa trøstende stemme«, der mildnede hans sorger. I saa fald har hans ophold paa Dronninggaard strakt sig fra 1781 eller 1782 til 1786. Hans senere skæbne er os desværre ukendt. Han er ikke nævnt i det store hollandske biografiske lexikon og vi maa nøjes med stenenes tale.

JAPETUS STEENSTRUP

HOLTEGÅRD OG VIDNESDAM

Af *A. Avnholt.*

Den smukke, gamle Holtegård har gennem tiderne haft mange skiftende ejere, nogle for en længere periode, andre kun for et kortere åremål, særlig i tiden efter 1800. En af disse sidste var en proprietær Jung, der ejede gården fra omkring 1830, men døde allerede 1834. Gården ledede derefter af hans enke og en af sønnerne. Den ikke særlig velstående familie Jung var meget gæstfri og førte et meget selskabeligt liv. Den ældste af sønnerne, Christoph Jung, var meget musikalsk og uddannede sig i klaverspil med understøttelse af prinsesse Karoline Amalie. Sammen med ham kom en række kendte musikere paa Holtegård, blandt andre Kuhlau, H. Rung og Bredal. Desuden var Søllerød-præsten Caspar Johannes Boye og digteren Carl Ploug hyppige gæster. Blandt gæsterne på Holtegård var også fra 1832 en ung student, Japetus Steenstrup, om hvem jeg her skal berette.

Johannes Japetus Steenstrup var født i Vang præstegård i Thy den 8. marts 1813 som søn af sognepræsten Johannes Vogelius Steenstrup og hans hustru Anna Catrine Steenstrup, f. Carstensen. Sine skoleår begyndte Steenstrup i en forberedelsesskole i Thisted, der holdtes af den residerende kapellan Peter Nielsen Brandt. Her blev han imidlertid kun en kortere tid, idet Brandt fik sognekald og måtte rejse fra egnen. Pastor Steenstrup skrev derfor til enkemadam Kaarsberg i Ålborg, hvor alt to sønner var sat i pension, således som her gengivet efter mindeskriftet ved Steenstrups hundred års dag: »Hr. Brandts Forflyttelse fra Thisted har sat mig i Forlegenhed med min tredie Søn, som efter Turen skulde

have været hos ham endnu et Par Aar, og jeg ved ikke hvor jeg skal hen med denne haabefulde Dreng, naar han ej kan komme i Aalborg Skole, hvilket ikke kan ske, naar De ej vil tillade, at han logerer paa Kammer med sine ældre Brødre og faar med disse Kost ved Deres Bord«.

Således blev da Japetus Steenstrup optaget i familien Kaarsberg, hvor han siden følte sig som i et andet hjem, og

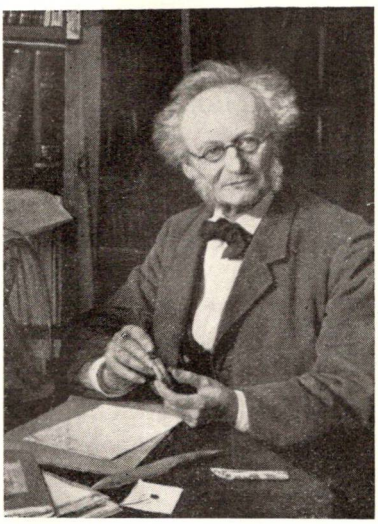

Japetus Steenstrup.

ved sit senere ægteskab med husets yngste datter knyttedes han endnu stærkere til denne familie.

Japetus var en meget flittig elev, der vandt alle sine læreres gunst. Særlig yndet var han af skolens rektor, Emanuel Tauber. Men al sin fritid tilbragte han i naturen med indsamlinger og iagttagelser af forskellig art. Tidlig var han kommet i forbindelse med professor Henrik Beck, søn af en gartner Beck i Ålborg, hvor pastor Steenstrup jævnlig købte sine planter. Dr. Beck havde kastet sig over studiet af botanik og zoologi med konkyliologi som speciale. I juli 1831 besøgte prins Christian Frederik, den senere Chr. 8., Ålborg som gæst for flere dage. Prins Chri-

stian, der var en ivrig naturforsker og samler, var på rundrejse i Jylland, hvor han besøgte, ikke alene byerne, men også herregårdene og alle de steder, der kunde have hans interesse som naturforsker. Steenstrup vidste, at dr. Beck skulde ledsage prinsen og var meget optaget heraf. Pastor Steenstrup skriver da også til ham: »Se om du ej kan faa Lov til at rejse med Prinsen herop for at fange Fluer og botanisere. Han rejser jo som en stor Elsker af Naturhistorien«. Om det lykkedes for Steenstrup vides ikke, men en bemærkning i et brev fra dr. Beck nogle år senere kunde tyde herpå.

I Steenstrups sidste skoleår blev han ramt af et alvorligt anfald af tyfus, hvorfor tanken om at tage artium måtte opgives foreløbig, men efter en sommers ophold i hjemmet vendte Steenstrup igen tilbage til skolen og sit trange kammer med mange formaninger om ikke at anstrenge sig for meget, en advarsel, der var på sin plads overfor den myreflittige elev, der tillige var ængstelig for at komme for langt bag efter sine kammerater. Dog fik han et tilbagefald af nervesvækkelse, men kom ret hurtigt over dette, så han endelig i september kunde begive sig til København, hvor han på universitetet den $^{24}/_{10}$ 1832 tog sin studentereksamen med første karakter.

I sit rusår greb Japetus Steenstrup med begærlighed alt, hvad der kunde gavne hans naturhistoriske videlyst, dels gennem universitetets forelæsninger, og dels i hovedstadens rige samlinger. Prof. Reinhardt ved naturhistorisk musæum i Stormgade gav ham lejlighed til at studere fuglesamlingen og var ham i alle måder en god og faderlig ven. Prof. Reinhardts datter, Mathilde Reinhardt, giver i sin bog »Familieerindringer« et billede af den unge Steenstrup: »Allerede i Efteraaret 1832 var Steenstrup kommen som Student til København, hvor han straks søgte Museet og tillige fandt Fader, hvis Forelæsninger han i det første Aar bivaanede, og som i Aarenes Løb blev ogsaa ham en Fader, ikke blot hvad dybtgaaende Interesse angik. Den jydske Præstesøn, der paa Thylands Heder og Klitter i dens udstrakte Moser havde levet sig sammen med Naturen, havde mange Forud-

sætninger fælles med den norske, der i Gudbrandsdalen ivrigt studerede Omegnens Planter og Dyr, men Tiden og Studiet var gaaet frem, og det var da for Fader et endnu større Gode at finde en saadan Fortsætter, at bane Vejen for Evner, hvis videreækkende Kraft han bedst kunde vurdere«.

Efter i oktober at have taget sidste del af studentereksamen med udmærkelse, 2 præ ceteris, 2 laud, måtte han nødtvungent igen forlade København og universitetet. Faderen, der alt havde to sønner herinde, kunde ikke holde 3 til studierne og manglede desuden en lærer til de mindre børn derhjemme.

Steenstrup er nu atter hjemme i Thy, et ophold, der kom til at vare et halvt år. Den tid, der levnedes Steenstrup fra hans undervisning af hans yngre brødre, blev flittigt benyttet til studier i naturen. Planter og dyr i moser og kær blev undersøgt. Samtidig stod han i ivrig brevveksling, først og fremmest med prof. Reinhardt, men desuden med en mængde af sine studiekammerater. Men ikke alene planter og dyr interesserede Steenstrup, han var meget alsidig hvad angår naturstudium; også den geologiske del havde hans interesse. Således nævner prof. Forchammer allerede i universitetsprogrammet ved reformationsfesten november 1835 »nogle Opdagelser angaaende en geologisk Forekomst mellem Thisted og Vildsund, der er gjort af Hr. stud. med. Steenstrup«. Kun 4 måneder efter Steenstrups tilbagekomst til universitetet giver professoren ham følgende vidnesbyrd: »Hr. studiosus medicinæ Steenstrup har i dette Halvaar bivaanet mine øvelser i Oryctognosien og vist derved udmærkede Kundskaber. Jeg har desuden haft Lejlighed til at overbevise mig om, at han med ligesaa megen Iver som Held beskæftiger sig med denne Del af Naturvidenskaben, og han har beriget vore Kundskaber om Fædrelandets Geognosi med flere nye og interessante Facta«.

Da man på den Tid anså naturstudiet for et brødløst studium, havde Steenstrup bestemt sig til at studere medicin. Dog forlod han senere dette studium for helt at hellige sig naturvidenskaben, særlig efter at han havde fået til opgave at følge med prof. Forchhammer på en undersøgelsesrejse til

Bornholm, hvor man skulde undersøge øens geologiske forekomster, både videnskabeligt og for industrielle formål. Blandt de sagkyndige var blandt andet administrator Bergsøe fra den kgl. porcelænsfabrik, der skulde undersøge kaolinet.

Allerede i Japetus Steenstrups rusår kom han som gæst hos Jungs på Holtegård, og var siden gennem flere år en hyppig gæst. Også hans forlovede, Ida Kaarsberg, boede en tid her. Medens Steenstrup boede på Holtegård, havde han fået særlig interesse for en af gårdens moser, Vidnesdam, og hans undersøgelser af denne mose blev af så vidtrækkende betydning, at den blev grundlæggende for senere tiders moseforskning. Selv vor tids moseundersøgelser med pollen-analyser bygger stadig på Steenstrups engang fastlagte grundlag.

Vi vil nu følge Steenstrup på en tur til mosen en sommerdag for godt hundrede år siden. Attemosevejen går her tæt op til Holtegårds udlænger og indkørsel, og her kommer den unge Steenstrup ud fra gårdens indkørsel, på vej ud til Vidnesdam. Han ser ud over markerne, over mod Øverød, hvor gårdene Langkjærgård og Rygård ligger omgivet af blomstrende markskel. Mellem dem ses Langkjæret, en af Holtegårds mange fiskedamme, og her mellem Holtegård og Langkjærgård ligger også en lille fiskedam, der tillige er gadekær. Steenstrup drejer ind mod Holte by, og her på hjørnet af Gl. Holte gade og vejen til Trørød, ved et gammelt stråtækt hus, ligger en tredie fiskedam. Steenstrup går videre ned ad Holte gade mellem maleriske gamle lerklinede og stråtækte huse, videre ned ad skovbakken, hvor to gamle stråtækte huse ligger på hver sin side af vejen. Oppe på møllebakken svinger møllen sit kors mod den lyse sommerhimmel. Han går forbi møllerhuset ud på det åbne land og nærmer sig sit mål, Vidnesdam, og står nu ved en markvej, der går ned mod mosen. Her er en vid udsigt til alle sider. Mod vest ser han op mod Høje Sandbjerg med alle de levende hegn eller markskel, hvor slåen blomstrer. Han lader blikket glide horisonten rundt, over mod Gøngehusene og videre ud over det storslåede åbne, bakkede landskab, og ned over Sanddalens vældige kuperede terræn, der går jævnt

over i Maglemosens side, grønne lavning. Yderst ude ses sundet som et mørkeblåt bånd, og man mere aner end ser Hvens konturer med skånskekysten i baggrunden. Steenstrup står et øjeblik og ligesom favner det skønne smilende landskab. Hvor vidt forskellig fra hans barndoms øde, forblæste heder og klitter derhjemme i Thy. Så går han ned mod mosen, hvor gårdens folk er i fuld gang med tørveskæringen. Brændevinsdunken og øllejlen bliver flittigt brugt i den varme sommerdag. Man ser hen imod Steenstrup, og enhver gør sig sine tanker om den lærde student, der bor hos herskabet. Pigerne synes nu han er køn med det brune, krusede hår og det skarpe, levende blik gennem brilleglassene; men karlene synes, det var en løjerlig fornøjelse, hr. studenten havde med der at gå og rode i tørvemøget med de bare næver. Men de vilde naturligvis indrømme, at han ikke var så fin på det, at han var bange for at svine hænderne til.

Steenstrup må have rede på alle de træstammer af fyr og eg, der findes i mosen. Dybden bliver omhyggelig målt, og toppens retning bliver målt med kompas. Tørveblokke fra forskellig dybde bliver med hænderne omhyggeligt skilt i tynde plader, og deres indhold af bestemmelige planter og dyrerester, insekter og snegle, omhyggeligt opnoteret og indsamlet. Og gennem årene, ved gennemgang og sammenligning af notaterne, klarlægges efterhånden mosens dannelse mere og mere. Den gamle tro på en stor naturkatastrofe, en syndflod, falder. Steenstrup ser klart, hvorledes mosen gennem årtusinder dannes i søen, der langsomt vokser til fra bredderne. Skoven omkring den skifter karakter, træerne langs søbredden styrter om af storm eller ælde, samtidig med at skoven stadig vandrer udad mod midten. Først kommer bævreaspen (popolus tremulus), derefter skovfyrren, og til sidst egen. Birken og ellen blander sig også imellem, sammen med hasselen. Om mosen fortæller Steenstrup: »Mosen, Vidnesdam, ligger nord for Byen Holte i Søllerød Sogn, og tilhører Gaarden Holtegaard. Denne, tilligemed de underliggende Huse, forsynes aarligen med det tilstrækkelige Brændsel næsten alene fra denne Tørvemose, og desuden føres der næsten dagligen Tørv derfra til Hovedstaden. Mosen

er altsaa ikke ubetydelig, og den stadige Bortskæring af Tørvemassen, om dette endog sker i Smaapartier paa meget forskellige Steder i Mosen, blotter mange oplysende Punkter, paa hvilke man erholder ikke blot en klarere Anskuelse af de forskellige Lag, der sammensætter Tørvemosen, men ved nøjere Studium ogsaa en tydeligere Forestilling om det lange Tidsrum og de flere paa hinanden følgende Tidsperioder, inden for hvilket denne Tørvemose, og, som det siden skal vise sig, alle ligeartede Tørvemoser have dannet sig«. Vidnesdam har hørt til de syv fiskedamme fra Holtegård, og nævnes på et gammelt kort fra 1794 som en sø. Navnet menes udledes af »Ved Næs dam« eller »dammen ved Næsset«. Flere andre moser på egnen har Japetus Steenstrup undersøgt, først og fremmest Lillemose bag Rudersdal kro, ligeledes Smedemosen i nærheden af Rudersdal. Af moser omkring Gl. Holte nævner han Gusedam, Langedam, samt Sneglekjær, der ligger nedenfor Marienhøj skov, tæt ved Holtegård. Steenstrup fortæller blandt andet, at der i Vidnesdam fandtes et horn af den fortidige okse, uroksen, samt et i begge ender afbrudt horn af glaseret ler, som han mener muligvis er et røgelsekar, idet der fandtes noget af en masse, der ligesom var løbet ned ad hornets sider, og ved antændelse havde en aromatisk duft, noget lig harpix og rav. Muligt turde det dog snarere have været et middelalderligt drikkehorn.

Også arkæologien havde Steenstrups interesse. Han nævner ofte i sin bog om Vidnesdam og Lillemose, at der sandsynligvis i egezonen må være spor af et folk med nogen kunstfærdighed, idet disses redskaber altid findes i tørven fra egezonen, et synspunkt, hvori senere tiders forskninger har måttet give ham ret. Ved Græse præstegård, hvor Steenstrup meget ofte kom som gæst, undersøgte han en af de talrige skaldynger ved Roskilde fjord, og kom til det resultat, at de flintestykker, der fandtes heri, måtte stamme fra et folk, der havde dannet disse dynger. J. J. A. Worsaae fik oprindelig æren af at have opdaget denne kultur, Ertebølle kulturen. Men det er senere erkendt, at det er Japetus Steenstrup, der med rette var den første, der havde erkendt dette. Mathilde

Reinhardt fortæller interessant herom: »I vort daglige Liv hørte vi alt tidligere tale om Gennembrud og om et nyt Syn paa det bestaaende, men her var det Videnskaben, der gennembrød Aartusinders Lag, klarede Synet og forklarede Kendsgerningerne. Det vil med andre Ord sige, at vi i disse Aar saa godt det lod sig gøre, fulgte med Steenstrup i hans stigende Forstaaelse af de Dyngers Betydning, som han havde været paa Spor efter allerede, da han besøgte sin daværende Forlovede i Græse Præstegaard, nær ved Havelse Mølle og Banke. Vi var langt fra at have Forkundskaber, hvad der, i dette Tilfælde, da Kundskaben først skulde skabes, heller ikke var at forlange, men vi øste Oplysningerne fra Hovedkilden, og lyttede opmærksomt til Fortællingerne om Lejrekomiteens Ekspeditioner, da disse var kommen i Gang. Det blev ogsaa, i det mindste i en Vinter, et yndet Haandarbejde for os, naar vi forblev samlede efter Theen om Aftenen, at skrive Dato og Findested paa alle de Fugle- og andre Knogler, Østers- og Muslingeskaller og alle de mislykkede Flinteredskaber, som Steenstrup kom ind med, ordnede paa store Bakker. Mange Hundrede Gange (for at sige det mindste) skaffedes der, paa de tit smaa Stykker, Plads for Havelse, Sølager, og andre Navne, og medens denne Virksomhed gik stille for sig, læstes der gerne op i et eller andet Digterværk. Siden da disse Undersøgelser var bleven en anerkendt Gren af Arkæologien, da Køkkenmøddingerne ikke alene havde fundet deres Plads i alle de forhistoriske Skildringer, hvor de hørte hen, men da jeg paa det almindelige Naturforskermøde havde hørt Navnet lyde fra Talerstolen med en fransk Betoning, der helt omskabte det, da mindedes jeg med Glæde de venlige Aftener, da det spredte Materiale til dem samledes og fik en Røst at tale med«.

I året 1836 gentog Videnskabernes Selskab et ældre prisspørgsmål, der skulde omhandle nåletræernes forekomst i vore moser, og heri hed det: »Den hyppige Forekomst af Naaletræer i Danmarks og Hertugdømmernes Moser syntes at bevise, at der i ældre Tid havde været en Vegetation af disse Træarter, som siden ere forsvundne. Denne Kendsgerning er af stor Vigtighed med Hensyn til de Forandringer,

som man maa antage, at den organiske Verden har lidt i den nuværende Jordperiode, hvorfor Selskabet ønsker en omfattende Beskrivelse af de Forhold, hvorunder Naaletræstammerne findes i vore Tørvemoser. Da det ikke er sandsynligt, at en Mand vil være istand til at give en udførlig Beskrivelse over alle disse Forhold i Fædrelandet, saa vil Selskabet belønne enhver det tilstillet Afhandling, som giver en udførlig Beskrivelse over nogle af de vigtigste Steder, hvori de omtalte Forhold forekomme«.

Ved opmuntring af sine lærere tog Steenstrup straks fat på at ordne sit materiale fra Vidnesdam og Lillemose til en afhandling, som han indsendte, og han ikke alene vandt prisen, men fik en meget hædrende bedømmelse. Komiteen skriver, efter at have sammenfattet hovedresultaterne i 5 hovedpunkter, således: »Forfatterens Undersøgelser, især af de tvende sjællandske Moser, Vidnesdam og Lillemose, ere anstillede med en saa stor Grad af Omhyggelighed og paa saa sindrig en Maade, og hans Slutninger røbe saa megen Sagkundskab og Skarpsindighed, at vi ikke kunne andet end anse Prisafhandlingen for et meget fortjenstligt videnskabeligt Arbejde, selv om Undersøgelsen af flere af Landets Tørvemoser maatte lede til betydelige Forandringer i det af Forf. fremstillede Resultater. Vi anbefale derfor Arbejdet til at erholde den udsatte Belønning og anse det aldeles værdigt til at indlemmes i Selskabets Skrifter«.

Gennem rentekammeret fik Steenstrup herefter i året 1837 af regeringen til opgave at berejse Jylland for at undersøge moserne i denne provins, idet prof. Forchhammer havde stillet som forslag, at moserne der her i landet var en betydelig rigdomskilde som brændselsreserver, nøjere burde undersøges angående deres mængde og tillige muligheden for eftervæksten, og hertil foreslog han Steenstrup.

Efter sin Jyllandsrejse fik Steenstrup til opgave at foretage en rejse til Island, hvor han skulde undersøge øens geologiske forekomster med henblik på teknisk udnyttelse af dens naturlige rigdomskilder, og først efter sin hjemkomst kunde han tænke på at få udgivet sin afhandling, der udkom i året 1841 og fik titelen »Geognostisk-Geologisk Under-

søgelse af Skovmoserne Vidnesdam og Lillemose i det Nordlige Sjælland, ved Joh. Japetus Sm. Steenstrup. Naturforsker«. På næste blad står der: »Faderen, Præsten, Landmanden, Johannes Wogelius Steenstrups dyrebare Minde helliges med sønlig Taknemlighed mine Studiers Førstegrøde«.

Der kunde endnu fortælles meget om Steenstrups videre karriere, men da denne artikel må have sin begrænsning, har jeg kun søgt herigennem at give et billede af mennesket og videnskabsmanden Japetus Steenstrup og hans banebrydende arbejde i Vidnesdam og de andre moser i vor egn. Vidnesdam ligger nu som en lille uberørt plet oppe i bakkerne. Den hører stadig under Holtegård, der nu ejes af Søllerød kommune. Der var nu en god lejlighed til at få denne for dansk videnskab så betydningsfulde mose fredet. Og skulde det mon være så bekosteligt at faa sat for eksempel en natursten, der måske også kan findes på dette sted, med en kort indskrift, der fortæller om den jydske præstesøn og hans betydning for dansk ånd og dansk virke?

DIGTERPRÆSTEN CASPAR JOHANNES BOYE

Af Arkivar, mag. art. *Hans Ellekilde.*

Af Søllerød Sogns Præsteskab gennem Aarhundrederne er der kun een Mand, der i Nutiden har et landskendt Navn, nemlig Salmedigteren og Fædrelandskjalden *Caspar Johannes Boye* (1791—1853), som var Præst i Søllerød i Aarene 1826—1835. Det var her i Søllerød, at Boye begyndte sin Salmedigtning med Salmer som »Naturen holder Pinsefest«, »Bliv hos os Mester, Dagen hælder«, »Dybt hælder Aaret i dets Gang«, »Lidt kun det baader, at Mesteren Huset opbygger«, »Hvor blev Guds Jord et dejligt Sted« o. s.v. Før han kom til Søllerød som Præst i 1826, havde han som Andenlærer paa Jonstrup Seminarium skrevet sine to i Nutiden mest kendte Sange, Romancen »Kirkeklokken i Farum« og Fædrelandssangen »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden«. Der er saa meget mere Grund til, her i Søllerødbogen, at give en ret udførlig Levnedsskildring af Digterpræsten Boye, som han er blevet ganske urimeligt stedmoderligt behandlet af den danske Litteraturhistorie og Salmeforskning. Bortset fra Fr. Vilh. Eilschou Holms Artikel i »Holte Juleblad« 1930 findes der slet ikke nogen virkelig Levnedsbeskrivelse af Boye, saaledes som af de øvrige store Salmedigtere Kingo og Brorson, Grundtvig og Ingemann, kun magre Oversigtsartikler. Hvad her gives, er foreløbig den mest omfattende Levnedskildring af Digterpræsten C. J. Boye, og det vilde være mig en Glæde, om denne Levnedsskildring kunde blive Forløber for en virkelig Biografi, en udtømmende Levnedsbog om C. J. Boye, hvad han efter min Mening fuldt ud kunde fortjene.

Caspar Johannes Boye er født den 27. December 1791 i Kongsberg. Hans Fader, Rektor *Engelbrecht Boye* (1754—1839), var Dansker af Fødsel, Søn af Skipper Peder Rasmussen Boye (1717—93) i København, der stammede fra den lille sydfynske Ø Thurø. Hans Moder, *Dorothea Sophie Styhr* (1753—98), var Datter af Krigsraad, Christen Anderssøn Styhr (1711—89) i Kongsberg, Sorenskriver i Numedal og Sands-

Caspar Johannes Boye

vær. Boyes Morfader var Søn af Trælasthandler, tidligere Skibsfører Anders Pederssøn Styr i Holmestrand, død 1723. C. J. Boye var altsaa paa fædrene Side Ætling af en dansk Sømandsfamilie Boye fra Thurø, der formodentlig igen efter Navnet at dømme stammede fra Sønderjylland, paa mødrene Side derimod Ætling af en norsk Sømandsfamilie Styr fra Holmestrand. Det var derfor et personligt Problem for Boye, som for saa mange Ætlinge af sammengiftede danske og norske Familier, om han var Dansker som sin Fader eller Nordmand som sin Moder. I sin Barndom i Kongsberg 1791—1806, i sin tidlige Ungdomstid i Trondhjem 1806—10, hvor hans Fader var Rektor i Aarene 1806—33, i sin Studentertid

i København 1810—16, følte den unge Boye sig som norsk Nordmand fra Norge. Endnu i hans Jonstruptid 1818—26 morede Seminaristerne sig over hans bestandige Udbrud: »Mit Ord staar fast som de norske Fjælde!« Men i Tidens Løb, maaske allermest i Søllerødtiden 1826—35, kom Boye mere og mere til at føle sig som Dansk. I sine Salmer fra Søllerødtiden, i sine Prædikener fra Helsingørtiden har han bestandig den omgivende danske Natur for Øje og anvender paafaldende sjældent Billeder og Indtryk fra sin norske Barndoms- og Ungdomstid. Han glemte dog aldrig nogensinde sit Fødeland Norge, sin Fødeegn Kongsberg, det fremgaar paa rørende Maade af hans Mindedigt over Vennen General F. A. Schleppegrell, der faldt ved Isted den 25. Juli 1850, en Mand, der, ligesom Boye selv, ikke havde kunnet tænke sig at sværge Opkomlingen Bernadotte Troskab:

Rolig og bred, ruller Elven med Vælde
Gjennem vort Fødelands deilige Dal;
Dyb er dens Alvor i Skyggen af Fjelde,
venlig dens Gang i den løvklædte Sal.
Vel kan den bruse, og harmfuld den skummer,
Møder den Hindring eller Trods —
Gaar dog igjen, under skumhvide Fos,
Stille, som før, mellem Granskovens Master.

Der kan næppe være Tvivl om, at Boye her beskriver Elven gennem hans Fødeby Kongsberg, den saakaldte Numedals-Laagen. De følgende Strofer turde karakterisere ham selv fuldt saa meget som Vennen F. A. Schleppegrell:

Det var din Gang gjennem Livet. Fortrolig
Tidligt du blev med dets Arbeide og Strid;
Høi var din Sjæl, under Stormene rolig,
Barnlig dens Glæde, dens Alvor var blid.
Mødtes din Iver af Modstand og Hinder,
Da var du hastig og djærv som dit Sværd;
Aaben og freidig var Nordmandens Færd,
Trofast mod Vennen, forsonlig mod Fiender.

I Boyes Ungdomsdigtning kan vi følge hans nationale Udvikling fra Norsk til Dansk.

I 1814, da den for ham saa frygtelige Efterretning om Kielfreden den 14. Januar 1814 kom til København, Kielfreden, som for alle Tider sønderskar Baandet mellem hans Faders Fædreland Danmark og hans Moders Fædreland Norge, skrev han et langt Opæggedigt »Kæmpen Nor til sin Søster Dana«, hvor det bl. a. hedder om Kæmpen Nor, den gamle sølverlokkede Kæmpe:

Til Fieldets Tind han steg med tunge Fied,
Saa Klippens Grundvold for hans Fodtrin bæved;
Høit fra dens Top han saa vemodig ned
Mod Herthadal, og høit sin Røst han hæved:
»Ha, svage Mø! Du vil forskyde mig?!
I Slavers Aag du vil sig Nor skal bøie! —
Ei kan jeg harmes, ynke maa jeg dig;
Thi Surtur vist har koglet for dit Øie.
Ved Freias Luer, ved min Baldurs Navn
Jeg elsket har dig Dana! o, saa saare!
Thi see — skjønt fast du værd ei er mit Savn,
Paa Kæmpens Kind den tunge Afskedstaare
Og derfor vil jeg, støttet til mit Spyd
Fra Klippens Top til dig og dine tale
Djervt som jeg bør, O! hør min Stemmes Lyd!«

Den unge Student Boye tænker sig, at han kunde opægge Dana til at gøre Oprør imod den paatvungne Kielfred, optage Kampen paany, og efter Sejren hylde hans Ungdomshelt, Prins Christian Frederik som Norges og Danmarks fælles Konge Kristian:

Da kommer, haaber jeg, for vist den Stund,
Da Norges Fjeld og Herthas Bøgelund,
Da grønne Dal og tangbeklædte Strande
Lovsjunge skal sin første Christian.

Efter sin theologiske Embedseksamen den 18/4 1816 vender Boye alligevel ikke tilbage til sit Fødeland Norge, han ønsker at forblive i Danmark for at finde Livsstilling og Fremtidshjem hos os. Han udgiver en metrisk Oversættelse af den tyske Digter *Theodor Körners* to Sørgespil »Zriny« og »Rosamunda« under Titelen »Melpomene« og tilegner denne Oversættelse til Marie Adolphine, den ædle Birckners elskelige Datter den 21. Juli 1816, d. v. s. paa hendes 20 Aars Fødselsdag:

Dannemark! en ædel Pige,
Datter af den bedste Mand,
Du har fostret i dit Rige,
Smilte til ham paa din Strand;

Hendes Røst du dog maae høre,
Høre mild din Datters Bøn;
Dersom hun skal dig tilhøre
Han jo vorde maae din Søn.

Und ham da en Plet at bygge
Sig en liden Hytte kun,
Nær ved Havets Bred, i Skygge
Af din helligdunkle Lund!

Boye fik sit Ønske opfyldt efter halvandet Aars Ventetid. Han blev den 14. Januar 1818 kaldet til Andenlærer ved Jonstrup Seminarium, og han kunde nu gifte sig med sin Ungdomselskede, Marie Adolphine Birckner (1796—1880), Trykkefrihedskribenten Birckners eneste Datter, der den 11. September 1819 blev Moder til den ældste af deres ni Børn, en Søn opkaldt efter baade Farfader og Morfader Engelberth Michael Gotflieb Birckner Boye. I samme Aar udgav Boye sin første Digtsamling »Digte« 1819. Denne Digtsamling, som blev helliget hans Fader, Mag. og Rector Engelbrecht Boye, »min Fader og Lærer, med taknemmelig Kjærlighed«, slutter med et Digt under Titelen »Forsøg til en Dansk Nationalsang«, hvor den norskfødte, danskgifte Digter fuldt og helt føler sig som Dansk, og hylder den af ham fem Aar før saa foragtede og vragede Konge Frederik den Sjette som Jordens bedste Drot. Vi anfører Boyes Fædrelandssang i sin Helhed, den bør nemlig fremdrages af sin ufortjente Glemsel.

O Danmark, Fredens blide Hjem,
Du er vort Hjertes Lyst!
Din Bølge vinker Rigdom frem,
Og yndig er din Kyst.
O, kun i dine Glæders Favn
Din Søn er lykkelig;
Hans Barm er fuld af tunge Savn
Naar han er fjernt fra dig!

O Danmark, Kæmpers Fødestavn,
Din Hæder er vor Fryd!
Med Stolthed nævne vi dit Navn,
Og slaae paa Skjold til Lyd.
Saamangen Juul og Vessel bold
Din Ros paa Havet bar;
Og end staaer Dannevirkes Vold,
Thi endnu Mænd du har!

O Konge, Jordens bedste Drot,
Dig frydes Hjertet ved!
Din Vaabenvagt, dit faste Slot
Er Danskes Kjærlighed.
Vor Lyst er du i Fredens Tid,
Og Værn i Kampens Ild,
En fjerde Christian i Strid,
Som femte Fredrik mild!

O Danmark, elskte Fødeland,
Hvis glade Søn er frie!
O Konge, Danmarks første Mand,
For Eder *leve vi!*
Med flammer trindt omkring vort Hjem
Stridsluen bodigrød,
I Hvidtfeldts Spoer vi storme frem,
Og juble i *vor Død!*

I sin første Digtsamling, »Digte« 1819 Første Deel, har Boye optrykt sit første Skuespil, »Elisa eller Venskab og Kjærlighed, Lyrisk Drama i tre Acter«, som blev opført paa det kongelige Theater den 17. April 1820. Syngespillet handler om den unge Korstogsridder Albrecht, som man hjemme i Tyskland har ment, var faldet i det hellige Land, men som vender hjem tre Aar efter, netop paa den Dag, hvor hans Trolovede Elisa endelig har indvilliget i at gifte sig med Ridder Vilhelm, der som ædel Ridder giver Afkald paa sin Brud og hjælper Albrecht i hans Kamp for Elisas og hendes Faders Rettigheder i Kampen med St. Gallens mægtige Abbed Gregor.

Langt interessantere for os er Boyes næste Skuespil »Brødrene i Leire« 1820, opført første Gang paa det kongelige Theater den 30. November 1821. Her tilstræber sikkert Boye

i Skildringen af den onde skaansk-svenske Erobrerkonge Ivar Vidfadme, der vil lægge det sjællandske Lejrerige under sit Herredømme ved at vække Splid mellem de to Kongebrødre i Lejre, Rurik og Helge, at give et Spejlbillede af Marskalk Bernadotte, den svensk-norske Konge Carl-Johan, den dansk-norske Unions Dødsfjende. Det lykkes Kong Ivars onde Raadgiver Bolvise at opflamme Tvedragten mellem Brødrene. Rurik dræber i sit Raseri den skyldfri Helge og kaster sig derefter angerfuld i sit eget Sværd. Ivar Vidfadmes onde Maal forfejles dog, det danske Lejrerige forbliver frit og selvstændigt under Ruriks unge Søn Harald, Ivar Vidfadmes Dattersøn, den senere Harald Hildetand, der efter Ivars Fald i Tvekamp bliver Hersker i hele Norden.

I sit tredie Skuespil »Konradin, den sidste Hohenstaufer«, der blev opført første Gang paa det kongelige Theater den 23. November 1822, har Boye efter mit Skøn forsøgt en ny Genspejling af de stærke Oplevelser fra sin Ungdom, idet han formentlig her har skildret sin Ungdomshelt, Prins Christian Frederik, der maatte opgive Norge, i Skikkelse af den unge tyske Helt Konradin, der i Slaget ved Scurcola 1268, uagtet al sin personlige Tapperhed, led Nederlag overfor den af Paven støttede franske Voldshersker Karl af Anjou, der lod den blot 16-aarige Yngling Konradin offentlig henrette paa Torvet i Neapel den 29. Oktober 1268. Jeg nærer ikke heller Tvivl om, at Boye i Skildringen af Karl af Anjou har givet et end mere hadefuldt Portræt af Bernadotte, end Tilfældet var med Ivar Vidfadme i Skuespillet om Danmarks Oldtidshistorie »Brødrene i Leire«.

Jeg vil ogsaa tro, at Boyes norske Kongsæmneskuespil »Kong Sigurd« fra 1826, opført første Gang den 10. Marts 1826 paa det Kongelige Theater, er præget af samme historiske Modsætning: Bernadotte som Kong Sverre, og Prins Christian Frederik som Kongsæmnet Sigurd, der bukker under i Kampen mod Kong Sverre, ikke blot fordi han bliver svigtet af sine egne, men ogsaa fordi han mister Troen paa sin egen Fødselsret til Norges Kongekrone. Sigurd taber derfor i den ulige Strid, men Kong Sverre hylder sin slagne Modstander som en tapper og ædel, sanddru Yngling.

I Tiden mellem disse Skuespil havde Boye udgivet og faaet opført tre Skuespil vedrørende Danmarks Middelalderhistorie. Den 31. December 1823 opførtes det tragiske Drama »Juta«, handlende om Svend Estridsøn, der nødtvungent maa lade sig skille fra sin elskede Dronning Juta, fordi han først havde været gift med hendes Søster. I Tragedien »Svend Grathe«, opført første Gang den 10. December 1824, søger Boye, der, som rimeligt er, staar paa Kong Valdemar den førstes Side, at give et mere sympatisk, et langt mere psykologisk Billede af »Skurken« Svend Grathe, end Tilfældet er med Samtidens Historieskrivere Sakse og Svend Aggesen. I det sidste af sine danske Middelalderskuespil, Tragedien »Erik den Syvende«, opført første Gang den 28. April 1827, giver Boye en ganske interessant Skildring af, hvorledes Erik Glipping udvikler sig fra en svag og karakterløs Adelskonge til en stærk og karakterfuld Folkekonge i Kong Frederik den sjettes Aand, Menigmands Værner og Ven, hvorfor han maa lide Døden i Finderup Lade, myrdet af den hadefulde, selvraadige Adel med Marsk Stig i Spidsen, sveget af sin falske Raadgiver, Rane Jonsson, af samme Type som Bolvise i Ungdomsskuespillet »Brødrene i Leire«. Særlig lovende for Boyes Fremtidsskæbne som dansk dramatisk Forfatter er hans ypperlige Skildring af Folkets Ven, den trofaste Nar, der under Narreskæmt siger sin Herre og Konge den bitre Sandhed om Landets ulykkelige Tilstand under Adelsherrernes lovløse Voldsherredømme.

Det ypperste af Boyes Ungdomsskuespil er utvivlsomt det romantiske Skuespil »William Shakespeare«, opført første Gang 1. April 1826, handlende om hans store, naturligvis ganske uopnaaelige Forbillede som dramatisk Forfatter. Dette Skuespil handler i meget høj Grad om Boyes eget personlige Problem: Skulde det lykkes Andenlærer Boye i Jonstrup, der led stærkt under sin Forstander Ernst Wegeners lunefulde og vilkaarlige Fremfærd, at frigøre sig for den ham ret pinefulde Lærervirksomhed, og kunne leve som frigjort Mand i Kongens København for og af sin Pen som den store engelske dramatiske Forfatter? Det lykkedes det unge Geni William Shakespeare at frigøre sig for de tvungne

Pligter som Væversøn i Stratford on Avon og komme til London som den højtansete kongelige Skuespillerdigter, men det kunde ikke lykkes Boye at frigøre sig paa samme Maade, han blev ikke Dramatiker og Digter i København. Han blev — takket være, vil jeg tro, sin indflydelsesrige og mægtige Stedsvigerfader, *Jonas Collin* (efter Birckners Død i 1798 fem Aar senere i 1803 gift med hans Enke, Boyes Hustrus Moder Henriette Christine Hornemann), Sognepræst i Søllerød, det gode Førsteklasseskald, uden først i mange Aar som sin Svigerfader Trykkefrihedsskribenten M. G. Birckner at have maattet nøjes med Kald som Kapellan, eller som saa mange andre velmeriterede, velstillede Sognepræster i deres Ungdom at have maattet slide Livet hen i tresogns Sultekald i det mørkeste Jylland. Som Sognepræst i Søllerød prøvede Boye ogsaa at fortsætte sin dramatiske Skuespilforfattervirksomhed. Syngespillet »Hugo og Adelheid«, der blev opført første Gang den 29de Oktober 1827, er muligvis blevet til i hans første Præstetid i Søllerød, men det kan jo ogsaa som det lyriske Drama »Floribella«, Tekst til en Opera af Weyse, der blev opført første Gang den 29. Januar 1825, stamme fra hans sidste Jonstruptid. Derimod er naturligvis hans dramatiske Prolog »Baggesens Mindefest«, opført den 15. Februar 1827, skrevet i Søllerød efter Baggesens Død d. 3. Okt. 1826. Saa anset var Boye i 1828 som Skuespilforfatter, at han sammen med Oehlenschläger og Heiberg fik Opfordring fra Direktionen for det Kongelige Teater den 2. Juni 1828 om at indgive Plan til et Festskuespil i Anledning af Kongedatteren Vilhelmine Maries Formæling med hendes Fættersøn, den senere Kong Frederik den Syvende, den 1ste November 1828. Heiberg sejrede i denne Digterkonkurrence med »Elverhøj« over Oehlenschlägers »Sigrid med Sløret«, Boye opgav paa Forhaand al Kappestrid med sine overlegne Medbejlere. Han maatte nøjes med at faa deklameret en Festprolog, hvor Kong Skjold, Kongeættens Stamfader, hylder det unge Brudepar og sit evigt elskede Fædreland, før Tæppet gik op for Elverhøj ved den store Teaterfest i Anledning af ligenævnte Formæling den 6. November 1828. Denne Prolog og et Æredigt af Boye til det unge Brudepar blev trykt i Heibergs

kendte litterære Tidsskrift »Kiøbenhavns flyvende Post« den 7. November 1828, men Boye har med god Grund forbigaaet begge disse Digte i det Udvalg af sine Poetiske Skrifter IV, som han lod udgive som Præst ved Garnisonskirken i Aaret 1851.

Boyes Præstegerning først i Søllerød 1826—35, siden ved Olai Kirke i Helsingør 1835—47 og sidst ved Garnisonskirken i København 1847—53, kom — man kan sikkert sige desværre — til at betyde en Skrinlæggelse af hans i hans Jonstruptid saa velbegyndte dramatiske Virksomhed. Han skriver herom til sin Velynder og Stedsvigerfader Jonas Collin fra Søllerød Præstegaard d. 9. December 1832:

Een af de Aarsager til, at saameget af min Tilfredshed og Munterhed i de sidste Aar ere forsvundne, er ogsaa den, at jeg føler Kald og Lyst til at fortsætte mine paa Jonstrup begyndte poetiske Arbeider, og følte et smerteligt Savn, ved ei at kunne dette. Jeg har liggende Udkast, fra den Tid af, til en Række af Sørgespil af den danske Middelalders Historie, og jeg er forvisset om, at de, jeg nu kom til at udarbeide, vilde langt overgaa alle mine ældre Tragedier baade i poetisk Kraft og Correcthed. Men for at jeg kunde dette, maatte jeg have c. 1000 Rd. om Aaret, saa jeg fik en Capellan, til at prædike hver anden Søndag, og tage den halve Deel af Landsbypræstens verdslige Vrøvleforretninger, som Politibetjent, Regnskabsfører — i en 5 a 6 Aar, i hvilken Tid jeg vilde blive færdig med de Arbeider, hvortil jeg allerede har Planen paa Papiret. Vil Nogen indlade sig med mig herpaa, skal jeg levere ham et Sørgespil, 25 Psalmer og et Bind Prædikener aarlig, og Manuskripterne skal være hans Eiendom! Nu tager jeg undertiden mine poetiske Udkast frem, og glæder mig ved Tanken om hvad der kunde blive af dem, men naar jeg saa lægger dem bort igjen, er ogsaa mit gode Lune forbi for den Dag idetmindste .... Til Prædikant og Poet har Naturen bestemt mig; og det er sørgeligt, i det ringeste for mig selv, at den halve Deel af de Evner, jeg har faaet, skulde være spildte.

Boye maatte nøjes med i sine sidste Leveaar 1850—51 at faa udgivet et Udvalg af sine ovenfor nævnte Ungdoms-Skuespil under Titelen »Udvalgte og samlede Poetiske Skrifter« af C. J. Boye I—IV. Første Bind indeholder Juta 1824, og Kong Sigurd 1826. Andet Bind indeholder Svend Grathe 1825, og William Shakespeare 1826. Tredie Bind indeholder Erik den Syvende 1827 og Den sidste Hohenstaufer, 1821. 4de Bind

indeholder Prologen Baggesens Mindefest fra 1827 og det lyriske Drama Floribella omhandlende Spanien i Maurertiden samt et Udvalg af Boyes Digte i Tiden 1816 til 1851. De mest kendte af disse Digte er jo »Kirkeklokken i Farum« og »Der er et Land, dets Sted er høit mod Norden«, en Sang for den i 1864 sønderbrudte dansk-tyske Helstat, hvorom den nu udeladte Strofe 4 i vore Sangbøger taler:

Og dybt mod Syd, hvor Elbens Bølge gynger
Vel tusind Snekker langs den grønne Kyst,
I fede Marsk, imellem gyldne Dynger
De røde Hjorde hvile sig med Lyst!
I østlig Sø, hvor vrede Stormfugl synger,
Bornholm staaer, kraftigt, med sit Klippebryst;
Og dybt i Stenen er Karfunkelklynger,
Og det har Mænd, som lee ad Kampens Dyst!

Endnu har vi ikke udtømt Boyes næsten eksplosive litterære Virksomhed i Jonstruptiden. Ikke blot har han forfattet en lang Række originale Skuespil, men han har oversat og gendigtet lige saa mange fremmede Skuespil. Han begyndte som ung theologisk Kandidat sin Oversættervirksomhed med Theodor Körners to Tragedier »Zriny« og »Rosamunda«, han fortsatte i 1817 med Müllners Sørgespil »Brøden«. I 1821 oversatte han Castellis Syngespil »Kong Valdemar eller de danske Fiskere«, i 1822 P. A. Wolffs lyriske Drama »Preciosa« og Rossis italienske Syngespil »Romilda og Constance«, i 1825 Lenz-Kühnes romantiske Skuespil »Tempelherre-Retten« og Zahlhas Skuespil »Marie Louise af Orleans«, og endelig i sin Søllerødtid Raupachs Sørgespil »Isidor og Olga eller De Livegne« i 1829. Endnu større Betydning for Nutiden har det, at han i disse Aar oversatte en lang Række af Walter Scotts Romaner: i 1821 »Røde Robin«, i 1822 »Fængslet i Edinburgh« samt »Ivanhoe«, i 1823 »Bruden fra Lammermoor«, i 1825 »En Fortælling om Montrose« samt »Den gamle Gravmand«. Fra Fransk oversatte han i 1821 en forkortet Udgave af Markgrevinden af Bayreuths Memoirer. I hans første Søllerødtid erstattes dette Oversætterarbejde af hans Medarbejde ved Udgivelsen af Baggesens Danske Værker I—XII i Aarene 1827

til 1832. Her bearbejdede han i Særdeleshed Fortsættelsen af »Labyrinthen« efter Digterens Breve og Optegnelser.

Hvorledes fik Boye under denne, man kan godt sige noget hektiske, litterære Virksomhed i Jonstruptiden, Tid til at passe sit Dagværk: Seminarieelevernes Undervisning i Dansk og Historie. Herom fortæller Anton Nielsens Fader, »Gamle Nielsen« i sin kulturhistoriske Selvbiografi fra sin Seminarietid 1820—22:

»Caspar Boye var Lærer i Historie og Dansk. Det var en hjærtens god Mand; ham holdt vi mest af blandt alle Lærerne. Men hans historiske Undervisning bestod væsentlig i, at han hørte os i et Stykke vi havde for, og hans grammatiske Metode var ligeledes at give os et Stykke for i Sproglæren og lade os lære det udenad med Regler, Exempler og Undtagelser. Det blev blot en død Udenadsramse uden mindste Anvendelse. Ved Overhøringen af Historie kunde Boye af og til komme med nogle Notitser, som ikke stod i »Kofod«, men hverken han eller nogen anden af Lærerne gav os et sammenhængende Foredrag. Seminariets Forstander, Ernst Wegener, gjorde dog den største Tilnærmelse dertil«.

I »Jonstrupbogen« III 1925 skildres Boye som »en dygtig og livlig Lærer, men undertiden noget ilter. I sin Fritid var han optaget som dramatisk Forfatter, samt af Besøg i Omegnens Præstegaarde og i litterære Kredse i København, bl. a. paa Bakkehuset, hvor han blev hædret med et af Fru Kammas Kælenavne »Phantasien«. I Elevernes Kreds færdedes han sjældent udenfor Timerne.«

Et Vidnesbyrd om, hvor højt anskrevet Boye var paa Jonstrup og i Kredsen om dette Seminarium, finder vi i »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn« for 12. August 1826:

»Hr. Seminarielærer Boye blev ved sin Indsættelse i Søllerød Kirke, den 30te Juli 1826 som Præst for Søllerød Menighed, paa en hjertelig Maade hilset af Hr. Organist og Dannebrogsmand Erslev fra Jægersborg med sine Sønner og sin Datter, samt nogle Seminarister, ved en Sang af Hr. Becker, Lærer ved Opfostringshuset. Af den tilstedeværende talrige Forsamling havde især Musikelskere Aarsag at glæde sig, og Udførelsen saavel af Instrumental- som Vocalmusiken afgav et nyt Beviis for den Sandhed, at der fra Seminarierne bidrages saare meget til Kulturens Fremme hos Almuen.«

En meget smuk Karakteristik af Boyes Virksomhed som Præst og Salmedigter i Søllerød er givet af residerende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke i København, *Johannes Søren Bloch Suhr* i »Berlingske Tidende« for 11. Juli 1853, grebet som han var ved Efterretningen om Boyes pludselige Død af Kolera den 6. Juli 1853:

I Dan en dyb og vemodsfuld Accord nu lyder
Fra Davidsharpen, falden af Din Haand,
Dens Strenge Dig et Suk til Afsked byder,
Mens Engle bær til Himmelfryd Din Aand.

Men Mindets Suk fra svundne blide Stunde
Skal til Din blomstervundne Gravbo naa
Fra *Søllerøds* de dunkle Bakkelunde
Hen over lille Indsøes stille Blaa.

Der var det, at Din Digteraand sig hæved,
Mens venlig Aftenstjerne blinked klar,
Der lifligst Harpen under Haanden bæved,
Mens Tro Dit Blik til Himmelhjemmet bar.

Der i Din Kraft Du stod lig stolte Stamme,
Hvortil sig Epheuranker snoe saa fast,
Der saae jeg lue Kærlighedens Flamme
Fra Hjertet, som i Død nu stille brast.

Der lød for første Gang Din dybe Stemme
Som Himmelordets rette Prædikant,
Ak, *Boye!* aldrig jeg uskjønsom glemme
Den Trøst, jeg dengang paa Din Læbe fandt.

Og som jeg takker Dig af ganske Hjerte,
Saa lyder Takken fra saa mangt et Bryst,
Den lyder høit trods Savnets bitre Smerte
Og følger Dig til Evighedens Kyst.

Som Modstykke til denne sympatiske Karakteristik af Boye kan det sikkert have sin Interesse at anføre en Uvens Bedømmelse af ham for at blive klar over ikke blot Lyssiden, men ogsaa Skyggesiderne ved hans Væsen. I sin Selvbiografi (ved Fr. Barfod i Ny Kgl. Saml. 1489 Folio S. 219) udtaler Fabrikant

I. C. Drewsen paa Strandmøllen sig om sit Forhold til sin tidligere Ven, C. J. Boye:

Endnu inden Boye i 1818 var blevet gift med Collins Steddatter Marie Birckner, efter at han samme Aar var bleven anden Lærer ved Jonstrup Seminarium, havde han som Collins tilkommende Svigersøn, som en ung Mand, der med et smukt Ydre forbandt Liv og gode Evner, navnlig glimrende Talegaver og et ikke almindeligt Fond af Poesi, — været en kjær Gjæst paa Strandmøllen.. Forholdet vedblev at være det samme, efter at han var kommen til Jonstrup, hvorom navnlig for Drewsens Vedkommende et Par Facta turde vidne. Da saaledes et af Boyes Stykker skulde opføres paa Theatret, og Boye selv havde den første Aftens Indtægt, tog Drewsen en hel Loge, som han betalte med 100 Rbdl., og da Boyes syge Søn skulde bruge Strandbadene, tog Drewsen ham for en heel Sommer i Huset til sig. Men neppe var Boye 1826 bleven Drewsens Præst, før hele Forholdet forandrede sig. Den første Anledning hertil gav Nanna Drewsens Bryllup med Kaptajn Simon Beutner i 1826. Hun vilde vies af Pastor Rønne i Lyngby, som havde confirmeret hende, og Faderen vilde ikke modsætte sig dette Ønskes Opfyldelse! Han underrettede Boye herom i et for øvrigt smigrende Brev, og tilstillede ham samtidig det ham tilkommende Honorar; men Boyes Forfængelighed følte sig krænket, og paa en temmelig uhøflig Maade tilbagesendte han Honoraret. En Stund gik, men saa gik Drewsen til Boye, rakte ham sin Haand til Forlig og gammelt Venskab, og den blev modtaget. Forholdet syntes endog aldeles restitueret, da Drewsen bad ham vie sig ($^{16}/_{4}$ 1828), som om den ene Vielse skulde gjøre godt, hvad den anden havde fordærvet. Det varede dog ikke længe, inden Sladderen bragte Boye en Yttring, som Drewsen skulde have brugt, og Boye overilede sig i den Grad, at han i Fattigcommissionen udbrød: »Enten skal Drewsen tilbagekalde sine Ord, eller han skal være en Løgner og Tremarksmand«. Mundtlig Æresopreisning var der ikke at erholde, og Drewsen maatte indstævne ham for Forligelsescommissionen, hvor Boye, efter at det var tilstrækkelig godtgjort, hvorledes han var ført bag Lyset, maatte give Drewsen den allerlæmpeligste Æreserklæring, med hvilken denne kunde lade sig nøie. Men saa kom Koleraspærringen 1831, og Boye foreslog Drewsen som en af dem, der med ham skulde varetage de forventede Syges Pleie. Drewsen undslog sig herfor, fordi, som han med Rette meente, at, naar han havde overtaget Eneomsorgen for sin Fabriks 250 Individer, da havde han gjort Alt, hvad han kunde, Alt, hvad man med nogen Føie kunde forlange af ham. Boye fik ham dog imod hans erklærede Beslutning udvalgt til det omhandlede Hverv, og underrettede ham skriftlig herom, men Drewsen svarede med Bestemthed, at han overtog det ikke, kun Bajonetterne skulde formaae ham dertil. Der faldt nu Ord om Opsætsighed imod »Sognets geistlige Øvrighed«, et Drewsen ubekjendt Begreb; og paa aaben Gade i Kbhvn. fore-

faldt en heftig og buldrende Udtalelse, til hvilken Drewsen dog ikke svarede et Ord. Forholdet var ulægelig brudt, og vedblev at være saa. Endelig blev Boye 1835 befordret til Præst i Helsingør, og han havde atter den Ubesindighed, fra selve Prædikestolen i sin Afskedstale at angribe Drewsen. — Drewsen svarede ham i Kbhvnsposten, og Forholdet fik derved den Offentlighed, at vi (dvs. Drewsen og Barfoed) ansaae det for nødvendigt, her at skjænke det saa udførlig en Omtale, som vi ellers ikke skulde have indrømmet det. Boye lod Drewsens Artikel ubesvaret, og havde vistnok dertil sin mere end gyldige Grund i Umuligheden af at rede for sig. Sagen døde altsaa hen, men atter havde der for Drewsen af et nært og venskabeligt Forhold udviklet sig et saadant, som ikke var uligt med Fjendskab, og som i dette Liv aldrig fandt sin Udsoning..

Det sørgelige Fjendskab mellem Søllerød Sogns to ypperste Mænd i Tiden 1830—35, Idealisten Boye og Realisten Drewsen, der burde have staaet ubrødeligt sammen i gode og onde Dage som Sognets ledende Mænd, kunde belyses endnu langt mere indgaaende af samtidige Breve, baade fra Boye og I. C. Drewsen til Jonas Collin, men det vil i denne Sammenhæng føre for vidt. Slet saa uskyldshvid, som Drewsen anstiller sig i sin haandskrevne Rapport til Eftertiden, var han nu ikke. Som den verdenskloge, magtkære og hensynsløse Mand han ogsaa var, havde han Evne og Vilje til at ramme sin Modstander paa hans ømmeste Sted, saa det næsten ikke var til at tilgive eller glemme. Boye, hans tidligere Ven, blev hans Modstander, ja Fjende, da Boye som nidkær Præst gjorde Indsigelse imod det for Drewsen saa økonomisk fordelagtige Søndagsarbejde, der hindrede Papirmagerne at søge deres Opbyggelse ved Gudstjeneste og Altergang i Søllerød Kirke. Boye fortæller i et Brev til Jonas Collin af 15de November 1831: »Men hvad svarede Drewsen mig, da jeg sidstegang talte til ham derom? Med dette Spørgsmaal: »O! De mener formodentlig, at jeg skal lade de confirmerede Papiirmagerdrenge gaae i Kirken, *for at offre?* Men det skeer ikke!« Det var i Virkelighed en giftig Spydighed til Boye, der sad økonomisk daarligt i det som Søllerødpræst og nok kunde trænge til alt det Offer, hans Menighed kunde og vilde unde ham.

Sagen er vistnok den, at mens Boye næppe havde taget det altfor højtidsfuldt med sit Andenlærer-Embede paa Jonstrup, og ikke ofret det mere end den mest nødtørftige Tid, er han

øjensynligt blevet stærkt grebet af Præstekaldet og har ønsket at yde en virkelig personlig Indsats til Gavn for sit Sogns Almue, ogsaa de Papirmagerarbejdere, som det lykkedes deres Arbejdsgiver, I. C. Drewsen, at indstille fjendtligt eller ligegyldigt mod deres Sognepræst. Denne Boyes nye Indstilling fremgaar tydeligt af et smukt Mindedigt, som Boye i 1830 skrev om sin afdøde Frænde, den gode gamle Ledøje-Præst Jens Bindesbøll. Her tegner Boye Forbilledet og Idealet for sin egen Præstevirksomhed i Søllerød Sogn:

Han var en ærlig Troens Præst,
Ei Døgnets Tvivl ham førte vild;
Hver Dag var ham en Pindsefest
Med Aandens Lys og Aandens Ild.
Men aldrig greb han Stridens Pen
Om Bogstav og om Lære;
At han var Kirkefredens Ven,
Det var hans Præsteære!

Hans Kjortel grov var gammeldags;
Ei bedre han begjerte.
(Den Døber bar vel samme Slags,
Da han ved Jordan lærte).
Hans Hjord var riig; ei han det var;
Thi helst han vilde give.
Den halve Uld kun hjem han bar,
Og lod det Halve blive.

Hans Huus var lidet, Stuen lav;
Dog var der lyst derinde,
Thi Kjærlighed han fik og gav;
Og Fred var der at finde.
Ei bød han Stormand did til Gjæst
Og dem han gjæsted' ikke;
Han var jo kuns en ringe Præst —
Hvor kunde Sligt sig skikke?
Men kom der Fattigmand til Huus
Og Børn og hungrig Enke,
Da lod han fylde Fad og Kruus,
Da fyldtes alle Bænke.
Og hvor den Ringe laae paa Straa,
Hvor Intet var at tage,
Med Haanden fuld han tidt mon' gaae,
Bar ei en Hvid tilbage.

I sit Brev til Collin 9. December 1832 fortæller Boye: »Jeg har nu 16 Mennesker hver Dag at føde, foruden de Fattige, som Præsten ikke kan lade gaa sultne bort«.

I disse Aar omkring 1830 tog Boyes litterære Udvikling en hel ny Retning. Han mærkede, at han havde Evner og Talent som Salmedigter, og han nød Paaskønnelse derfor hos sin Menighed i Søllerød. Han havde endnu før sin Jonstruptid i 1817 udsendt en lille Samling poetiske Gendigtninger af Davids Salmer under Titelen »Davidsharpen«, nu havde han i 1828 ladet trykke egne »Psalmer ved Høstfesten i Søllerød Kirke«.

Før Prædikenen lod han synge »Langmodig Herre! er din Magt!« Medens Tavlerne blev ombaaret, blev sunget: »Betroet Gods herneden er Alt, hvad Gud dig gav.« Efter Prædikenen lod han synge »Du Jordens Gud! Fra Strand til Strand«. Vi anfører en Strofe af første Salme:

Med Blad og Blomst, liig smykket Brud,
Velsignende, gik Vaaren ud;
Da lovsang Mark og Enge.
Med Skyens Sluser brast vort Haab —
Strax skurrede mismodigt Raab,
Som Hviin fra brustne Strænge!
Fulde Lader nu beskæmme
Frygtens vantro Klagestemme.
Priis dig, Gud! du sparer længe!

Ved Høstfest-Prædiken 1830 lod han synge denne Bøn »Din Frygt, o Gud! er Rigers Styrke«, hvori det hedder:

Thi hør os, Gud, lad Aanden virke
I Alles Sind med hellig Magt,
At Landet er dig som en Kirke,
Hvis Grundvold er i Havet lagt,

Med Himlens Hvælving ovenover;
Hvor fromme Chor med fælles Bøn
Tilbeder Christus som din Søn,
Og dig med ydmyg Andagt lover.

Boye oplever i det følgende Aar den truende Kolera og den af Regeringen paabudte Koleraspærring, hvor han af Hjertet

ønskede Drewsens Medvirkning, men blev saa dybt skuffet af Drewsens afvisende Holdning. Han udgiver i Anledning af Kolerafaren den allerførste af sine mange i Helsingør og København udgivne Prædikener, nemlig Prædikenen »Værer glade i Haabet«, Prædiken paa 7. Søndag efter Trinitatis (d. v. s.: 17/7) i Anledning af den nærværende Tids Bekymring. Han advarer meget indstændigt sin Menighed mod at overtræde de af Regeringen paabudte Forsigtighedsregler, bl. a. at handle med fremmede Skibe i Øresund, som var blevet forbudt under Livsstraf ved Forordning af 19/6 1831:

»Besmitter ikke, I, Sognets Fiskere og Søfarende, den Hæder, som tilhører Eders Stand, ved at handle troløst i Farens Dage! Det er ikke til Orlogs alene, ikke blot i Slagets Stund, at Sømandens Ære kan plettes ved Feighed og Forræderi; ogsaa nu gjorde I Eder uværdige til nogensinde at heise det danske Flag paa Masten i Eders Baade, dersom I ved dem søgte Fordeel paa Eders Medborgeres Bekostning! Glemmer ikke, at Vimpel og Flag bære Korsets hellige Mærke, som en Opfordring til, at Eders christelige Tro skal vise sig i Gjerningen, at I til enhver Stund, ved enhver Leilighed skulle bevare Troskab mod Gud og Fædreneland og Konge!«

I det følgende Aar 1832 fortsætter Boye sin Virksomhed som Salmedigter, saaledes at han i December 1832 kan sende en Samling paa 25 originale Salmer til Prinsesse Caroline Amalie. Han foreslaar i et Brev af 9. Dec. 1832 Jonas Collin at udvirke en aarlig Understøttelse 3—4 Aar paa 600 Rigsdaler af Hans Majestæt Kongen, og han tilbyder at levere hvert Aar 25 til 30 originale Salmer, og han vilde da udgive dem hæftevis, 50 Salmer i hvert Hæfte. Boyes Mening er, at disse originale Salmer skulde kunne afløse de i den daværende officielle, saakaldte Evangeliske, Salmebog forekommende Salmer, der efter hans Mening er »en heel maadelig Samling af aandelige Digte, af hvilke de fleste, omtrent 9/10, ere kolde, upoetiske og hjærteløse, saa de vist ikke kunne tjene til aandelig Opløftelse og Opbyggelse«. Boye mener, at »den Tid maa komme, at man føler Trangen almindeligere til at faae noget Bedre i stedetfor det meget Slette. Fra Begyndelsen af, da jeg forsøgte at skrive Salmer, og jeg hørte, at disse fandt Bifald, var det mit Forsæt og Ønske, at kunne

efterhaanden frembringe en Samling af originale og tillige omarbeide en Deel af de gamle Psalmer, og derved forberede en nye Udgave af Psalmebogen, naar Tiden dertil kom engang«.

Rimeligvis har Boye faaet den ønskede Understøttelse til sin Salmedigtning af Kongen, for allerede næste Aar 1833 fremkommer nemlig første Bind af det Boyeske Sangværk for den danske Kirke, fire Aar før Grundtvigs Sangværk. Det bærer Titelen »Aandelige Digte og Sange« og indeholder 30 nye originale Salmer, og 10 oversatte og omarbejdede Salmer. Vi finder her Nr. 49 i vor Salmebog »Dybt hælder Aaret i dets Gang«, og Nr. 565 »Hvor blev Guds Jord et deiligt Sted«, ligesom vi finder vore Fædres Salmebog, Roskilde Konvents Salmebogs Nr. 120: »Trillende Vover og fraadende Bølger«, Nr. 481: »Saa vidt som Solens Straaler stige«. Ikke optaget i vore Salmebøger er bl. a. Boyes smukke Vaarsalme:

Hvor deilig er den unge Vaar!
I Brudeklæder Høien staaer,
Og Markerne sig pryde!
Hvor er Guds Jord dog lys og smuk!
Jeg treen herud med Sorg og Suk,
Og dog maa jeg mig fryde!

Den Blomster-Hær (Hvo tæller dem)?
Som Herrens Vidne træder frem;
O! hvis den kunde tale,
Da brød den ud i Lov og Priis
Om ham, der lod paa tusindviis
De mange Blade male!

I sit Tilegnelsesdigt til Prinsesse Caroline Amalie føler Boye sig som Kingos Lærling, han vil som han »synge paa gammel Viis, Herrens Lov og Christi Priis«, og vi finder da ofte Salmer paa Kingoske Melodier, der ikke paa samme Maade som den lige nævnte Salme er vendt ud ad mod Menigheden, men indad mod hans egen Sjæl, i Uro og Angst for timelig og sjælelig Nød:

Af dæmrende Gry
Et Prøvelsens Aar mig oprinder paany.
Hver Dag har sin Plage, hver Stund sin Uro;
O! tør jeg min Glæde til Haabet betroe?
Af dybeste Skjul stige Timerne frem;
Hvad kommer med dem?

Han husker, hvorledes de hellig tre Konger bøjer Knæ for Jesus' usselige Vugge i Krybben, og han minder sig selv i sin Kvide:

Det tænke jeg paa,
Om trodsigt jeg kræver hvad ei jeg skal faae!
Han svøbtes i Klude, men eied' Guds Magt.
Skal jeg da begjære mig Høihed og Pragt?
Min Rigdom er Christus, min Krone hans Navn;
Hvad er da mit Savn?

I det følgende Aar 1834 udgiver Boye en ny Samling Aandelige Digte og Sange. Vi finder her Nr. 44 i vor Salmebog »Lidt kun det baader, at Mesteren Huset opbygger«, Nr. 45 »Naturen holder Pindsefest«, Nr. 201 »Ingen paa sin Styrke bygge«, Nr. 226 »Christus er for mig korsfæstet«, Nr. 249 »Bliv hos os, Mester, Dagen hælder«, Nr. 669 »Jeg er, o Gud, din Vandringsmand«, ligesom vi finder i Roskilde Konvents Salmebog Nr. 170 »Han stiger op paa Jordans Bred«, Nr. 199 »See, Herrens Magt gjør Falskhed blind«, Nr. 276 »Hellig' Aand! din Priis udsjunger«, Nr. 494 »Naar Tvivl og Angst omspænde mig«, Nr. 497 »Som Bølgen, harmfuld, banker«. Ikke optaget i vore officielle Kirkesalmebøger er hans mærkelige Nytaarsaftens-Sang fra Revolutionsaaret 1830, men den er optaget paa to Steder i min store Bog »Vor danske Jul gennem Tiderne« 1943, nemlig S. 401 og S. 469, hvor jeg det sidste Sted fremhæver, at ingen dansk Salmedigter har truffet den Stemning, hvormed vi Danske lige før Julen 1943 saa det grufulde Nytaar 1944 i Møde som netop Boye, 114 Aar før Kaj Munk blev myrdet, og den store Rædselsperiode brød ind over vort Fædreland:

Af Nattens dunkle Skjød fremgaaer
En ukjendt Dag;
Men Ham, der kjender alle Aar,
Vor Bøn paa Haabets Vinge naaer;
Og ei forgjæves Korset staaer
I Danmarks Flag.
Paa Troens Grund vort Haab er bygt;
Til Ham vi overgive trygt
Vor Sag.

Forgjæves ei fra Fædres Old
Bær Danmarks Skjold
En Hjerte-Krands, der aldrig brast
For Tvedragts Haand, for Overlast;
Held os, saalænge den er fast
Og luerød!
Bestyrk den med din Kraft, o Gud!
At ingen Storm maa slukke ud
Dens Glød!

Aaret 1835 udgav Boye Tredie Samling af »Aandelige Digte og Sange«. I dette Aar blev Boye Præst i Helsingør, og nogle af de 32 originale Salmer i denne Samling er sikkert digtede i Helsingør. Vi genfinder i vor nuværende Salmebog Salmerne Nr. 191 »Kom, Sandheds Konge, Christus kom«, Nr. 336 den tyske Salmedigter Garves Salme »Dit Ord, o Gud, som Duggen qvæger«, Nr. 367 »O Frelser, til Dit Naadebord«, Nr. 396 »Til Sion drager Christus frem«, Nr. 415 »Sin Menighed har Christus kær«. I Roskilde Konvents Salmebog finder vi desuden Nr. 337 »Jeg vil nu gaa til Herrens Bord«, Nr. 348 »Det er Fredens Røst, der lyder«, Nr. 534 »Guds Villie jeg veed« og 749 »Lyksalig den, som ydmygt tror«. Vi finder i denne Samling Boyes Jule-Cantate »Herren er trofast! Herren er stor!«, der til Weyses Musik blev opført i Slotskirken i København paa første Juledag 1834, og hans Efteraars-Betragtning »Hvor er nu eders Blomsterflok, I Dale?«

To Aar efter, i 1837, udgav Boye fjerde og sidste Bind af denne Samling »Aandelige Digte og Sange«. Her finder vi Cantate ved Reformationsfesten 1836: »Gud Zebaoth! de stærke Straalers Gud!«, som blev opført i Frue Kirke til Weyses Musik. Kun faa Salmer fra denne Samling findes i vore Sal-

mebøger, saaledes Nr. 76 »Solen sank bag Høi og Hav«, Nr. 529 »Du bange Sjæl, hør Trøstens Bud« og Nr. 616 »Jesus Christus er min Klippe«. Desuden Nr. 29 i Roskilde Konvents Salmebog »Din Kraft er i de Svage stærk«.

I Helsingør udgiver Boye i Aarene 1840 og 1843 Ny Samling I—II af »Aandelige Digte og Sange«. Vi finder her i vor Salmebog Nr. 98 den Wallinske Salme »Jeg haver været rank og ung«, Nr. 397 »Herre Christus, Dig til Ære slutte vi vort Kirkeaar« og Nr. 670 »Jeg haabe vil, hvordan det gaaer«. I Roskilde Konvents Salmebog er desuden optaget Nr. 69 »Natten søger, træt, sit Hjem«, Nr. 279 »Vi troe paa dig, Du Hellig Aand«, Nr. 499 »Jeg haabe vil, hvordan det gaaer«. I denne Samling er desuden udgivet »Kirkesange ved Sørgeprædiken over Høisalig Kong Frederik den Sjette den 16. Januar 1840. Der findes ogsaa andre Digte viet Frederik den Sjette, saaledes Tilegnelse til Frederik den Sjette med Baggesens danske Værker I—XII, Studenternes Velkomstsang, da Frederik den Sjette kom helbredet tilbage fra Holsten og »Da Frederik den Sjette seilede igjennem Øresund«. Her offentliggøres ogsaa Sange skrevet i Anledning af, at St. Olai Kirke efter dens Istandsættelse Nytaarsdag 1839 igen blev aabnet for Menigheden.

Anden Del af »Aandelige Digte og Sange« 1843 har ogsaa Titelen »Julegave for 1843. Psalmer og Digte«. Vi finder her vor Salmebogs Nr. 401 »Himlen aabnes, Taagen spredes«. Her findes foruden mange smukke Morgen- og Aftensalmer, Salmer digtet i Anledning af Kristian den Ottendes Sølvbryllup og sunget i Lyngby Kirke 5te Søndag efter Paaske 1840 »Vær trøstig, Sjæl! i hvert dit Savn« og »Du ledte frem, algode Gud! til første Mand den første Brud«. Her findes ogsaa den store »Cantate ved Deres Majestæter Kong Christian den Ottendes og Dronning Caroline Amalies Kronings- og Salvingsfest i Frederiksborg Slotskirke Søndagen d. 28. Juni 1840«; Morgen og Aftenbøn paa Kongens Fødselsdag 1841; Bøn paa Dronningens Fødselsdag; »Cantate i Christiansborg Slotskirke i Anledning af Deres Kongelige Høiheders Kronprindsens og Kronprindsessens Formæling« 1841; Cantate i Christiansborg Slotskirke paa første Paaskedag 1843 »Han

brød sin Grav! Han lever!« Desuden »Sorgenfrie, et Digt til Kongen paa hans Fødselsdag den 18de September 1842«, Fakkelsang paa Kronborg Slot til Kongen den 22de September 1841 og »Sommermorgen-Sang« paa Dronningens Fødselsdag den 28de Juni 1843. Vi finder ogsaa her ikke mindre end fire Psalmer, anvendt ved Kronborg Slotskirkes Indvielse paa anden Søndag i Advent 1843.

Boyes Salmer fra Søllerød og Helsingør maa have været meget yndede i deres Samtid, for da Boye kom som Præst til Garnisonskirken i København, begynder han en udvidet Nyudgave af sine Søllerødsalmer og faar genoptrykt de to første Bind 1847 under Titelen »Psalmer af C. J. Boye, Anden, forøgede Udgave, Første Bind«. Blandt de nytilkomne Salmer, der jo antagelig maa stamme fra Søllerødtiden, er Sømandssalmen »Nu Tak min Gud for fuldendt Fart«, anvendt som Nr. 122 i Roskilde Konvents Salmebog. Der findes blandt de nye Salmer især to Adventssalmer, Nytaarssalmen »Snart Aarets Timeglas udrinder«, fire Passionssalmer, fire Paaskesalmer, tre Salmer paa almindelig Bededag og Høstfestsalmen »Gud gav os et velsignet Aar« med dens smukke Tak til Kongen, der »vogtede vor Landefred, mens Bonden pløied Sæden ned, og da den skulde falde«.

Efter hans Død seks Aar senere i 1853 udgiver hans Venner *August Baggesen* og *I. C. Holck,* andet Bind af Boyes Psalmer i Anden forøgede Udgave, der indeholder Psalmerne i tredie og fjerde Deel af »Aandelige Digte og Sange« 1835 og 1837 samt flere nye, »som ei have før været udgivne«. Til de nye Salmer hører især en Række »Grav- og Sørge-Psalmer«, og »Kirkesange ved Brudevielse«. Vi finder her Nr. 701 i Roskilde Konvents-Salmebog Alle Helgens-Salmen »Du Hellig Aand i Kraft stig ned«. I samme Aar udgiver Boyes to Venner et udvidet Genoptryk af de to Helsingørsamlinger fra 1840 og 1843 under Titelen »Psalmer og Aandelige Digte«, Anden forøgede Udgave, Tredie Bind. Her findes en ny Jule-Cantate, componeret af Capelmester Glæser »Han kom! — Paa Jorden Christus tog sit Hjem!« og en lignende Cantate før Altergang: »Vi komme, Christus! paa Dit Ord«.

Boyes Salmedigtning er saa værdifuld, at det i høj Grad

maa ønskes, at en kyndig Salmeforsker vilde gøre den til Genstand for en meget indtrængende Undersøgelse. Et Tilløb til en saadan Undersøgelse forefindes allerede: fhv. Sognepræst *Johs. Faurschous* velmenende lille Bog: Nogle Betragtninger over C. J. Boyes Salmedigtning 1918, en lille Særtryksudgave af en Artikelrække i Dansk Kirke-Tidende 1917 og 1918. Faurschou har desværre ikke arbejdet med Boyes egne Salmeudgaver i de tre Søllerødbind af Aandelige Digte og Sange 1833—35, de følgende tre Helsingørbind 1837, 1840 og 1843, og de nytilkomne Salmer i Nyudgaverne af de seks Bind fra 1847 og 1854, men kun med de altid tilskaarne, ofte forvanskede og lemlæstede Salmer i Roskilde Konvents Salmebog, 1856. Faurschou har intet Hensyn taget til Boyes egne personlige Oplevelser som Præst i et stort Landsogn som Søllerød med baade Bønder og Fiskere og senere som Præst i en stor og vanskelig Købstad som Helsingør. Faurschou har naturligvis heller ikke været klar over, at vi i Boyes Prædikener, som jeg snart skal godtgøre det, har saa at sige Boyes egen personlige Kommentar til ikke saa helt faa af sine Salmer, altsaa en overordentlig værdifuld Hjælp for en virkelig Udforskning af Boyes Salmer, som der jo her slet ikke har været Mulighed for at foretage[1]).

For Boye staar hans verdslige og hans religiøse Digtning i saa nær Samklang, at han ganske regelret trykker sine verdslige Sange, som f. Eks. hans mest kendte Fædrelandssang »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden« i sine Aandelige Digte og Sange 1840. Til Gengæld bliver da ogsaa de religiøse Lejlighedsdigte, de bedste af dem, optrykt i det

---

*) Til Hjælp for Læseren, der vil have et hurtigt Overblik over Boyes ypperste Salmer, anfører jeg her Numrene paa de Boyeske Salmer i Roskilde-Konvents Salmebog, der har det fyldigste Udvalg: 29, 58, 67, 69, 101, 120, 122, 170, 196, 199, 200, 215, 234, 248, 276, 277, 279, 290, 310, 337, 338, 348, 355, 359, 432, 477, 481, 494, 497, 499, 532, 534, 538, 589, 701, 722 og 749. De tilsvarende Numre i vor nuværende Salmebog er Nr. 44, 45, 49, 76, 98, 191, 199, 201, 226, 249, 336, 367, 396, 397, 401, 415 529, 565, 616, 669 og 670. Et godt Udvalg af Boyes karakterfuldeste Salmer i deres originale Form findes i Brandt og Helweg: Den Danske Psalmedigtning 1847 II, S. 325—32, Nr. 1068—79.

Udvalg af sine Digte, der bliver udgivet som fjerde Bind af hans »Udvalgte og samlede Poetiske Skrifter«. Vi har allerede nævnt et Par Digte fra Jonstrup- og Søllerødtiden, vi nævner nu forskellige nye Digte fra Helsingørtiden og Garnisonskirketiden. Fra Helsingørtiden kan vi bl. a. nævne Velkomst-Sang til Albert Thorvaldsen paa Helsingørs Rhed d. 16de September 1838, Fakkelsang paa Kronborg Slot den 22de Sept. 1841 og fra 1846 Sangen til Odense Gymnasiums Indvielse 1846. Fra Københavnstiden Velkomstsangen til »Andet Jægerkorps« i Marienlyst Slotshave 9. Sept. 1849 og Salmerne ved General Ryes Jordefærd fra Garnisonskirken d. 15. Sept. 1849. Vi slutter, som vi begyndte, med Mindedigtet til hans Ven og Helt, General Schleppegrell:

Sjælens Begeistring for Alt hvad Retfærdigt
Ædelt og Stort, der er Mennesket værdigt,
Fasthed, som Klippens ved Brændingens Bred,
Troskab mod Gud, og det følende Hjertes
Fromhed og Flamme i Modgang og Fred:
Det bliver Erindringens Trøst i dens Smertes
Eensomme Timer, naar Taaren er hed:
Det vil jeg mindes, mens Aarene skride
Vexlende hen.
Trofast som du, naar du sad ved min Side,
Gav mig dit Haandslag, og kaldte mig Ven!

Vi gaar nu over til Boyes fjerde eller rettere femte Virksomhed som dansk Forfatter, hans Virksomhed som Prædikenforfatter, der i særlig Grad udfoldede sig i hans Helsingørtid 1835—47 og i hans Garnisonskirketid 1847—53. Vi har jo omtalt Boye som Dramatiker, Oversætter, verdslig Digter og Salmedigter.

I Helsingør udgiver Boye i Aaret 1838—39 sine to første Samlinger »Prædikener«. Der findes i disse to Samlinger i det hele 20 Prædikener. Der er altsaa ikke Tale om, at Boyes Prædikensamling, som saa mange andre Postilsamlinger, indeholder Prædikener til alle Kirkeaarets Søn- og Helligdage, det er kun et Udvalg af Aarets Prædikener.

Blader man disse Boyes Prædikener igennem, vil man se, at de staar i den allernærmeste Forbindelse med hans Salme-

digtning, de er saa at sige en Kommentar i Prosa til snart den ene, snart den anden af hans Salmer. I Reglen er Prædikenen skrevet i nærmeste Tilslutning til en enkelt af hans Salmer; Prædikenen »Om christelig Medlidenhed« saaledes til Salmen »Jeg veed et Ord, som fast bestaaer« osv. Andre af hans Prædikener knytter sig til to af hans Salmer: Prædikenen »Vaaren og Haabet« saaledes til Salmerne »Lidt kun det baader, at Mesteren Huset opbygger« og »Hvor deilig er den unge Vaar!«; Prædikenen »Lader ikke Solen gaae ned over Eders Vrede!« til Salmerne »Hvor blev Guds Jord et deiligt Sted« og »Guds Villie jeg veed: Ei over min Vrede skal Solen gaae ned« osv. Ja, en Prædiken kan undertiden være knyttet til ikke mindre end tre Boyeske Salmer, den første af de udsendte Prædikener »Christelige Vinterbetragtninger« saaledes Salmerne »O Rigdoms Dyb af Guds Forstand«, »Vinteren sin Liigdug breder« og »Hvor er nu den glade Flok«. Hvad man kunde indvende er, at Boye saa at sige ikke kender anden Salmesang at knytte sine Betragtninger til end sine egne Salmer. Af og til kan der komme et afbrudt Citat af en kingosk Salme, men Boye synes desværre ikke at ville kende Salmedigtere som Brorson, Ingemann eller som Grundtvig. Det er jo dog ogsaa Folk, som har skrevet en højpoetisk kristelig Salme, som det kunde være værd at udfolde en religiøs Betragtning over.

Det er næppe uden Interesse at høre, hvad Datidens højeste Sagkundskab mente om Boye som Prædikant. Biskop Mynster skriver i sin Visitatsdagbog for 31. Maj 1836 om Prædikenen »Den christne er indviet til at være et Guds Tempel«: »En meget smuk, christelig Prædiken, poetisk, uden at være affecteret. Giennemtænkt Orden syntes jeg undertiden at savne. Hans Stemme er klar, sonor og kraftfuld; Foredraget er noget monotont, som tildeels hidrører fra, at han læser sin Prædiken, hvilket han ellers giør med Anstand.« Første Pinsedag d. 26. Maj 1844 hører Biskop Mynster Boyes Pinseprædiken »Gienfødelse ved den Hellige Aand«, og han siger om denne Prædiken: »Meget smukt og godt; Foredraget i Begyndelsen noget monotont, men siden levende og kraftfuldt; det Hele behagede mig meget«. Temmelig reserveret er derimod

F. C. Bloch i sin udførlige Bedømmelse af Boyes Prædikener, trykt i Tidsskrift for Litteratur og Kritik VI S. 116—133. Bloch siger bl. a.:

I de omhandlede Prædikener bemærke vi ikke den dybe, vemodige Alvor, som Tanken om Syndens Magt og Menneskets Fordærvelse maa vække, høre ikke Forkyndelsen af Guds Ord som det, der, skarpere end noget tveægget Sværd, trænger ind, til det adskiller Sind og Aand, Ledemod og Marv; Talen er ikke som den mægtige Strøm, der ustandselig styrter frem og river med sig, hvad den møder; men den er som den mildt rislende Bæk, der slynger sig igjennem Enge og vander dem, at duftende Planter og Blomster fremspire ved dens Bredder. Hovedtendensen er nemlig at fremme milde Dyder, Taalmod, Sagtmodighed, Forsonlighed, Barmhjertighed, at fremkalde og nære blide og behagelige Følelser, Glæde, Haab og Trøst, og at lede til en glad og rolig Livsnydelse. En Attraa efter at behage Tilhørerne ved at tale trøsteligt og smukt synes at have været maaskee vel meget indvirkende i Valget af Themata og disses Udvikling, og staaer uden Tvivl i Forbindelse med den ovenfor omtalte Forkjærlighed for poetiske Skildringer.

Straks efter Ankomsten til København begyndte Boye med at udgive sine Prædikener enkeltvis. Det gælder saaledes hans »Afskedstale til St. Olai Kirkes Menighed den 4de Juli 1847«; »Psalmer og Sørgeprædiken over Høisalig Kong Christian den Ottende den 26de Februar 1848«; Nadverens Kalk er et Samfunds-Bæger, der tyder paa Gjenforening efter Døden, Prædiken til sjette Søndag efter Hellig-Trekongers Dag 1848; »Taalmodighed er en Ordets Frugt i Hjerterne« første Søndag i Fasten 1843; »Korset ved Graven er et Trøstens hellige Tegn«, Prædikener og Psalmer ved Paaskefesten 1848. Boye antyder slet ikke i sin Paaskeprædiken, 1848, at Danmark paa det Tidspunkt er i Kamp paa Liv og Død med Tyskerne.

I sit sidste Præsteaar i København udgav Boye en »Ny Samling af Prædikener«, 1853, der, ligesom Helsingørudvalget 15 Aar før, bestaar af to Bind med ialt 20 udvalgte Prædikener, de sidste fem efter Pastor Boyes Død af Kolera udvalgt af hans nære Medhjælper og Ven, ordineret Cathechet ved Garnisons Menighed *Joh. Chr. Holck*. Smukt er det, at den sidste Prædiken i Københavnsudvalget 1853 ogsaa er den sidste Prædiken, Boye kom til at holde i sit Liv, nemlig Præ-

dikenen »Der er Glæde hos Guds Engle over en Synder, der omvender sig«, knyttet til hans Salme »Der er saa Lidt herne-de Af Kjærlighed og Fred«. Denne Prædiken blev holdt i Garnisonskirken Søndag den 3die Juli, som han døde af Kolera tidlig Onsdag Morgen den 6. Juli 1853. Prædikenen ender med disse smukke Ord, saa at sige Boyes Svanesang: »Have vi ikke i denne Tanke angaaende Sjælens første Tilstand, efterat den har forladt sin Hytte af Støv her paa Jorden, en Forklaring over hiint Jesu forunderlige Ord, hvormed han lovede den Bodfærdige paa Korset Indgang i Paradiset allerede strax den samme Dag — thi hvor Engle hilse og modtage os, maa der vel være et Paradisets Sted! Og naar Herlighedens Fylde, der skal siden efter aabenbares paa os, ikke staaer nøie beskreven med Ord i min Mesters og Forløsers Evangelier, saa holder jeg mig til de store Navne, hvormed Hine blive nævnede i Skrifterne, at de ere »Lysets og Kraftens Aander«, at de ere Hellige og Udvalgte, at de ere Herrens Tjenere til at udrette hans Villie«: og saa tager jeg ogsaa deraf Forvisningen for det evige Liv om en fuldkommen Herliggjørelse, en fuld Salighed for min Sjel, saasandt som jeg her bereder den i Troen til hisset at kunne voxe i Fuldkommelse, og tilsidst vorde Englene liig!«

Efter Boyes Død udgiver hans nære Medhjælper og Ven, J. C. Holck, i 1855 et Udvalg af »Efterladte Prædikener og Leiligheds-Taler«, hvor bl. a. Enkeltprædikenerne fra 1848 er udgivet tillige med en Række andre Prædikener ved forskellige Lejligheder, derunder ogsaa Confirmations-Taler, Brudevielser og ti forskellige Gravtaler samt »Tale paa Efterslægts-Selskabets Stiftelsesdag« den 4de Marts 1849. Fra en af hans Gravtaler henter vi en lille Ungdomserindring fra det aldrig glemte Trondhjem. Han siger om Geheimeraadinde Cecilie Christine v. Møsting: »Hendes Alderdom var (Gud være takket og priset!) som den lyse Sommernat i hine Nordens Egne, hvor hun gjennemlevede sin Barndomstid, hvor Aftenrøde og Morgenrøde skinne paa eengang paa den skyfrie Himmelhvælving, medens Drosselen synger sin Sang Natten igjennem i Krattet ved Nidelvens Bred«.

Hvor yndede Boyes Prædikener var af Samtiden kan vi

skønne af J. C. Holcks to Aar senere i 1857 udsendte ny Udgave af Boyes ældste Prædikenudvalg, Helsingørudvalget fra Aarene 1838-39, under Titelen: Prædikener, Ældste Samling.

Om Boyes Virksomhed i Helsingør i Aarene 1835 til 1847 har vi en Skildring i Helsingørforfatteren *M. Galschiøts* kendte og yndede Bog »Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede«. Han siger her om Boye:

»Hans store Veltalenhed i et blomstrende Sprog, fuldt af Billeder og poetiske Omskrivninger, hans statelige Prælatskikkelse og vindende Væsen, samlede alt Kirkeliv i Byen om hans Prækestol og Forkyndelse, saa at Pastor Fischers Tilhørere i Mariæ Kirke blev endnu færre, end de plejede at være; til Fischers tyske Prædikener kom der efter hans egen Opgivelse kun 3—4, og til hans danske kom der, i hvert Fald i de senere Aar af hans Liv, sjelden mere end 30—40. I Boyes Tid tog han dem alle. Men det gik med Boyes Tilhørere som med Tilskuerne i Sct. Hansaften-Spil, naar Mester Jakel kommer med Tallerkenen; naar de skulde »ofre«, vendte de Ryggen til og forsvandt.« Galschiøt gør derefter udførligt Rede for Boyes Kamp for at faa sit, man skulde synes ganske retmæssige og rimelige Højtidsoffer, som den allerstørste Del af hans Tilhørerskare unddrog sig. I denne Offerstrid tager Galschiøt ligesom Helsingørs Magistrat Parti imod Boye. Han siger let ironisk, at da »Boye i 1847 forlod Helsingør, var der stor Sorg, navnlig i den kvindelige Del af Menigheden; og ved denne Sørgehøjtid ofredes der saa rigelig, at der blev til et Sølv-Bordservice med Indskrift og to Sølv-Lysestager som Takkegave for hans tolvaarige Virksomhed i Byen«.

I et ret uforbeholdent og sagtens noget stemningsoverdrevet Vennebrev til Major Baggesen af 10. Januar 1847, udtaler Boye sig om sit Liv og sin Virksomhed i Helsingør:

»Faaer jeg ikke, og det meget snart, Garnisonskaldet, gaaer jeg tilgrunde baade aandeligt og oeconomisk, thi i Helsingør er det ikke til at holde ud. Jeg har nu i henved tolv Aar levet i Landsforviisning i denne bøotiske Luft, og har rigtignok ved Guds Bistand samlet Menigheden til hans Huus, men kun havt liden timelig Løn derfor, og den maa man dog ogsaa have, ligesom det er en Fornødenhed at have et fornuftigt Menneske at tale med, hvilket her ikke er at finde. Og naar man i saa mange Aar har været »episcopus in partibus infidelium« (d. v. s. Biskop i de vantros Lande), tænker jeg da at maa befindes værdig til at være Garnisonspræst i Kjøbenhavn.. I denne Juletid maatte jeg prædike 5 Gange i 8 Dage, og er endnu træt deraf paa Legeme og Sjæl, da jeg maatte sidde flere Nætter oppe, for at faae ordent-

lige Taler udarbeidede; og Sligt vilde jeg ogsaa være fritagen for i Kjøbenhavn, hvor dog Sognepræsten har Medhjælpere.«

Om Boyes mere private Liv i Helsingør har vi gode Oplysninger i Skibslæge *A. G. Drachmanns* Ungdomserindringer i hans Bog »Min Reise gennem Livet», 1943. II. Side 48:

»Pastor Boye var en høj, statelig, smuk, meget soigneret, midaldrende Mand, uden Spor af præstelig Salvelse i sin Tale, men med megen Værdighed i sin Fremtræden. Han var en meget yndet Prædikant, skønt han oplæste sin Prædiken med en ikke ringe norsk Accent. Han opholdt sig næsten stadig i sit Studereværelse, og vi saa ham i Reglen kun ved Aftensmaaltidet (vi kom kun om Aftenen i Boyes Hus), hvor han med Livlighed deltog i Samtalen, men kort efter at Maaltidet var til Ende forlod han Selskabet og begav sig atter til sit Studereværelse. Han havde to Ejendommeligheder: han var en stærk Snuser og brugte megen Parfume. Fru Marie Boye var en elskværdig Værtinde, meget livlig, men desto værre ikke lidet tunghør; Datteren Jette havde arvet hendes Øjne, der var ualmindeligt smukke, Moderens var dog endnu dybere og mørkere end Datterens«.

Endnu bedre Oplysninger om Boyes Hjem baade i Helsingør og siden i København har vi i Helga Stemanns store Bog om sin Fader *Ferdinand Meldahl* og hans Venner. Meldahl var Ungdomsven af Boyes Søn Carl Frederik Gutfeld Boye (1825—92), siden Kasserer i Sparekassen for København og Omegn og derfor af Familien kaldt Sparekasse-Boye. Om ham og hele Søskendeflokken i St. Olai Præstegaard i Helsingør er der fortrinlige personalhistoriske Oplysninger i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzens Danske Patriciske Slægter II, og Børnene nævnes ofte i H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin. F. Meldahl (1827—1908) skriver i 1850 til sin moderlige Veninde, Fru Marie Boye:

»Hvad var der bleven af mig, der fra mit 12te Aar (dvs. fra 1839) intet Hjem kjendte, kun kjendende det usle Liv, som herskede paa offentlige Steder, naar jeg ikke ved den venlige og hjertelige Modtagelse, der bestandig blev mig tildeel i Deres Huus var bleven revet ud af dette tomme Liv? Jeg skal sige Dem det. Jeg var bleven en menneskesky, raa, udannet Dagdriver.« Han skriver ved en anden Leilighed: »Alle Kundskaber, jeg erhvervede mig, har jeg kun Dem at takke for, thi jeg følte mig (ellers) uværdig at betræde Deres Huus.«

I Bogen om denne store Arkitekt, Frederiksborg og Marmorkirkens Bygmester, citeres et Brev fra Fru Marie Boye af 8.

September 1850, hvor hun fortæller om sin næstældste Søn Adolf Jonas Boyes Deltagelse i Istedslaget som Sekondløjtnant og om hendes Mands Ferietid paa Bakkehuset:

»Vi har, siden De reiste, levet i meget bevægede Tider bestandig mellem Haab og Frygt. Den glimrende, men blodige Sejr ved Idsted har Deres Svoger vist underrettet Dem om. Gud være takket, som holdt sin Haand over vor kjære Adolf, han var i Avantgarden og var med fra først til sidst, hans Bataillon var forferdelig opreven, ved hans Compagni er kun Kaptainen og han tilbage.

De er ofte Gjenstanden for vore Samtaler, især om Søndagen, da vi savner Dem saa meget. Det bedste skal man jo gjemme til sidst, og det er Boye unægtelig; han har havt det saa godt i denne Sommer, ved at være saa meget her ude og ved at udarbeide sine Arbeider, som ret er et Arbeide for ham; naar han kommer atter ind til den fæle Hovedstad, bliver han vist mindre tilfreds; det er Synd, at han ikke skal være Landsbypræst. Han hilser Dem ogsaa paa det hjerteligste, De har en stor Plads i hans Yndest«.

Paa 6. Juli-Dagen 1853 døde Caspar Johannes Boye af Kolera, som han havde paadraget sig ved at besøge Syge paa Garnisonshospitalet. Helga Stemann fortæller, at hendes Far længe mindedes, at Fru Boye engang Kl. 2—4 om Morgenen hørte sin ældste Datter, Fru Henriettet Pedersen, der da var i Vestindien sige: »Moder, Moder, hvordan vil det nu gaa dig?« Det blev noteret, og 4 Uger efter kom der Brev fra hende, at hun lige paa dette Klokkeslæt havde faaet Moderens Brev, der underrettede hende om Faderens Død, og hun havde, da hun havde læst det, netop sagt disse Ord.

Caspar Johannes Boyes tragiske Død, blot 61 Aar gammel, nævnes ogsaa i Edvard Collins Brev til H. C. Andersen 15. Juli 1853:

».. Det er ikke med den bedste Villie muligt at unddrage sig Tænken og Talen om den ulykkelige Epidemie, som hærger Byen; thi det kan ikke skjules, at den er meget stærk, og at Dødeligheden er stor. De veed, hvor forunderlig den strax slog ned i vor Familie og bortrev Boye. Vi haabe, at den i Slutningen af næste Uge skal culminere og derefter tage af.. Min stakkels Søster Marie har det naturligviis sørgeligt; dertil komme hendes bedrøvelige oekonomiske Udsigter. Den brave Jfr. Gynther er deres tro Støtte«.

Det gik dog heldigvis noget bedre, end det var at befrygte for Boyes Enke. Lægen *Wilhelm Meyer* fortæller i et Brev af 4. Juli 1855, 2 Aar senere, til F. Meldahl:

»..Boyes boe udenfor Byen, Fru Boye, som De veed, paa Hjørnet af Falconeeralleen og Gl. Kongevei (i Stuen hænger Deres Photographi, som Fru Boye holder Lovtaler over); det gaaer dem knapt, men den udmærket brave, huusholderiske Gynther indretter det saaledes, at de have det net og hyggeligt — pæne Værelser, smuk, lille Have..«
Denne Jomfru Carine Frederikke Birgithe Gynther, født i København 1801, var i 56 Aar knyttet til Pastor Boyes og hans Enkes Hjem.

Boyes uventede Dødsfald vakte naturligvis Opsigt langt udenfor Slægts og Venners Kreds. I *Berlingske Tidende* hedder det i Nummeret for 6. Juli 1853:

»Ved en temmelig pludselig Død afvigte Nat har Hovedstaden mistet en af sine værdigste og dygtigste Geistlige, nemlig Sognepræsten for Garnisons Menighed Caspar Johannes Boye. Han er død i sin Sommerleilighed paa gamle Vartou ude paa Strandveien, som det hedder af et choleralignende Tilfælde. Hans tidlige Bortgang vil sikkert dybt beklages baade af hans herværende Menighed og af hans forrige Menighed i Helsingør, der endnu med Kjærlighed hang ved deres tidligere Sjælesørger. Alvorligt og strengt christelig var hans Tænkemaade som og hans stille bramfri Liv. Om hans udmærkede Gaver som geistlig Taler og hans sjeldne Talent som lyrisk og dramatisk Digter, ville hans trykte Værker vidne for Eftertiden; hans deilige Psalmer ville til alle Tider læses, synges og leve i den danske Kirke«.

I Helsingør Avis 7. Juli 1853 hedder det: »Posten imorges bragte desværre Bekræftelse paa et Rygte som var temmelig udbredt her igaar Aftes, nemlig at Pastor Boye pludselig er afgaaet ved Døden i Kjøbenhavn. En Efterretning, som her i Byen har vakt dyb og almindelig Deltagelse«.

Et Par Dage efter fortæller *Helsingør Avis* om hans Jordefærd: »Til Pastor Boyes Liigbegjængelse igaar havde mange af den Afdødes Venner og Velyndere, og deriblandt Sjællands Bisp, indfundet sig i Garnisonskirken. D'Herr. Bruun og Holck holdt Taler i Kirken, og ved Graven talte Provst Münster, der tillige forrettede Jordpaakastelsen«.

I Datidens Aviser vil vi forgæves søge egentlige Levnedsskildringer af den afdøde Præst og Digter og endnu mindre personlige Erindringer fra hans Liv og Virksomhed. Vi finder i Stedet for en ikke helt lille Række Mindedigte, hvoraf vi S. 63 har anført et, Kapellanen Bloch Suhrs Minder fra Søllerødtidens Præste- og Salmedigtervirksomhed. Vi vælger blandt disse Mindedigte et anonymt Digt undertegnet —*a* i Berlingske Tidende 16. Juli 1853. Dette Digt er saa storladent i sin Karakteristik, at det næppe kan stamme fra hvem som helst af Boyes Kaldsbrødre eller Menighedsmedlemmer. Man fristes virkelig til at antage, at det lille a i Virkeligheden er et stort A, selve *H. C. Andersen*, en nær Ven af Fru Marie Boyes Halvsøskende i den collinske Familie, og som var overordentlig sympatisk indstillet for Boye, saaledes sørgede H. C. Andersen paa sine gamle Dage for, at »Kirkeklokken i Farum« blev oversat til Portugisisk. Hvem det saa er, der er Digteren, saa giver det en Samtidigs saa betagende Karakteristik af Boye som Præst, som Sanger, som Salmedigter og som menneskelig Personlighed, at ingen Nutidig kan gøre det mere træffende:

Han var en Christi Stridsmand; for Guds Rige
Han Aandens Sværd med hellig Iver svang;
Hver Frygt, hver Tvivl, som vil i Hjertet stige,
Med Sandheds lyse Vaaben han betvang.
Han kæmped' djærvt mod Verdens List og Rænker,
Mod Vantroes fule Løgn og Frækheds Vold
Og lærte os at bryde Syndens Lænker,
Mens højt han løfted' Troens stærke Skjold.

Han var en Sanger. Naar med mægtig Stemme
Til Heltes Hæder han et Drapa qvad;
Naar glad han priste sig i Danmark hjemme
Og for dets Held i Fredens Skygger bad;
Naar om Naturens Skjønhed Sangen talte,
Naar af dens Liv han med sin dybe Sans
Det Billed tog, der Sjælelivet malte, —
Da var der Faa, hvis Qvad var skjønt, som hans.

Men naar i dybe, stærke Psalmetoner
Han sang om Jordens Sorg og Sjælens Nød,
Om Naaden ved den himmelske Forsoner,
Der Syndens Magt og Gravens Lænker brød;
Naar ved Guds Stjerner han os Veien viste
Fra Længsels Ø til Evighedens Kyst
Og Kjærlighedens Haab og Glæde priste: —
Hvo har vel sjunget med saa liflig Røst? —

Nu har sit Sværd han lagt for Herrens Trone:
—I Fredens Hjem der skal ej kjæmpes meer; —
Nu rækker Frelseren ham Sejrens Krone,
Og salig han sin Mesters Aasyn seer.
Men Harpen, som vi nu med Taarer væde,
Den er kun her forstummet; — lutret fra,
Hvad Jordens var, ved Herlighedens Sæde
Den toner høit i et Hallelujah!

Bidrag til Søllerød biblioteksvæsens ældre historie.

Af Overbibliotekar *Erling Hoffmeyer.*

Søllerød kommunes gamle arkivsager, der i mange år har været utilgængelige for granskning, er i arkivlokalerne i det nye rådhus atter kommet til ære og værdighed. Gennem længere tid har kommunens arkivar *Aage Thomassen* gennemgået og ordnet arkivet, som viser sig at indeholde mange interessante og vigtige sager til belysning af kommunens historie og borgernes liv gennem tiderne. Under dette arbejde fandt hr. Thomassen bl. a. også det på side 86 gengivne regnskabsbilag (fig 1), som viser at kommunens bibliotek er oprettet 1843.

Interessant nok er det offentlige biblioteksvæsens fader i Danmark en Søllerødborger, den berømte bogsamler, historikeren P. F. Suhm $^{18}/_{10}$ 1728—$^{7}/_{9}$ 1798, der boede på landet om sommeren i Øverød i det nuværende »Suhmsminde«. I sin gård i Pustervig i København havde han et stort bibliotek på 100.000 bind, og i slutningen af 1700-tallet gav han hovedstadens borgere adgang til dette bibliotek på et tidspunkt, da det kongelige bibliotek endnu ikke havde givet adgang for offentligheden.

Under indflydelse af de Rousseau'ske idéer fik man omkring året 1800 indenfor den danske overklasse interesse for almuens oplysning. Dette førte bl. a. til skoleloven af 1814. Konsekvensen af at lære almuen at læse måtte naturligvis være at skaffe den læsning, og oplysningstidens præster fik derfor i begyndelsen af 1800-tallet oprettet en del folkebiblioteker på landet. I byerne oprettedes omtrent samtidig

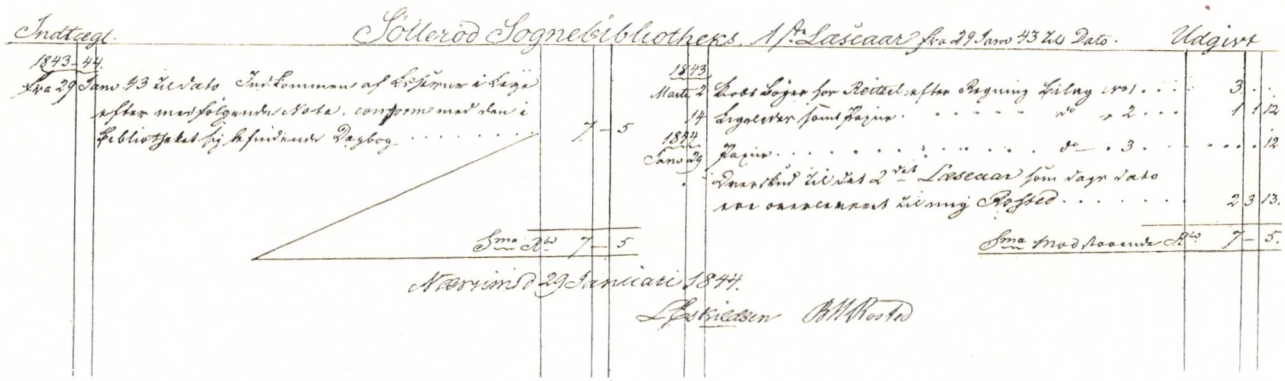

Indtægt. Sölleröd Sognebibliotheks A/C. Lascaar fra 29 Januar 43 til 40 Dato. Udgivet

1843-44				1843				
Lørdag 29	Januar 43 til dato Indkommen af Bøderne i Lånet efter medfølgende Note, conferome med dem i Biblioteket fig. henfindende Dagbog	7	5	Marts 2	Dobbelt Løjer for Rettelse efter Begning Forlag 1 vol	3		
				14	Ligeledes samt Løjer do 2	1	1	12
				1844 Januar 29	Løjer do 3			12
					Overskud til det 2den Lascaar som Løjer dato			
					ved overskuddet til min Rofeld	2	3	13.
	Sma Rbd	7	5		Sma Modtagende Rbd	7	5.	

Verum d. 29 Januar 1844.

L. Jakobsen A. W. Rosta

Fig. 1.

biblioteker for middelstanden og de højere stænder, men nogen større betydning fik oplysningstidens biblioteker ikke. Nøjagtige oplysninger om folkebibliotekernes historie gennem 1800-tallet haves ikke, men det synes som om oprettelsen af biblioteker har taget fart efter indførelsen af den fri forfatning og det kommunale selvstyre på landet ud fra den be-

Fig. 2. Provst Boisen.

tragtning, at når folket skulde deltage i rigets styrelse måtte det også have den fornødne oplysning til denne opgave.

Initiativet til oprettelsen af bibliotek toges som regel af den stedlige lærer, sikkert kun undtagelsesvis af kommunalbestyrelsen. Dette har været tilfældet her i Søllerød, og beretning om oprettelsen af Søllerød bibliotek findes i Søllerød sogneforstanderskabs ældste mødeprotokol, som oplyser at det første møde, efter at forordningen om det landkommunale selvstyre var trådt i kraft, holdtes den 5. januar 1842 i Søllerød præstegård. De tilstedeværende sogneforstandere var: provst *Boisen* (fig. 2), der var formand for sogneforstanderskabet, mægler *Laurits Eskildsen,* Nærum, gårdejer Bertel *Michael Rosted,* Nærum, direktør *Carlsen,* Stampen, fabri-

queur *C. Drewsen* på Skodsborg, gårdmændene *Lars Hansen* og *Christoffer Nielsen* i Trørød, *Peder Larsen* og *Lars Larsen* i Holte og *Morten Christoffersen* i Øverød. Disse mænd, der styrede Søllerød kommune for 100 år siden, viste et sådant fremsyn at de allerede i deres første funktionsår tog biblioteksagen op. I sogneforstanderskabets møde den 8. dec. 1842 nedsattes en komité bestående af provst Boisen og mægler Eskildsen til udarbejdelse af love for sognebiblioteket, i mødet den 7. jan. 1843 vedtoges udkastet og sogneforstanderne Rosted og Eskildsen valgtes til bestyrere af det nyoprettede »Søllerød Sognebibliothek«. Disse tvende må altså betragtes som sognebibliotekets første bibliotekarer. Der vides ikke synderligt om deres liv og slet intet om deres virksomhed som bibliotekarer. Hr. Thomassen, der samler data og oplysninger om medlemmerne af Søllerød sogneråd i tiden 1842—1942, har meddelt mig flgd.: *Lauritz Eskildsen,* født ca. 1785 i København, var varemægler i København fra 1811—32. Fra 1833 står han ikke længere anført i Kraks vejviser. I 30'erne købte han et hus i Nærum og levede af sine midler. Han var gennem en længere årrække medlem af sognerådet, døde 8. febr. 1873 og blev begravet i Søllerød. Den anden bibliotekar var proprietær *Bertel Michael Rosted.* Han var født 14. nov. 1800 i Eskemose i Birkerød sogn. Det vides at han 1816—20 var i papirmagerlære på Nymølle. 1826—65 var han ejer af gården »Justinelyst« i Nærum. 1830—32 var han medlem af Søllerød sogns fattigkommission, 1838—42 af skolekommissionen, fra 5. jan. 1842 skolepatron (uvist hvorlænge) og fra 1. jan. 1842 til 31. dec. 1847 medlem af sogneforstanderskabet. Efter at han i 1865 havde solgt »Justinelyst« flyttede han til »Christiansminde« ved Sorø, hvor han døde 1877.

Det bevarede regnskab fra bibliotekets første år er skrevet med Rosteds hånd og er underskrevet af Eskildsen og Rosted. Det viser at virksomheden begyndte den 29. januar 1843. Som bilag til regnskabet findes bl. a. en copi af dagbogen »som ligger i Bibliotheket.« Denne dagbog svarer nærmest til hvad man i vore dage forstår ved en lånerfortegnelse. For hver udlånsdag er opført lånernes navne samt hvad hver

enkelt har indbetalt i kontingent. Den første udlånsdag ser i dagbogen således ud:

			Rdl.	M.	Sk.
Jan. 29. 43	Væver Johs. Larsen	for 2 m	»	»	8
	Skomager Sørensen	for 1 uge	»	»	1
	Tømrer Bock	1 uge	»	»	1
	Madam Carlsen	1 uge	»	»	1
	Væver P. Larsen	4 »	»	»	4
	Smed Niels Jensen	4 ug	»	»	4
	Sadelmg. Frants Greif	4 ug	»	»	4
	Alb. Svendsen	1 ug	»	»	1
(intet)	Gaardm. Christf. Nielsen	4 ug	»	»	4
	Madam Kuhnmunik	4	»	»	4
	Drengen Jørg. Hansen	1	»	»	1
	Morten Andersens Enke	1	»	»	1
	Peder Larsen	4	»	»	4
	Jens Olsen	4	»	»	4
	P. Pedersen } Trørød	4	»	»	4
	Jens Jørgensen	4	»	»	4
	Slagter I. Lorentzen	2	»	»	2

Det er overordentlig interessant at denne dagbogskopi er bevaret og at man derved bliver i stand til at vide hvilke mennesker, der på selve åbningsdagen for 100 år siden indfandt sig på biblioteket. Det gamle Søllerød stiger lyslevende op af graven.

Som man ser var betalingen 1 skilling om ugen for hver låner. Offentlige tilskud findes ikke opført i regnskabet. Ved betaling fra lånerne indkom i det første regnskabsår 7 rdl. 5 skilling, en beskeden sum i forhold til vore dages budget. Regnskabet viser at udgiften i det første år har været 4 rdl. 2 mark 8 skilling, som er gået til indkøb af bøger og karduspapir, der brugtes til at lægge om bøgerne. Bilag nr. 1 er en regning fra Reitzel dateret 2. marts 1843 og lyder på 3 rdl. som betaling for »Erik Menveds Barndom«, »Erik og de Fredløse« og »Prinds Otto«. Iflg. bilagene er der i det første regnskabsår desuden købt: »Peder Paars«, »Bibliothek for Morskabslæsning« og »Nyt Bibliothek for Morskabslæsning«. Den øvrige bogbestand må antages at være kommet tilveje ved boggaver. Bl. a. véd man fra sogneforstanderskabets for-

handlingsbog at »Selskabet til Trykkefrihedens rette Brug«, der omkring århundredets midte støttede 440 sognebiblioteker, også har ydet støtte i form af boggaver til Søllerød Sognebibliothek. Endnu ejer biblioteket bøger fra den første tid, og for kort tid siden modtog biblioteket under indsamling til sydslesvigske biblioteker en af sine egne bøger fra den ældste bogbestand. Dens tilvæxtnummer er 217 og foran er med blyant noteret: »Foræring af Drewsen«. Såfremt der endnu omkring i private hjem skulde findes bøger fra bibliotekets første bogbestand, vilde biblioteket sætte stor pris på at få dem tilbage.

I flere af disse gamle bøger er i st. f. exlibris indklæbet følgende:

Vedtægter for Søllerød Sognebibliothek.

1. Enhver i Sognet, der bidrager 3 Mk. aarligt, har Ret til at laane Bøger fra Bibliotheket og at tilstede Almuesmænd — nemlig Tjenestefolk og Indsiddere — samt Uformuende Adgang til uden Betaling at laane Bøger derfra.

2. Enhver, der laaner Bøger, som ikke maae beholdes længere end en Uge, — skal svare til dem og tilbagelevere dem i samme Stand som ved Modtagelsen; — i andet Fald udelukkes han for Fremtiden aldeles fra at laane Bøger og er forpligtet til at erstatte den Skade, Bøgerne maatte have lidt.

3. Bibliothekaren maa som Følge af ovenstaaende ikke udlaane Bøger til andre end de Bidragydende og dem, som fra disse have Anviisning paa at laane.

Vedtægten er ikke dateret og om den er identisk med den på sogneforstanderskabets møde den 7. jan. 1843 vedtagne vides ikke.

Til belysning af bibliotekets historie gennem århundredet haves kun spredte oplysninger. Bibliotekets arkiv, som kunde give fyldigere oplysninger, synes at være gået tabt. En af de senere bibliotekarer var proprietær *Charles Emil Agier,* født 7/11 1797 i København som søn af den franske emigrant, grosserer Jacques Agier og hans danskfødte hustru, Charlotte Sophie Wiehe. Man var ejer af »Egevang« ved Nærum. Agier har i 1863 og 1868 indsendt katalog og regnskab til sogneforstanderskabet. I 1871 har kommunen bevilget 20 rdl.

årlig i 3 år til indbinding, og for året 1872 foreligger en kvittering for modtagelsen af 20 rdl., dateret Søllerød skole, den 12. 3. 1872 og underskrevet af den daværende bibliotekar, lærer Nicolaj Emil Petersen (fig. 3). Petersen var født i Søllerød 3—4—1843 som søn af forgængeren og død sammesteds 31—7—1888.

Endvidere er fundet kladde til en »Beretning indgiven d. 3. Marts 1885«. Netop i disse år begyndte staten at give tilskud

Fig. 3. Lærer Nicolai Emil Petersen.

til folkebibliotekerne, og beretningen må formodentlig være indsendt i den anledning. Kladden består af 2 sammenklæbede blade. På første blad er på den ene halvdel opført 11 spørgsmål med pastor Wedels hånd og på anden halvdel tilhørende svar for Skodsborg biblioteks vedkommende med lærer Mørchs hånd. På næste blad findes lærer Petersens besvarelse vedr. biblioteket i Søllerød.

I det store og hele er det de samme spørgsmål som kræves besvaret i vore dages ansøgning om statstilskud. Da dokumentet synes at give et ret godt billede af Søllerøds biblioteksvæsen i hine tider vil jeg lade det aftrykke:

Spørgsmaal	Skodsborg	Søllerød
1. Bogsamlingens Navn og Omraade:	Formentlig Søllerød Sogn	Søllerød Sognebibliothek
2. Hvornaar stiftet:	Vides ikke	Saavidt vides i 1862 ved en Gave fra Frederik VII
3. af hvem ejes Bogsamlingen?	Formentlig Sognet	Sogneraadet
4. hvem bestyrer den?	Ingen	Sogneraadet og Præsten igjennem Skolelærere
5. hvor opbevares den? haves Skab?	Skodsborg Skole. Skab haves	a) I Skolestuen, b) ja.
6. hvorledes besørges Udlaanet? er Bibliotekaren lønnet?	Et Par Gange ugentlig Nej	a) Tirsdag og Torsdag fra 1—3 samt Søndag efter Kirketid. b) Nej
7. hvormange Bøger haves? ere de indbundne? ere mange ubrugelige paa Grund af Slid eller forældet, daarligt Indhold — findes der større belærende Værker som Conversationslexica ell. desl.	334 Bind. De ere indbundne 25 pr. C. Absolut daarlig Indhold findes neppe nogen. Der findes ingen større Værker. Riises Arkiv.	a) 920 Bind, b) Ja, c) Nej, forholdsvis ikke paa Grund af Slid forældet Indhold: Ja (Landboskrifter læses sjældent). Læseværdige Ting (f. Ex Ingemanns hist. Fort.) blive saa vidt muligt, naar de ere udslidte, fornyede. Bøger af daarligt Indhold anskaffes ikke. d) Ja
8. er der forskjelligt Contingent efter de forskjellige Formuesvilkaar? kunne fattige Laanere bruge Samlingen frit? hvormange Laanere er der for Tiden af de forskjellige Contingentsatser og hvor mange laane frit? hvor stort Beløb er der indkommet ved Contingent i hvert af de 3 sidste Aar?	Nej. Ja. Nøjagtigt kan disse Spørgsmaal ikke besvares da de enkelte Laaneres Rubrikker i Udlaansbogen ikke sjeldent omfatte længere Tid end 1 Aar. Laanernes Antal kan vistnok omfattes til 25 a 30 om Aaret; de laane saa godt som alle frit. For Tiden er der udlaant til 11 forskjellige.	a) For Laan af 1 Bog ad Gangen betales aarlig 1 Kr. For Laan af 2 ad Gangen 2 Kr. b) Ja, c) 5 Laanere a 1 Kr., 1 a 2 Kr., 20 uden Betaling. 1882: 7 Kr. 1883: 7 Kr. 1884: 7 Kr. (samt 2 Kr. i Restance)

Spørgsmaal	Skodsborg	Søllerød
9. hvilke Tilskud har Samlingen i hvert af de 3 sidste Aar haft?	Intet	I 1882 er der tilstaaet 50 Kr. af det Raben-Levetzauske Fond.
10. Staaer Bogsamlingen i Forbindelse med andre Bogsamlinger for ved Udvexling af Bøger eller paa anden Maade at opnaae et større mere afvexlende Bogforraad?	En Gang for nogle Aar siden vexlet med Søllerød.	Ja, to Gange er det m. Usserød forsøgt med Held. Desuden vexler nu og da Søllerød og Vedbæk*).
11. Hvor stort har Antallet af udlaante Bøger været i hvert af de 3 sidste Aar? hvormange Laanere? have Skolebørn Adgang til Brug af Samlingen, og hvormange Bøger ere da udlaante til dem.	Omtrentlig 1882 — 118 83 — 160 84 — 109 Enkelte Skolebørn laane af og til en Bog. — Meget faa —. Laanernes Antal kan ikke angives nøjagtigere end under 8. Regnskabet for de sidste 3 Aar er saa godt som intet, fordi der ingen Indtægter er. 1882 Underskud 1 Kr. 50 Øre Kontingent 1 - 1883 Underskud - Kr. 50 Øre Kontingent 1 - 1884 Overskud - - 50 Øre intet Kontingent	a) 1882: 837 Udlaan 83: 625 » 84: 665 » b) 82: 34 Laanere 83: 29 » 84: 28 « c) Ja, uden Betaling. Bib. indeholder et særligt Børnebibliotek, som tæller 100 Bind, af hvilke der har været i det sidste Aar gjort ca. 120 Udlaan.

Som man ser af beretningen var virksomheden såre beskeden og hensygnende af mangel på offentlige tilskud. Biblioteket er da formentlig få år efter gået til hvile i sine skabe i Søllerød og Skodsborg skoler. Noget spor af biblioteket har jeg ikke kunnet finde før det i 1905 blev genåbnet på

*) d. v. s. Skodsborg.

lærer Kr. Ludvigsens initiativ. *Kr. Ludvigsen* (20. dec. 1877—15. aug. 1945) (fig. 4) kom 1. sept. 1902 til Søllerød kommune som lærer ved Øverød kommuneskole, fra 1. jan. 1910 ved Nyholte kommuneskole, og han kom gennem et kvart århundrede til at spille en fremtrædende rolle indenfor folkeoplysningsarbejdet i kommunen, idet han tog initiativet til genoprettelse af biblioteket samt stiftede Holte Foredragsforening, hvis formand han var fra 1906 til 1929.

Fig. 4. Lærer Kr. Ludvigsen.

På biblioteksbestyrelsens møde d. 3. sept. 1910 på Nærum kostskole — afdøde lector A. L. Thornberg var dengang formand for bestyrelsen — oplæste Ludvigsen en af ham selv forfattet oversigt over bibliotekets historie. Denne oversigt blev senere indført i forhandlingsprotokollen og skal her gengives in extenso:

»Søllerød Sognebibliotek begyndte i Efteraaret 1905 sin Virksomhed med Udlaan af Bøger i Vedbæk og Øverød Skoler. Til at danne Begyndelsen til en Bogsamling blev de Biblioteksbøger benyttede, som endnu fandtes i Skodsborg og Søllerød Skoler, hvor der for længere Tid tilbage havde været Bogudlaan. Foruden disse Bøger, der paa Grund af deres Ælde for en stor Del var ubrugelige og derfor lidt

efter lidt bliver udskudt, blev Bogsamlingen forøget med nye Bøger, der blev anskaffet for det aarlige Tilskud — 100 Kr. —, Sogneraadet havde bevilget dertil. Til at forestaa Oprettelsen og Varetagelsen af Biblioteket nedsatte Sogneraadet et Udvalg bestaaende af Sekretær Rosengaard og Lærer Krogh, Vedbæk.

For at Beboerne i Nærum og Skodsborg kunde faa Lejlighed til at laane Bøger vedtog Sogneraadet i 1908, at der i Nærum skulde oprettes en Biblioteksafdeling, og ansatte Købmand Engelsen til at forestaa Udlaanet (Bibliotekarerne lønnes med 50 Kr. aarlig). Bogsamlingen i Øverød og Vedbæk, der i Forvejen ikke var stor (mellem 250—300 Bind), blev altsaa betydelig reduceret ved, at Bøgerne skulde fordeles paa 3 Steder. Udvalget, der da bestod af Sekretær Rosengaard og Lærer Ludvigsen (Lærer Krogh var forflyttet), ansøgte derfor Sogneraadet om større Tilskud til Bogindkøb, hvilket Tilskud derved blev forhøjet fra 100 Kr til 150 Kr. aarlig. For at faa et større Antal Bøger aarligt, besluttede Udvalget at købe brugte Bøger, og det har derved set sig i Stand til de sidste 2 Aar at forøge Bogsamlingen med over 100 Bind aarlig.

I Fjor indmeldte Bogsamlingen sig i Foreningen »Danmarks Folkebogsamlinger« og opnaar derved 25 pCt. Rabat ved Køb af nye Bøger.

Bogsamlingen ejer nu ca. 1000 Bind; heri er indbefattet en Del udenlandsk Litteratur, der skyldes den Samling Bøger, Frk. *Deuntzer*, Søllerød, skænkede Biblioteket i Fjor. Til Opstilling af disse Bøger benyttes 3 Skabe og 2 Reoler, hvoraf de 2 Skabe er nye og betalte af de Penge, der er bevilget til Indkøb af Bøger; Reolerne er skænket af Frk. Deuntzer; det tredje Skab har tilhørt Biblioteket i Skodsborg.

Det af Statens Komite til Understøttelse af Bogsamlinger bevilgede Tilskud har de to sidste Aar været 75 og 80 Kr. Dette Tilskud har de øvrige Aar ikke været saa stort, men er steget paa Grund af Kommunens større Tilskud og det større Indkøb af Bøger. Ovennævnte Komite indbød i Fjor til et 2 Dages Biblioteksmøde i Aarhus. Udvalget antog, at det var rigtigst at deltage i dette Møde og sendte en Repræsentant. Deltagelsen i dette Møde gav Stødet til, at der i Vinter blev oprettet en Læsestue i et Klasseværelse i Øverød Kommuneskole de Aftener, der var Udlaan af Bøger; der blev fremlagt Bøger, Tidsskrifter og illustrerede Blade. En Del af disse Blade blev tilsendt Biblioteket i Vedbæk for ligeledes at benyttes ved Udlaanene. Denne Side af Bibliotekets Virksomhed vandt stor Tilslutning og Tilfredshed.

Skønt Bøgerne ombyttes i de forskellige Afdelinger: fra Vedbæk til Nærum, fra Nærum til Øverød osv., er det alligevel tit vanskeligt at tilfredsstille Laanerne, idet man tænker sig, Biblioteket ejer alt af Bøger og anskaffer nye Bøger, saa snart de har været anmeldt.

Det er kun faa Bøger i Bogsamlingen, som ikke kan henregnes til Gruppen Skønlitteratur; de betydeligste og værdifuldeste — men ogsaa de kostbareste — nemlig Haandbøgerne, mangler. Kunde man derfor paa en eller anden Maade faa Befolkningen til at se de Fordele

og Goder, der er i en vel tilrettelagt Bogsamling, vilde den sikkert selv bidrage mægtigt til at bringe Biblioteket paa Højde med de bedste her i Landet«.

Dette var den gamle pionérs egne ord om bibliotekets første 5 år efter genoprettelsen. Han holder sig i denne fremstilling beskedent tilbage, men fra anden side véd man at han var den drivende kraft i alt dette. Ved sit 25 Års jubilæum 1. okt. 1930 var han genstand for stor hyldest. Også hans virksomhed som formand for foredragsforeningen fortjener at mindes. Han havde en enestående evne til at få fat på de førende personligheder indenfor alle områder til glæde for foreningens medlemmer.

I 1911 var der tale om at flytte Øverødafdelingen fra Øverød skole til Nyholte skole, men denne flytning blev først foretaget i 1921. Det har i de fleste tilfælde vist sig uheldigt at installere biblioteker i samme bygning som andre institutioner. Bibliotekshistorien viser talrige exempler på at biblioteket en skønne dag bliver sat på gaden til fordel for mere »livsvigtige« institutioner. Ludvigsen har frygtet en sådan udvikling. Da Holte tekniske skole skulde opføres var der tale om udvidelse af biblioteket, men sagen opsattes, og i 1927 henstillede Ludvigsen, at man ved Nyholte skoles udvidelse tog biblioteket i betragtning. Men de bevilgende myndigheder viste ikke sagen nogen interesse og i maj 1932 måtte man på grund af pladsmangel på skolen leje sig ind i en ejendom Stationsvej nr. 4 (matr. nr. 2 x) på første sal over gården i baghuset. Ejeren fik en solid lejer og biblioteket 2 værelser med skrå vægge (at der med et bibliotek følger reoler har man aabenbart ikke overvejet) i en kvistlejlighed hvor der, efter hvad samtidige lånere fortæller, altid lugtede af kål og stegt sild. Ludvigsen må åbenbart for stejt have kæmpet for sit kære bibliotek, for han fik sin afsked som bibliotekar fra 1. oktober 1932, en afskedigelse han tog sig meget nær.

Den nye bibliotekar, lærer *Johs. Meier* (f. 5/4 1895) fik den utaknemmelige opgave i disse uværdige omgivelser at prøve at tilfredsstille de stedse voksende krav, der stille-

des til biblioteket. Som følge af gentagne klager fra publikums side måtte man finde nye lokaler. Først flyttedes det ned i stueetagen, og 1. jan. 1935 installeredes det i en 3-værelses lejlighed Dronninggårds allé 5 st. tv. (matr. nr. 1and). At dette arrangement også var lidet forudseende har den senere udvikling vist. Men det betød øjeblikkelig en stor forbedring. Biblioteket har endnu til huse samme sted, men man har efterhånden måttet inddrage ialt 4 lejligheder.

Efter at vi har set hvordan hovedafdelingen i vestsognet har udviklet sig gennem tiderne vender vi os til filialerne. Den ældste af disse var ifølge indberetningen fra 1885 installeret i Skodsborg gamle skole, d. v. s. ejendommen Strandvej 236 (matr. nr. 1 ah), hvor den på daværende tidspunkt blev passet af førstelærer *Christian Ludvig Bartholin Mørch* (28/4 1837—26/2 1916), der var lærer i Skodsborg fra 9/1 1863 til 1907. De skriftlige kilder er også for dette biblioteks vedkommende sparsomme, men man véd at det ved genåbningen 1905 var anbragt i den nye Vedbæk skole, der i 1902 blev bygget til afløsning af skolen i Skodsborg og at den første bibliotekar var lærer *Krogh,* der passede biblioteket indtil han 1907 forflyttedes til Gentofte skolevæsen. Derpå tog en ung lærer fat efterfulgt af 2 lærerinder, som skiftedes til at passe biblioteket. En overgang (fra 1912) var det derefter installeret i Vedbæk afholdshjem med værten, *N. P. Nielsen,* som »udlåner« uden vederlag. 1913 blev den nu 86-årige overlærer *P. A. Smith* (født 3/2 1861) bibliotekar, også uden vederlag. Overlærer Smith, hvem jeg skylder flere oplysninger om Vedbæk bibliotek, fortæller at der var mangel på bøger og ikke tilstrækkelig hylde- og skabsplads til opbevaring af bøgerne. Et gammelt bogskab, der hidrørte fra Skodsborg bibliotek, var fyldt med forældede og kasserede bøger. Engang imellem kom Ludvigsen fra Øverød med bogkasser for at udvexle bøger med Vedbæk. Bogbestanden blev jo ikke større derved, men det virkede som en fornyelse. Da overlærer Smith i efteråret 1925 søgte sin afsked afløstes han 1/10 1925 af lærer O. A. Suaning (født 6/12 1891), nu skoleinspektør i Nærum. Suaning tog sin afsked 1/4 1941, hvorefter Vedbæk bibliotek blev betjent af hovedbibliotekets per-

sonale. April 1942 blev det flyttet fra skolen til slagtermester Eibergs ejendom, Stationsvej 17 (matr. nr. 2 cs).

Nærum bibliotek, der som tidligere omtalt blev oprettet i 1908, passedes først af købmand *Lars Christian Engelsen* (3/4 1857—3/10 1919), der 1887 købte Nærum købmandshandel (matr. nr. 20 b af Nærum by), som han drev til sin død. Men da det af hensyn til de andre handlende og disses kunder, viste sig uheldigt at have biblioteket installeret hos en købmand, blev det i 1912 flyttet til Nærum skole med lærer, senere overlærer *N. P. Lorentzen* (28/9 1871—25/7 1945) som bibliotekar. Lorentzen efterfulgtes 1921 af lærer *N. P. Christiansen* (født 1/4 1880) som bibliotekar, og under hans dygtige ledelse var biblioteksarbejdet i Nærum i de senere år i stærk vækst. Men denne fremgang fik en sørgelig og brat ende. Den 23/6 1944 døde Christiansen efter at have afsluttet den sidste udlånsdag før sin sommerferie, og få dage senere overtog skolen bibliotekets lokale. Bøger og inventar har siden da været opmagasineret i Skodsborg bibliotek. For ikke at svigte Nærum-lånerne helt har man truffet et arrangement med Nærum boghandel, hvor bogpakker fra hovedbiblioteket kan hentes og afleveres. Men denne ordning er højst utilfredsstillende for en by på størrelse med en mindre købstad og virker ganske parodisk.

I 1911 oprettedes en biblioteksafdeling i forsamlingsbygningen i Gl. Holte, det nuværende Gl. Holte Hotel (matr. nr. 5 d). Der var udlån og læsestue og åbent een gang ugentlig. I begyndelsen lededes det af entreprenør, sognerådsmedlem *Fritz Carl David Hübenbecker* (3/8 1874—2/2 1937), senere af pastor *Frits Kristian Fangel* (født 9/4 1882), nu ved Brorsonskirken i København. Medens pastor Fangel var bibliotekar vikarierede vejmand *Niels Peter Nielsen* (født 23/11 1878) ofte for ham, og da Fangel rejste bort overtog Nielsen i 1918 stillingen for en løn af 25 kr. årl. Nielsen fortæller at biblioteket holdt til i asylstuen, hvor bogsamlingen var anbragt i et skab. Lodsejere kunde låne bøger med hjem mod en betaling af 15 øre om måneden. Der kom om aftenen en del unge mennesker fra de nærmeste gårde, som i den gode varme kunde sidde og læse, dels i bøgerne, dels i de fremlagte

illustrerede blade, men de fik ikke noget med hjem. Som exempel på den tids tidsskrifthold kan nævnes: Klods Hans, Illustreret Tidende, Ugens Nyheder, Verden og Vi, Hjemmet, Hus og Hjem. En kort tid, mens forsamlingsbygningen blev omdannet til hotel, var biblioteksvirksomheden indstillet. Dernæst blev biblioteket i 1921 installeret på Gl. Holte skole med lærer, senere viceskoleinspektør *Johs. Peter Rasmussen* (5/11 1878—1/7 1940) som bibliotekar, indtil han 24/4 1924 blev efterfulgt af viceskoleinspektør *Carl Nielsen* (f. 27/3 1897). Januar 1943 flyttedes biblioteket fra skolen til forsamlingshuset, Gl. Holtegade 12 (matr. nr. 26) og 1. okt. 1943 tog Carl Nielsen sin afsked som bibliotekar, hvorefter filialen har været passet af bibliotekar *Jens Nielsen* fra hovedbiblioteket.

Den yngste af filialerne, det nye Skodsborg bibliotek, blev åbnet januar 1940 i ventesalen i Skodsborg stations østre bygning og er hele tiden blevet betjent fra hovedbiblioteket, først af bibliotekar, frk. *Herdis Hostrup*, senere af bibliotekar *W. Skau Nielsen*.

Lokalet viste sig hurtigt for lille og oktober 1942 flyttede man til den store ventesal i stationens vestre bygning.

Når man ser tilbage på de uhyre beskedne kår Søllerøds biblioteksvæsen den første og længste tid af sit mer end hundredårige liv har levet under, kan man ikke lade være at beundre de mænd, lærere og andre, der af idealisme, den længste tid gratis, senere for en ringe betaling, har ofret deres fritid i biblioteksagens tjeneste.

Efter vedtagelsen af den første bibliotekslov i 1920 blev det mange steder landet over nødvendigt at ansætte uddannede bibliotekarer, og også her i Søllerød medførte udviklingen omsider at biblioteksvæsenet ikke længere kunde ledes og passes som bierhverv. 1. oktober 1935 ansattes den nuværende overbibliotekar, *Erling Hoffmeyer*, som leder af kommunens biblioteksvæsen mod et årligt honorar på 2000 kr. Pionértiden var åbenbart endnu ikke tilende.

Søllerøds biblioteksvæsen har i løbet af den sidste halve snes år gennemgået udviklingen fra et lille sognebibliotek til et moderne folkebibliotek på 32.000 bind. Takket være stærkt voxende offentlige tilskud er det efterhånden lykkedes at

bringe bogbestanden på højde med tidens krav. Især faglitteraturen, der omfatter to trediedele af den samlede bogbestand, har været kostbar at komplettere. Det er rimeligt her at gøre medlemmerne af Historisk-topografisk Selskab opmærksomme på samlingen af dansk historie, topografi og personalhistorie, der rækker fra kildeskrifter til historiske årbøger og monografier vedrørende købstædernes historie, fra Personalhistorisk Tidsskrift til enkeltbiografier af kendte personer i fortid og nutid. Endvidere er man begyndt opbygningen af en lokalsamling, hvorfra de fleste illustrationer i denne årbog er hentet. Det er også lykkedes at få ansat en stab af faguddannede bibliotekarer: *W. Skau Nielsen* 1/1 1938, *Herdis Hostrup* 1/1 1940, *Jens R. Nielsen* 1/4 1942, og *Annalise Børresen* 15/8 1942. Hertil kommer skolebibliotekarer og kontorpersonale.

Af tilskudsmæssige grunde udskiltes børnebiblioteket 1/4 1938 som selvstændig institution, genuem fælles chef dog i personalunion med kommunebiblioteket for voxne.

Tilbage er håbet om at det i ikke altfor fjern fremtid vil lykkes at skabe værdige ydre rammer om institutionen, så den bedre end hidtil vil kunne varetage sine kulturelle opgaver.

SØLLERØD FØR OG NU

FØR

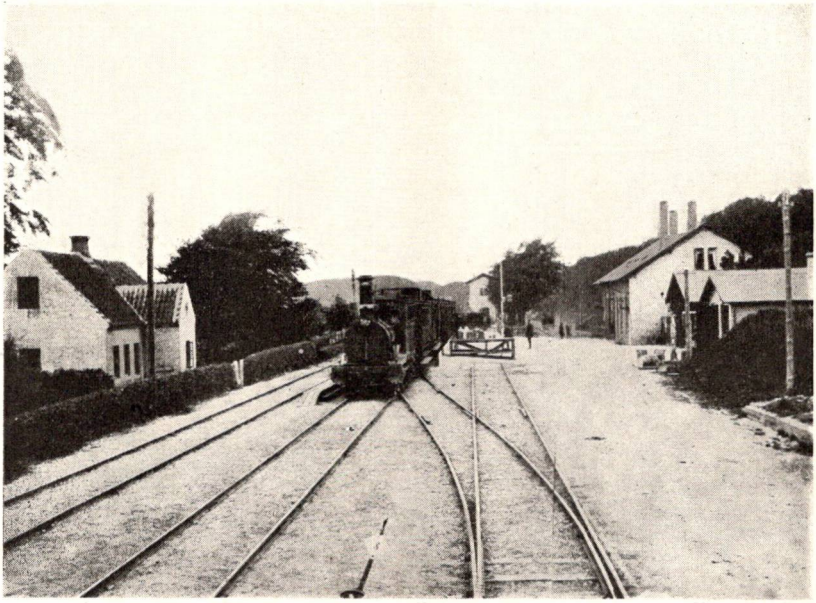

Holte Station 1887. Collin fot.

Stationsvej, Holte 1900. Collin fot.

NU

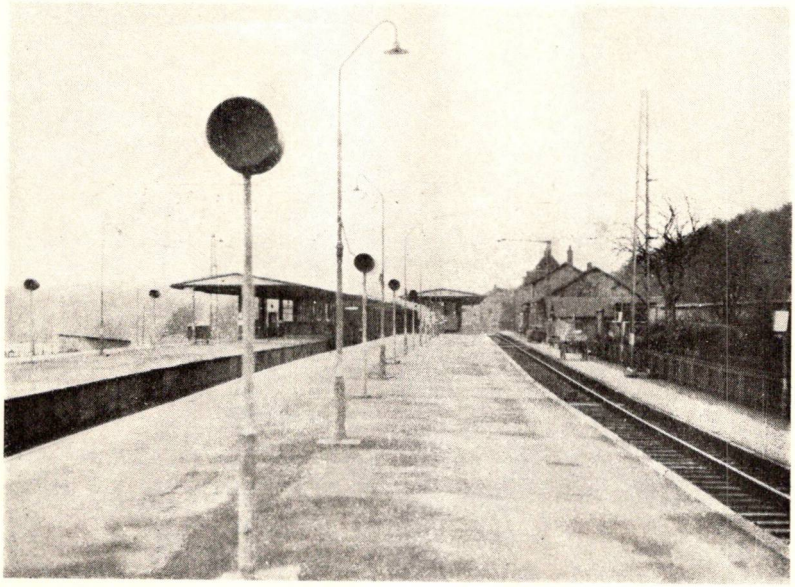

Holte Station 1946. K. Ravn fot.

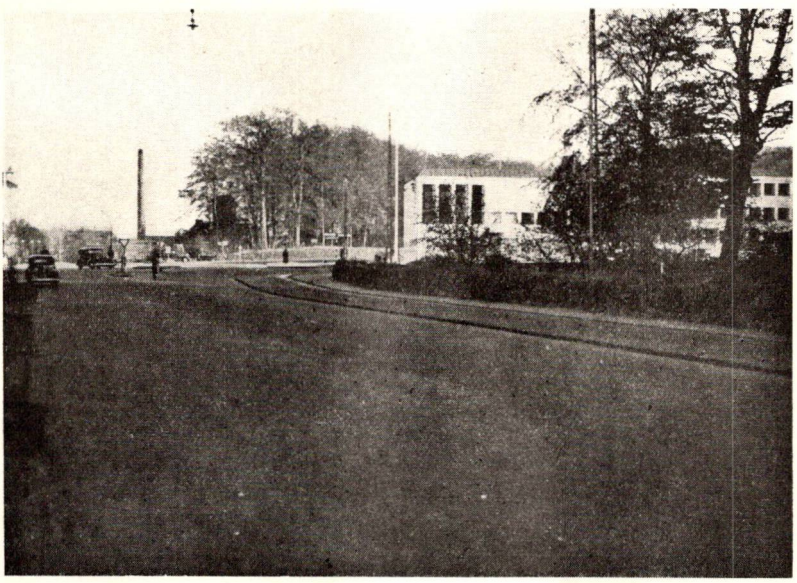

Stationsvej, Holte 1946. K. Ravn fot.

FØR

Strandmøllen 1900. Collin fot.

Det gamle Skovløberhus, Trørødvej. Vedbæk. Ca. 1915.

NU

Strandmøllen 1946. K. Bavn fot.

Samme Parti, Trørødvej, Vedbæk. 1946. K. Bavn fot.

MEDLEMSFORTEGNELSE 1945—46

Aagaard Nielsen, B., Civilingeniør	Morlenesvej 34, Holte.
Aarup, E., Bankdirektør	Holte Bank, Holte.
Abildgaard, L., Malermester	Arnegaardsalle 6, pr. Holte.
Albertsen, S., Direktør	Wesselsminde, Nærum.
Albertus, M., Frk.	Mothsvej 21, Søllerød.
Andersen, A. E., Banksekretær ..	Lansevej 15, Holte.
Andersen, Aage, Stationsforstander	Skodsborg.
Andersen, Anders, Overlæge	Skodsborg Badesanatorium.
Andersen, H. P., Gartner	Sandbjergvej 91, Trørød pr. Vedbæk.
Andersen, K. Grønlund, Sekretær, cand. jur.	Holsteinsgade 49, Kbhvn. Ø.
Andersen, Ove, Gartner	Kohavevej 15 b, pr. Vedbæk.
Avnholt, A., Gartner	Strandvej 335, Vedbæk.
Axelsen, Frkn.	Søllerødvej 68, Holte.
Bache, H. C., Civilingeniør	Dronninggaardsalle 18, Holte.
Bang, Chr., cand. mag.	Gudenaavej 3, Kbhvn. F.
Barnholdt, M., Gaardejer	Trørød pr. Vedbæk.
Bartholdy, Kay S., Grosserer	Gl. Drg. Alle 3, Holte.
Bauditz, C. E., Arkitekt	Ruderdalsvej 5, Holte.
† Behrens, Carl, Redaktør	Ny Toldbodvej 55, Kbhvn. K.
Bendtsen, Axel Aage, Landsretssagfører	Amagertorv 24, Kbhvn. K.
Bergsøe, Paul, dr. techn.	Kofoedsminde, Nærum.
Bertholdt, P., Hovedkasserer	Kildevej 7, Holte.
Bertram, Kai, Afdelingschef	Kohavevej 41, Trørød pr. Vedbæk
Biblioteket for Vejle By og Amt..	Vejle.
Bielefeldt, C. F., Kontorchef.....	Margrethevej 5, Holte.
Billenstein, C., Direktør	Vejlesøvej, Holte.
Birkerød Kommunebibliotek	Birkerød.
Birnbaum, P., Salgsinspektør	Annasvej 8, Holte.
† Bjarne, Hans, Lektor, fhv. Finanshovedbogholder	Margrethevej 22, Holte.

Bjarne, Sophie Frue	Margrethevej 22, Holte.
Blichert, E., Kommunelæge	Margrethevej 7, Holte.
Blichfeldt, Erna, Frue	Ved Furesøen 9, Holte.
Boas, H. F., Skoleinspektør	Øverødvej 94, Holte.
Boel, Dagmar, cand. theol.	Søvej 25 B, Holte.
Bojsen-Møller, O., Læge	Olgasvej 5, Vedbæk.
Boserup, Johs.	Sofievej 9, Holte.
Breda, Ebba, Malerinde, Frk.	Frederikslundsvej 11, Holte.
Bruhn, Sten-Orla, statsaut. Translatør	Rønnebærvej 18 b, Holte.
Brødsgaard, O. H., Civilingeniør	Øverødvej 52, Holte.
Buhl, Viggo, Overretssagfører	Farvergade 2, 1., Kbhvn. K.
Bützow-Rohde, G., Grosserer	Gjørlingsvej 7, Hellerup.
Børgesen, E., Kommunelærerinde	Søbakkevej 7, Holte.
Børresen, Annalise, Børnebibliotekar, Frue	Biblioteket, Holte.

Centralbiblioteket	Silkeborg.
Christensen, A., Skotøjshandler	Strandvej 49, pr. Springforbi.
Christensen, Chr., Bogtrykker	Malmmosevej 6, Holte.
Christensen, Gerda, Translatrice, Frk.	Strandvej 340, Vedbæk.
Christensen, M., Prokurist, Frk.	Attemosevej 52, pr. Holte.
Christensen, M. S., Gaardejer	Skovly, Ruderdalsvej 95, Holte.
Christensen, Nanna V., Frue	Skovmindevej 37, Holte.
Christensen, R., Civilingeniør	Parcelvej 166, Virum pr Lyngby.
Christensen, T. C., Skibsreder	Skovmindevej 37, Holte.
Christensen, W. Bögh, Administrationschef, cand. jur.	Birkebakken 19, Holte.
Christensen, Victor, Forpagter	Ørholm Bondegaard pr. Holte.
Christiansen, Augusta, Bogbinderske	Thorsgade 4, 1. tv., Kbhvn. N.
Christiansen, T., Prokurist	Lyngbyvej 438, Gentofte.
Christoffersen, Cleveland, Direktør	Fredsvej 10, Holte.
Claessen, O., Overgartner	Strandvej 55, Springforbi.
Clausen, F., Gaardejer	Havarthigaard, Holte.

Didriksen, J., Grosserer	Søvej 33, Holte.
Dilling-Nielsen, G., Trafikassistent	Skodsborg.

Eilenberg, Ib Mogens, mag. art.	Leifsgade 16, 1., Kbhvn. S.
Elisiussen, C. M., Hovedbogholder	Landsevej 6, Holte.
Ellekilde, Hans, Arkivar	Søbakkevej 2, Holte.

Ellestad, V., Fabrikant	Martensens Alle 15, Kbhvn. V.
Evaldsen, F. B., Bankbestyrer	Kongevej 21, Holte.
Fabricius, Frederik B., Læge	Vesterbrogade 90, 2., Kbhvn. V.
Falkjær-Pedersen, K., Boghandler	Stationsvej 22, Holte.
Felbo, I., Hovedkasserer	Vejlesøvej 13, Holte.
Fink, Dan, Arkitekt	Henriksholmsvej 21, Vedbæk.
Fischer, Jens, Repræsentant	Rønnebærvej 18 a, 1, Holte.
Frandsen, S., Overassistent	Vedbæk Station.
Frederiksberg Kommunebiblioteker	
Friis, Poul, Viktualiehandler	Øverød Torv, Holte.
Funch, Mogens, Boghandler	Kongevej 36, Holte.
Fyhn, S., Ingeniør	Elmevej 10, Holte.
Galle, A. W., Grosserer	Bjerggaarden, Gl. Holtevej 135. pr. Hørsholm.
Garrigues, H. C., Arkitekt	Grünersvej 25, Holte.
Gertz, A., Postmester	Helgasvej 10, Holte.
Glob, P. V., Museumsinspektør, dr. phil.	Malmmosevej 21, Holte.
† Grove-Rasmussen, B., pens. Rodemester	Lyngbakkevej 15, Søllerød, Holte.
Grundejerforeningen for Skodsborg og Omegn	Strandvej 114, Skodsborg.
Grunnet, Carl, Civilingeniør	Malmmosevej 43, Holte.
Grøn, A. Howard, Professor, Dr. polit.	Attemosevej 51, Søllerød pr. Holte.
Grøn, Elli, Frk.	Strandvej 301, Skodsborg.
Grøn, Emmy, Professorinde	Attemosevej 51, Søllerød pr. Holte.
Grønberg, Pouli, Bogholder	Vejlegaardsvej 15, Holte.
Guldborg, Ernst Ove, Overassistent	Kong Valdemarsvej 9, Søllerød pr. Holte.
Gundestrup, John, Grosserer	Margrethevej 19, Holte.
Haagensen, H., Skomagermester ..	Stationsvej 18, Holte.
Halskou-Larsen, V., Bankbestyrer	Chr. 7's Alle 7, Søllerød pr. Holte
Hansen, Alfr., Barbermester	Kongevej 21, Holte.
Hansen, C. M., Snedkermester	Øverødvej 65—67, Holte.
Hansen, Chr., Købmand	Gl. Holtegade 12, Gl. Holte.
Hansen, Chr., Skomagermester ..	Stationsvej 21, Vedbæk.

Hansen, Halvdor Oliver, Fuldmægtig	Helgasvej 23, Holte.
Hansen, Ingeborg, Landsretssagfører, M. L.	Rønnebærvej 3, Trørød pr. Vedbæk.
Hansen, J., Ingeniør	Kongevej 195, Holte.
Hansen, Marie, Sygeplejerske	Kongevej 35 b, Holte.
Hansen, Otto, Murermester	Strandvej 507, Vedbæk.
Harboe, Erik V., Landinspektør	Drg. Alle 73, Holte.
Haug, H. C., Ingeniør	Skodsborgvej 185, Nærum.
Haugan, C. Holberg, Direktør	Poppelalle 4, Holte.
Haugen-Johansen, Kr., Stiftamtmand	Søholm Park 1, Hellerup.
Henningsen, Eli, Farvehandler	Stationsvej 8, Holte.
Henriksen, Carl Raft, stud. med.	Colbjørnsensvej 12, Nærum.
Henriksen, R., Godsforvalter	Rønnebærvej 78, Holte.
Henriques, C. B., Højesteretssagfører	Strandvej 197, Skodsborg.
Herforth, L., Frue	Strandvej 260, Skodsborg.
Hermann, E., Fabrikant	Margrethevej 15, Holte.
Hesse, Holger, dr. ing.	Holmevej 17, Vedbæk.
Hillerød Folkebibliotek,	Hillerød.
† Hjelmborg, J. J., Kommunekasserer	Grønnevej 51, Holte.
Hjorth, Georg, Grosserer	Strandvej 61, Skodsborg.
Hoff, A., Ingeniør	Rønnebærvej 54, Holte.
Hoffmeyer, E., Overbibliotekar	Kirsebæralle 11, Øverød, Holte.
Hoffmeyer, H. P., Jægermester	Søbakkevej 8, Holte.
Holm, P., fhv. Højskoleforstander	Dronningeng, Nyvang pr. Vedbæk.
Holm, Peter, Kunstmaler	V. Paradisvej 81, Holte.
Holm, R., Fuldmægtig	Tovesvej 2, Nærum.
Holte Gymnasium	Holte.
Hornum, F., Dameskræderinde	Søbakkevej 32, Holte.
Horsens Centralbibliotek	Horsens.
Hostrup, Herdis, Bibliotekar, Frk.	Søllerød Kommunebibliotek.
Hvidovre Kommunebibliotek	Valby.
Hørsholm Kommunebibliotek	Hørsholm.
Ilver, Tage Leif, Bogbinderlærling	Grünersvej 26, Holte.
Iversen, Jens, Præst	Søllerødvej 27, Holte.
Jacobsen, Ingolf, Grosserer	Rosenvej 6, Trørød pr. Vedbæk.
Jacobsen, M. Vidar, Læge	Kongevej 140, Holte.

Jensen, Aksel, Skoleinspektør	Gl. Holte pr. Holte.
Jensen, Karl, Direktør	Kongevej 31, 1. Holte.
Jensen, M. P., Forstander	Aggershvilealle 1, Skodsborg.
Jensen-Broby, J. C., Gaardejer, M. F.	Dronninggaardsalle 38, Holte.
Jersild, Jørgen, Komponist, mag. art.	Søllerødvej 38, Søllerød pr. Holte.
Jersild, O., Overlæge	Søllerødvej 40, Søllerød pr. Holte.
Johansen, A., Frue	Søllerødvej 57, pr. Holte.
Johansen, Holger, Civilingeniør ..	Drg. Alle 96, Holte.
Johnsen, H. E., Oberstløjtnant	Kongevej 179, Holte.
Johnsen, V., Købmand	Trørødvej 59, Vedbæk.
Jordening, O. V., Sekretær	Søllerødgaardsvej 14, Søllerød, Holte.
Jørgensen, Carl, Bankkasserer	Hegnsvej 15, Nærum.
Jørgensen, G. S., Civilingeniør	Poppelalle 21, Holte.
Jørgensen, Harald, Malermester ..	Allégade 27, København F.
Jørgensen, Jens	Taarnhøj, Vedbæk.
Jørgensen, Paula, Frue	Søllerødgaardsvej 17, Holte.
Kaae, N., Bibliotekar	Høje Skodsborgvej 26, Skodsborg.
Karlsby, Karen, Kunsthandlerske..	Strandvej 399, Vedbæk.
Kemp, J. A., Ingeniør	Furesøvej 119, Holte.
Kinslev, C. C., Dyrlæge	Skolevej 4, Holte.
Kirkebjerg, N., Direktør, Kaptajn	Strandvej 185, Skodsborg.
Kirkegaard, Emil Tørring	Strandboulevarden 84, Kbhvn. Ø.
Kiørboe, Carl William, Lærer	Morlenesvej 18, Holte.
Kiørboe, F. V., Arkitekt.....	Morlenesvej 18, Holte.
Kleis, H., Kunsthandler	Øverødvej 50, Holte.
Korshøj, N., Landsretssagfører ..	Søllerødvej 63, pr. Holte.
Kraft, F. W., Direktør	Strandvej 196, Skodsborg.
Krebs, P., Ingeniør	Søllerødvej 65, Holte.
Krener, G., Kontorchef	Rudegaardsalle 20, Holte.
Kühle, Aage, Præst	Kongevej 65, Holte.
Københavns Kommunebiblioteker	
Landsarkivet	Jagtvej 10, Kbhvn. N.
Larsen, Kjeld M., Kommunelærer.	Lindevangsvej 15, pr. Vedbæk.
Larsen, S., Afdelingsingeniør	Mothsvej 36, Holte.
Lassen, Kaj, Grosserer	Olgasvej 21, Vedbæk.
Lehmann, Johanne, Frøken	Ruderdalsvej 32, Holte.
Lewerkhuusen, H., Bankassistent..	V. Paradisvej 40, Holte.
Lieberkind, Ingvald, dr. phil.	Marievej 4, Vedbæk.
Lohmann, E., Sygeplejerske	Nærumvej 260, Nærum.

Lorentzen, L., Ejendomsmægler ..	Maglemosegaard, Vedbæk.
Louw, A. C., Direktør	Vasevej 3, Holte.
Lyngby Bibliotek	Lyngby.
Lytthans, Kai, Arkitekt	Øverødvej 8, Holte.
Løkkegaard, M., Aktuar	Pilealle 43, Holte.

Madsen, C. K., Conditor	Conditoriet Continental, Karlskoga, Sverige.
Madsen, Eigil, Hotelejer	Vedbæk.
Malmberg, R., Forretningsfører ..	Holte Gade 1, Gl. Holte pr. Holte.
Manthey-Wagner, I., Frue.....	Nærumvej 349, Nærum.
Mathiasen, Georg E., Generalkonsul	Øresundsgade 12, Kbhvn. Ø.
Mathiasen, Henry, Arkitekt	Carlsvej 1, Øverød.
Melchior, H. R., Grosserer	Henrikholmsalle 58, Vedbæk.
Merløse, Thora, Boghandler.....	Stationsvej 21, Vedbæk.
Michelsen, Poul U., Kaptajn, Kgl. Hofjuvelerer	Skodsborg Strandvej 175, Skodsborg.
Mourier, C., Direktør	Tovesvej 9, Nærum.
Munk-Jensen, E., Grosserer	Kong Valdemarsvej 33, pr. Holte.
Müllen, K. v.	Strandvej 163, Skodsborg.
Müller, P. R., Antikvitetshandler..	Kompagnistræde 5, Kbhvn. K.
Mynge-Larsen, Gunnar, Kunstmaler	Kollemosevej 12, Holte.
Møhl, S., Ingeniør	Frydenlundsvej 7, Skodsborg.
Møller, Axel R., Fabrikant	Morlenesvej 22, Holte.
Møller, E. S., Fabrikant	Holmevej 21, Vedbæk.
Møller, Oscar, Fabrikant	Strandvej 381, Vedbæk.
† Møller, Otto, Læge	E. Bojsensvej 1, Holte.

Nationalmuseet, 2. Afdeling	Frederiksholmskanal 12, Kbh. K.
Nielsen, Adolph, Manufakturhandler	Vedbæk.
Nielsen, C. V., Postbud	Larsensvej 28, Vedbæk.
Nielsen, Carl, Viceskoleinspektør..	Egebækvej 16, Gl. Holte.
Nielsen, Ejner, Bogbinder	Rønnebærvej 12, Holte.
Nielsen, Hugo, Bogholder	Øverødvej 73, Holte.
Nielsen, Jens R., Bibliotekar	Søllerød Kommunebibliotek.
Nielsen, Knud, Expeditionssekretær	Ø. Paradisvej 13, Holte.
Nielsen, N. C.	Amagertorv 33, Kbhvn. K.
Nielsen, Niels, Adjunkt	Grønnevej 54, Virum pr. Holte.
Nielsen, Rosa, Assistent, Frk.	E. Bojesensvej 7 b, Holte.
Nielsen, W. Skau, Bibliotekar	Søllerød Kommunebibliotek.
Nordsjællands Centralbibliotek ..	Helsingør.

Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs A/S	Strandvej 102, Hellerup.
Norman, F. Oscar, Fabrikant	Agnetevej 7, Holte.
Nyholm, S. V., Provst, Pastor emer.	V. Paradisvej 51, Holte.
Nörgart, H. C., Antikvar, cand. phil.	Hjortholmsvej 26, Holte.
Nørregaard, H., Kontreadmiral	Sofievej 9, Holte.
Olesen, Th., Generalkonsul	Strandvej 470, Vedbæk
Olsen, Alfred, Grosserer	Egebækgaard, Nærum.
Olsen, Chr. A., Grosserer	Strandvej 13, Springforbi.
Olsen, E., Frue	Øverødvej 42, Holte.
Olsen, Vald. R., Fabrikant	Trørødvej 32, Vedbæk.
Ottosen, J. C., Ingeniør	V. Farimagsgade 35 a, Kbh. V.
Parthen, Einar M., Konditor	Kongevej 142, Holte.
Pedersen, Alfred, Købmand	Skodsborgvej 5, Skodsborg.
Pedersen, C. V., Fabrikant	Rundforbivej 160, Nærum.
Pedersen, Carl, Brolæggermester, Entreprenør	E. Bojesensvej 5 b, Holte.
Pedersen, Erik, Kontorchef	Kratmosevej 11, Vedbæk.
Pedersen, Georg, Lektor	Toftevej 11, Holte.
Pedersen, P. H., Fabrikant	Drg. Alle 70, Holte.
Petersen, Bendix, Murermester	E. Bojesensvej 4, Holte.
Petersen, Ole, Fabrikant	Drg.alle 33, Holte.
Petersen, Viggo, Montør	Gl. Holtegade 17, 1, Gl. Holte.
Pfeiffer, A., Kommuneassistent	Skovridergaardsvej 8, Holte.
Pinholt, Jens, Stiftamtmand	Haderslev.
Plovgaard, S., Expeditionssekretær	Birkebakken 10, Holte.
Pontoppidan, Erik, Gartner	Kohavevej 93, pr. Vedbæk.
Preis, Arne, Gaardejer	Arnegaarden, Søllerød pr. Holte.
Preisler, Bahne, Malermester	N. Paradisvej 12, Holte.
Præstrud, Poul, Grosserer	Hegnsvej 54, Nærum.
Pürschel, Vilhem, Overretssagfører	Mosevej 6, Holte.
Raft, Carsten, Folketingsmand	Rigsdagen, København K.
Raft, Jakob, Læge	Strandvej 77, pr. Springforbi.
Rasmussen, R., Arkitekt	Paradisvænget 19, Holte.
Rasmussen, Victor, Snedkermester	Nørrebrogade 45, Kbhvn. N.
Rasmussen, Walter, Direktør	Strandvej 182, Skodsborg.
Ravn, Knud V., Lektor	Solbakken 35, Holte.
Rigsarkivet	Tøjhusgade 5, Kbhvn. K.
Rigsdagens Bibliotek	Christiansborg, Kbhvn. K.
Riis, Axel, Ingeniør	Birkebakken 7, Holte.

Rohde, Tage W., Kommuneingeniør	Skovmindevej 40, Holte.
Roikjer, P., Direktør	Attemosevej 22, Holte.
Roosen, C., Stationsforstander	Holte Station.
Rosenørn, P. E., Fuldmægtig	Solvej 15, Søllerød, Holte.
Roskilde Bibliotek	Roskilde.
Ruff, Werner, Blikkenslagermester	Egebækvej 41, pr. Holte.
Rydam, Erik, Kommunelærer	Jernbanevej 120, Nærum.
Rønning, P., Ingeniør	Egebakken 9, Birkerød.
Sachs, Henrik, ORSagfører	Øverødvej 28, Holte.
Sally, P. F., Gaardejer	Elleslettegaard, Vedbæk.
Sauerberg, A., Restauratør, Frue .	Søllerød Kro, Holte.
Schaeffer, W. Hj., Direktør	Strandvej 255, Skodsborg.
Scheibel, Inger, Frue	Ruderdalsvej 36, Holte.
Schneider, Andr., Professor	Margrethevej 23, Holte.
Schoubye, Knud, Fuldmægtig i Finansministeriet	Drg. Alle 45, Holte.
Schow, Carl, Direktør	Kristianiagade 6, Kbhvn. Ø.
Schrøder, E., Sygeplejerske	Nærumvej 260, Nærum.
Schrøder, Ellen M., Lektor, Frk...	E. Bojesensvej 10, Holte.
Schøbel, A., Statsaut. Revisor	Ingeborgvej 6, Charlottenlund.
Schiørring, Geo K., Højesteretssagfører	Vesterport, Kbhvn. V.
† Schlichtkrull, O., Rektor	Birkebakken 1, Holte.
Secher, Josie, Frk.	Pilealle 10, Holte.
Seck, O., Direktør	Lindevangsvej 8, Trørød pr. Vedbæk.
Šedivý, H., Assurandør	Solvej 13, Holte.
Seegelke, W., Assistent	Chr. Winthersvej 19, Kongens Lyngby.
Seidenfaden, Aage, Politidirektør	Strandvej 219, Charlottenlund.
Selbo, Elna, Frue	Skovagervej 12, Holte.
Siersted, L., Lærerinde, Frk.	Kohavevej 93, Vedbæk.
Skeel, Christen, Amtsbogholder ..	Calsmindevej 3, Holte.
Skodsborg Badesanatorium	Skodsborg.
Skov, Kai, Grosserer	Tre-Birke-Huset, Søllerød, Holte.
Skovlund, P. J., Kirkegaardsgartner	»Søllerødhus«, Søllerød, Holte.
Sparekassen for Lyngby og Omegn	Lyngby Hovedgade 17, Lyngby.
Sparsø, G., Provst	Søllerød Præstegaard, Holte.
Stefansson, S. G., fhv. Amtsforvalter	V. Paradisvej 25, Holte.
Strandgaard, H., cand. pharm.....	Lyngbakkevej 18, Holte
Suaning, O. A., Skoleinspektør ..	Nærum.
Svendsen-Tune, S. G., Konsulent..	Ø. Paradisvej 23, Holte.
Søeborg, J, Civilingeniør	Attemosevej 74, pr. Holte.
Søllerød Kommunebibliotek	Holte.

Søllerød Kommunes Børnebibliotek	Holte.
Sørensen, A., Vognmand	V. Paradisvej 19, Holte.
Sørensen, Axel, Hypotekbankdirektør	Geelsvej 20, Holte.
Sørensen, N. P., Malermester	Søllerødgaardsvej 12, Holte.
Tang, E., Stationsforstander	Vedbæk.
Thomassen, Svend Aage, Kontorist	Poppelalle 19, Holte.
Thomsen, Carl, Postmester	Vedbæk.
Thomsen, Jens Sundved, Trafikassistent	Borup Station. (Midtsjælland).
Tomdrup, B., Fabrikejer	Strandvej 259, Skodsborg.
Trørød Grundejerforening	
Udsen, N.	Hegnsvej 13, Nærum.
Ulfbeck, Jens, Fabrikant	Lyngbakkevej 10, Søllerød, Holte.
Undèn, A., Kontorchef, cand. jur.	Rønnebærvej 19, Holte.
Vallø, Børge, Ingeniør	Kohavevej 49, pr. Vedbæk.
Vallø, Vilh., Brygger	Kohavevej 51, Vedbæk.
Warming, Kai, Civilingeniør	Attemosevej 40, pr. Holte.
Webèr, Martial, Arkitekt.....	»Spurveskjul«, Frederiksdal pr. Lyngby.
Weinreich, G., Fabrikant	Drg. Alle 37, Holte.
Wermer, Alfr., Tandlæge	Kastanievej 1, Holte.
Wigh, P., Grosserer	Søllerødvej 66, pr. Holte.
Wilkenschildt, A. B., Fuldmægtig..	Strandvej 415, Vedbæk.
Willadsen, Chr., Bestyrer	Nærumvej 218, Nærum.
Vilmar, E. H., Statsaut. Revisor ..	Amaliegade 3, Kbhvn. K.
Vogel-Jørgensen, M., Civilingeniør	Strandvej 335, Vedbæk.
Wøller, Johan, Læge	Søvej 5, Holte.
Zehngraff, O., Afdelingsingeniør ..	Søllerødgaardsvej 13, Holte.
Zester, E. Robertson, Prokurist ..	Fredsvej 14, Holte.
Ziirsen, Hans, Grosserer	Steen Blichersvej 22, Kbhvn. F.
Øigaard, Erik, Landsretssagfører..	St. Kongensgade 79, Kbhvn. K.

SÆRTRYK AF

SØLLERØD BOGEN

1946

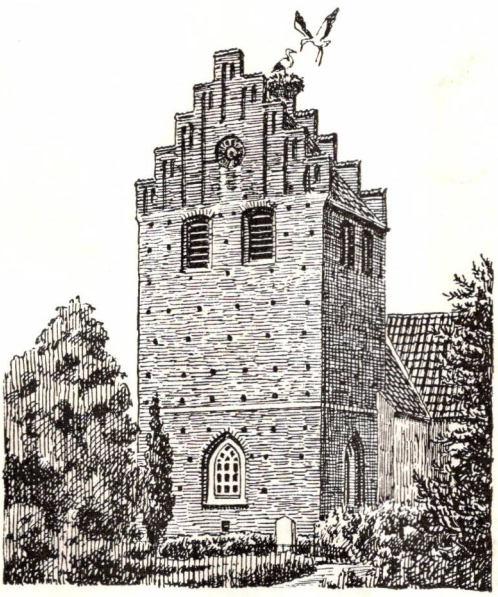

UDGIVET AF

Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune

I KOMMISSION HOS BOGHANDLER MOGENS FUNCH
HOLTE 1946

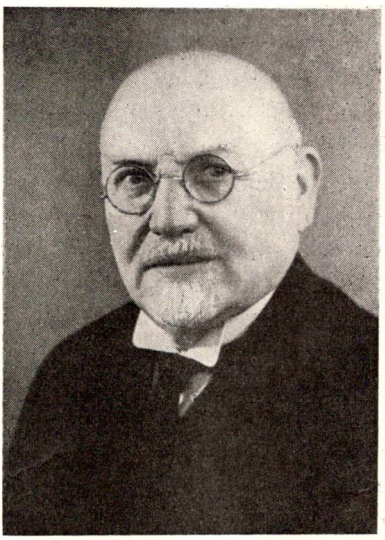

HANS BJARNE

MINDEORD

Ved Arkivar, mag. art. *Hans Ellekilde.*

Den 4. Februar 1946 døde fhv. Finanshovedbogholder *Hans Bjarne,* Medstifter af og i fire Aar, 1942—45, den højtansete Formand for det historisk-topografiske Selskab for Søllerød Kommune. Det er faldet i min Lod at skrive Mindeord om denne for det danske Samfund i Almindelighed, for vort lille lokale historiske Selskab i Særdeleshed saa højtfortjente Mand. Jeg vil forme disse Mindeord som en lille Levnedsbeskrivelse, der turde være saa meget mere paakrævet, fordi A. Falk-Jensens Biografi i Dansk Biografisk Lexicon III, sikkert som Følge af Hans Bjarnes medfødte

Beskedenhed, er saa yderst kortfattet, at yderligere Oplysning om denne Mand vil være Læserne velkommen, saa meget mere som Falk-Jensens Biografi ingen Litteraturhenvisning anfører, hvor den interesserede Læser kan søge mere indgaaende Oplysninger om sin Helt.

Hans Peder Bjarne blev født den 23. August 1875 i Landsbyen Himlingøje lige syd for Køge. Hans Fader Maskinbygger Niels Peter Hansen (1832—1908) var noget af en Drømmer og en Landsbyfilosof og elskede at spille Violin og Fløjte; hans Moder Maren Larsen (1849—1927), der jo var sytten Aar yngre end sin Mand, var i Modsætning til sin Mand en Slider af Rang, en dygtig og energisk Husmandskvinde. Den lille Hans Peter Hansen havde som syvaarig Dreng i 1882 den store Ulykke at komme for nær til en af sin Faders Maskiner og faa sin højre Arm revet af. Selv betragtede han siden denne Ulykke som sit Livs Held: med begge sine Arme vilde han næppe være blevet andet og mere end en ganske almindelig habil Landsbyhaandværker som sin Fader, med historiske Interesser som sin Fritidssyslen. Nu var det nødvendigt for ham at gaa Kontorvejen, da han jo ganske naturligt ikke kunde due noget, hverken som Haandværker eller som Bonde. Han gik i Almueskole i Himlingøje uden i nogen Maade at være noget Vidunderbarn eller Skolelys. End ikke til Regning, hans senere store Lidenskab og Livsinteresse, var han dengang særlig fremragende, men han var flittig og paapasselig i sin Skole, og det var selvfølgelig Vilkaaret for, at hans Forældres Herskab, Vallø Gods, kunde yde Understøttelse til hans Skolegang ved Tøxens Realskole i Køge, hvor han i 1893, 18 Aar gammel, tog Præliminæreksamen. Han mindes af en af sine Skolekammerater, en Storkøbmandsdatter fra Køge, som en lille Bondedreng i graa, hjemmevævet Klædedragt og med et lidt kluntet Væsen, men hun mindes ligeledes hans naturlige Hjælpsomhed overfor de mindre begavede og paapasselige, hans gode Forstand og hans noget større Udvikling end de lidt yngre Kammerater, der gav sig Udslag i, at Hans Peter redigerede et lille Blad, der udkom to Gange om Maaneden, med vittige og morsomme Smaahib til Kammerater og Lærere, som han

for øvrigt stod paa den bedste Fod med. Forholdet til Lærere var præget baade af Respekt og af Venlighed.

Efter sin Præliminæreksamen i 1893 tjente han først et halvt Aarstid paa Vallø Godskontor, men saa tog hans kvindelige Kammerater, Johanne og Anna Damkjær, sig af ham og udvirkede, at han fik en Plads hos deres Fader, den dygtige Godsforvalter Damkjær paa Gammel Køgegaard. Her blev Grunden for Alvor lagt til, hvad der blev Hans Bjarnes store Indsats i Livet, hans fremragende dygtige Regnskabskyndighed i Forbindelse med Uddannelse af Sansen for minutiøs Akkuratesse og Paapasselighed. Han havde i Tidens Løb uddannet Evne til med venstre Haand at kunne skrive Bogstaver og Tal med særlig Sirlighed og Letlæselighed. Pladsen paa Gl. Køgegaards Godskontor var en Uddannelsesstilling, hvor Lønnen ikke var meget mere end Kost og Logi, det var paa ingen Maade nogen fremtidig Livsstilling. Det var ikke heller muligt for Hans Peter Hansen og hans fattige Forældre at opnaa Midler til Videreuddannelse paa Studenterkursus og juridisk Studium, saa at Hans Peter havde kunnet opnaa det, som sikkert dengang var hans Livsmaal, en god og betrygget Administratorstilling ved et dansk Gods. Han maatte efter sin toaarige Uddannelse i den skrappeste Skole for Livet, han kunde komme i, selv bane sig Vej videre frem i selve det praktiske Liv. Det var aldeles ikke nemt for en ung Mand, der var Invalid, man kunde hverken her eller der bruge en Mand, der ikke engang kunde blive Soldat og derfor ganske naturligt ikke kunde opvise fine Soldaterpapirer som hvilken som helst anden Kontorist, der gerne vilde naa frem til være Bogholder eller Regnskabsfører. Endelig forbarmede Vognmand Blyth i København sig over den energiske Ansøger og tog ham paa sit Kontor, og her var han i nogen Tid i en ret selvstændig Stilling med megen Mulighed for Uddannelse ad den personlige Erfarings og Oplevelses Vej. Saa gik Vejen videre opad, han kom først i en ikke helt lille Aarrække, Aarene 1895 til 1903, paa den gamle elskelige Overretssagfører H. F. Helweg Larsens store Sagførerkontor som hans Regnskabsfører. Man behøver ikke at tvivle paa, at den energiske og fremadstræbende Hans Peter,

der jo ikke havde haft Lykke til ad teoretisk Vej at uddanne sig som Jurist, nu ad Praktikkens Vej nok skulde indsuge og tilegne sig al den Juridik, han paa sin fremtidige Løbebane skulde faa saa god Brug for. Megen Tid til Selvstudium var der ikke, heller ikke megen Tid til selskabeligt Kammeratskabsliv med de unge Jurister paa det store Sagførerkontor. I sin sparsomme Fritid holdt den unge Mand sig meget for sig selv, syslede med sine Bøger, han havde særlig Glæde af historisk Litteratur. Struensee, den store ulykkelige Reformator, var Genstand for hans særlige Interesse. Meget Fritid havde han som sagt ikke, hans Chef var Formand for det store Selskab, Københavns Hippodrom, der blandt andet ejede Folketeatret, og han skaffede ham Regnskabsføringen i dette store Selskab, saa hans Dag var fyldt af at bestride to hver paa sin Vis baade anstrengende og ansvarsfulde Stillinger. Saa mødte han den unge Pige, som blev hans Hustru, *Maren Sophie Kristiansen,* Købmandsdatter fra Haslev, godt tre Aar yngre end ham.

Giftermaalet fandt Sted den 20. November 1903 i Haslev i hendes Forældres Hjem. Det unge Ægtepar var snart saa velstillet, at de tre Aar senere, i 1906, kunde købe Grund til deres Fremtidshjem i Holte og seks Aar senere, i 1912, blev Villaen paa Margrethevej Nr. 22 bygget. Den fik Navn af Stokagerhus efter et Skovløberhus paa Vallø Gods, der kunde betragtes som Slægtens Hjemsted. Ikke ret længe efter Brylluppet, knap halvandet Aar, tog den unge Ægtemand Hans Peter Hansen Navneforandring til Hans Bjarne den 7. April 1905. Dette Navn, som i olddansk Forstand betyder den lille Bjørn, blev valgt af Hensyn til dets rene danske Velklang.

Paa dette Tidspunkt havde Hans Bjarnes Løbebane taget en ny Udvikling. Det var lykkedes Hans Bjarne at gøre personligt Bekendtskab med en af den danske Statsadministrations daværende allerdygtigste Mænd, Departementschef i Finansministeriet, Statsgældsdirektør *P. O. Andersen.* Han tilbød Bjarne en Stilling som Assistent i Statsbogholderikontoret i Finansministeriets andet Departement, og hermed var Bjarne omsider kommet paa sin helt rigtige Hylde. Han sad længe i denne forholdsvis beskedne Stilling, han var ikke

Stræberen, der albuede sig hurtigt frem, han var det store Træ med de stærke Rødder, der voksede langsomt og dybt. Først 1916 blev han, efter 11 Aars Assistenttjeneste, fungerende Fuldmægtig, 1919 fik han kongelig Udnævnelse som Fuldmægtig, uanset at han ingen juridisk Examen havde, han havde jo kun Præliminærexamen. Denne Mangel var hos Fuldmægtig Bjarne erstattet med stor personlig Dygtighed. Saa gik det hurtigere med hans Karriere. Samme Aar, 1919, han blev kongelig Fuldmægtig, steg han til Kontorchef i Finansministeriet, og seks Aar senere, i 1925, blev han Finanshovedbogholder, en Stilling som han varetog i 16 Aar til 1941, da han af Helbredshensyn tog sin Afsked fra denne fordringsfulde, meget krævende Stilling. Han var ikke kommet sovende til denne store og ansvarsfulde Stilling, han havde ærlig fortjent den ved sit store Initiativ til en fuldstændig Omlægning af Statens Regnskab, der blev gennemført af Statsregnskabskommissionen i Aarene 1921—1926. Først havde man adskilt Statens Drifts- og Formueregnskab, nu gennemførte man konsekvent den Ordning, at Regnskaberne skulde føres i de enkelte Ministerier og de respektive Forvaltningssteder, men ikke som hidtil i Finansministeriet. De enkelte Ministerier og andre Forvaltningssteder aflægger derefter Regnskab til Finanshovedbogholderiet. Ikke blot i Danmark sejrede Bjarnes praktiske Reformering af Statens tidligere saa uoverskuelige Bunkeregnskab, men man havde Bud efter ham fra Sverige og fra Island, for at blive delagtige i de i Danmark under Bjarnes Ledelse gjorte Erfaringer. Han blev derfor ikke blot Kommandør af Dannebrog af anden Grad, men han blev ogsaa Kommandør af den svenske Vasaordens anden Klasse, og han blev Ridder af Islands Falk i anden Grad. Ogsaa andre Steder havde man Brug for hans store praktiske Regnskabskyndighed, han var 4 Gange paa Færøerne 3—4 Uger ad Gangen for at omlægge det færøske Regnskab for Færøernes Lagting. Han omlagde det danske Politis Regnskab og han omlagde naturligvis ogsaa Regnskabet i sit eget Sogn, Søllerød Kommune, ikke at tale om en Række private Foretagender.

Ikke blot ved direkte personligt Arbejde, ogsaa ved Un-

dervisning trængte Bjarnes reformerende Tanker paa Regnskabsvæsenets Omraade ud i videre Kredse. Samtidig med at han var Assistent i Statsbogholderiet 1905—16, var han i Aarene 1904—19 Lærer ved Teknisk Selskabs Skole, nemlig i Aarene 1904—19 bl. a. i Fabriksbogholderi, men saa blev han efter A. H. V. Sabroes Død i 1919 Leder af det juridiske Fakultets Undervisning af vordende Sagførere, Dommere og Administratorer i Bogholderi og Regnskabskritik. Denne Undervisning vedblev han at varetage, ogsaa efter at han, i 1941, taget sin Afsked som Finanshovedbogholder, men først i 1942 fik han Udnævnelsen som Lektor, saa svært havde Københavns Universitet ved at se bort fra den Fejl i hans Opdragelse, at Bjarne, i eet og alt det praktiske Livs Mand, ikke var cand. jur. endsige dr. jur. I 1945 tog han sin Afsked fra Universitetsundervisningen som Følge af Aldersgrænsen, han blev jo 70 Aar den 23. August 1945. Sund og rask som han var, havde han nu efter menneskelig Forventning et langt og smukt Otium for sig, helliget hans historiske Interesser, ikke mindst hans kære Forening Historisk-topografisk Selskab for Søllerød Kommune og sin litterære Virksomhed paa det regnskabstekniske Omraade, men det skulde gaa anderledes. Faa Maaneder efter blev han i Slutningen af Januar 1946 ramt af en voldsom Hjerneblødning, der fuldstændig lammede ham, ogsaa hans Evne til at tale. Han var klar over, hvor det bar hen. Hans Bjarne havde endnu saa meget at udrette. Hans litterære Virksomhed havde ikke været saa omfattende, som man kunde ønske af en saa kyndig og erfaren Mand. Han havde i sin Embedstid saa lidt Tid til sin egen private litterære Virksomhed. Han plejede at staa op Kl. 4 om Morgenen og sætte sig til sit Skrivebord for at kunne naa at udrette noget, før han tog til København, men saa var han meget træt, naar han kom hjem. Han plejede aldrig at sige ret meget til sin Hustru og sine fire Døtre, men den tavse stille Mand udstraalede Hygge, og der blev saare tomt i Huset efter hans Bortgang. Søndag Eftermiddag holdt han fri, han glædede sig da ved at gaa rundt i sin store Bogsamling, tage snart een, snart en anden Bog ud og stryge den venligt over Ryggen. Der blev ikke Tid til

megen sammenhængende Læsning, Skønlitteratur havde den praktiske Mand meget lidt Sans for, men han elskede Musik. Men var Bjarnes litterære Virksomhed ikke særlig omfattende saa var den des mere værdifuld, den bestod hovedsagelig af to grundlæggende Arbejder: »Bogholderi i Teori og Praksis« 1921 og »Om Finansforvaltningen i Staten« 1934. Desuden et Par mindre Arbejder: »Eksempler til Brug ved Bogføring i »Det Tekniske Selskabs Skole« 1909 og »Breve til en Aktionær om hans Selskabers Regnskaber« i 1943. Saa vidt jeg ved, har Bjarne ikke eller i al Fald kun i ringe Grad givet Bidrag til Tidsskriftslitteraturen om regnskabsøkonomiske Problemer.

Bjarnes første store Bog, »Bogholderi i Teori og Praksis« 1921, der er udkommet i ikke mindre end fem Udgaver 1921, 1924, 1932, 1938 og 1943, betegner en Fornyelse i den store danske Litteratur af Bogholderilærens Praksis, idet Bjarne ikke blot tager Hensyn til Bogholderivæsenets historiske Udvikling udenfor og i Danmark, men ogsaa søger at give Bogholderivæsenets Praksis en i al Fald af Landets mange Bogholderilærere haardt tiltrængt teoretisk Underbygning og Forklaring. Bjarnes Bogholderilære er derfor ikke beregnet for grønne, umodne Handelselever, men for viderekomne, især som lige sagt for Landets mange Handelsskolelærere. Noget helt nyt i denne Bog, som intet egentlig Sidestykke har i Hages Haandbog i Handelsvidenskab eller i Schovelins Købmandens Haandbog er Bjarnes Afsnit om regnskabskritiske Undersøgelser. Her gives Forklaring og Vejledning til Bedømmelse af en Forretnings økonomiske Stilling ud fra dets Regnskab, belyst ved de opstillede Hovedpunkter i en saadan Regnskabskritik. Det er denne Linie, der til Gavn for alle danske, jævne, ikke altfor regnskabskyndige Aktieejere, bliver gennemført i Bjarnes sidste lille Bog »Breve til en Aktionær om hans Selskabers Regnskaber«. Som den ærlige og redelige Mand Bjarne er, stiller han Krav om, at Regnskaberne skal give ærlig og redelig Besked om Aktieselskabets eller Forretningens økonomiske Stilling. Det skal ikke skjules ved regnskabsmæssige Kunster, som det saa ofte har været Tilfældet, og hvor det er sket, skal den jævne Mand,

som betror et Aktieselskabs Bestyrelse sine Sparepenge, kunne gennemskue Bedraget og læse den virkelige Sandhed om Selskabets reelle Stilling.

Bjarnes anden Hovedindsats i den danske Faglitteratur er hans Bog »Om Finansforvaltningen i Staten« 1934. Det er en Bog, der, i al Fald efter det Kongelige Biblioteks systematiske Katalog at dømme, er ganske enestaaende i den danske Litteratur, den har ikke som Bjarnes Bogholderilære baade Forgængere og Efterfølgere. Bogen om Finansforvaltningen egner sig sikkert i allerhøjeste Grad som Studiebog for de mange Studiekredse indenfor alle politiske Partier, der ønsker at gøre sig kendt med det danske Styre i alle dets Enkeltheder, ikke mindst paa et saa vigtigt og grundlæggende Omraade som Statens finansielle Styre, der kommer os alle ved, i det mindste som Skatteydere. En saa kyndig Mand som Nationaløkonomen Jørgen Pedersen skriver: »Forfatteren har gennem sit mangeaarige dygtige Arbejde indenfor Statens Regnskabsvæsen en væsentlig Andel i, at Danmark er det Land i Verden, hvor denne paa det forretningsmæssige Princip opbyggede Regnskabsform er mest konsekvent gennemført. Jeg synes, at det er et ganske fortrinligt Arbejde, skrevet i et klart og smukt Dansk, saaledes som man kender det fra Forfatterens tidligere Arbejde«. Niels Neergaard anser Bjarnes Bog for at være et ualmindelig dygtigt og fortjenstfuldt Arbejde, som giver klar og grundig Oplysning om en Række Forhold af stor Almeninteresse og praktisk Betydning. Særlig for alle, der paa forskellig Maade har med offentlige Sager at gøre, vil denne Bog være en saa godt som uundværlig Haandbog.

Det var dog alligevel ikke Hans Bjarnes store Fortjenester af det danske Samfund i Almindelighed, der gjorde ham selvskreven til Formand i det nye »Historisk-topografiske Selskab« i Søllerød, man kan næsten sige, tværtimod. Havde Bjarne ikke taget sin Afsked fra sit store, krævende Embede i Statsbogholderiet i 1941, var han næppe blevet Formand, af den simple Grund, at han saa ikke havde kunnet magte det store Arbejde, der udkrævedes for fra bar Bund at bygge en levedygtig historisk Forening op. Nu havde han derimod

taget sin Afsked, han havde forholdsvis rigelig Tid til sin Raadighed for sammen med Overbibliotekar Hoffmeyer at grundfæste den nye Forening, og i Kraft af sin store Anseelse skaffe Selskabet den Understøttelse fra Sogneraadet, som det slet ikke kunde undvære. Mit Forslag om at vælge Bjarne til Formand fik derfor almindelig og fuldstændig Tilslutning. Kun een Ting er vi ked af, at hans Formandstid skulde blive saa kort, ikke mere end fire Aar. Vi havde ønsket endnu i mange Aar at kunne beholde den fine, elskelige Mand som vor Formand. Han var en Formand, som en Formand burde være, et Eksempel til Efterfølgelse for alle senere Formænd i hans Selskab. Han var i Sandhed den første mellem Ligemænd, og de, som har haft den Oplevelse at arbejde sammen med ham som Styrelsesmedlemmer eller som Forfattere, vil altid have gode Minder om Samarbejdet. Han var ikke Topfigur som saa mange Formænd, han var lige saa lidt den Formand, som daarligt kunde tænke sig, at andre end han selv foretog noget Foreningsarbejde eller fyldte Selskabets Publikationer. Bjarne fulgte i saa Henseende den sunde Fornufts gyldne Middelvej. Han havde saa travlt med at arbejde for sin Forenings Trivsel i økonomisk Henseende, at han ikke kom til at præge de fire første Aarsskrifter saa stærkt, som det kunde være ønskeligt, med sine egne Bidrag. I Aarbogen 1942 har Bjarne blot et lille Bidrag om Holte Kirkes Historie, grundlæggende i al sin Korthed og Knaphed. I Aarbogen 1944 skriver Bjarne om Bøller og om Bøllemosen ved Skodsborg, han gør opmærksom paa, at Navnet Bøllemosen tidligst optræder paa Generalstabskort fra Aaret 1899 eller 1900, og han synes tilbøjelig til at tro, at det er Bøllerne fra 1885, som huserede i Egnen, der har givet den tidligere Kørom-Mose Navnet Bøllemosen, og ikke som det almindelig antages, lige omvendt. I Aarbogen 1945 har Bjarne en forbilledlig lille Afhandling om Dr. techn. Paul Bergsøes Ejendom »Koefodsminde« og dens Ejere. Det lykkedes ikke Bjarne at faa gennemført sit store Arbejde om Søllerød Sogns Veje og Transportmidler, derunder ogsaa Sognets Jernbaner, som han i Aarenes Løb havde samlet saa flittigt Stof til. Det er muligt, at Dele af dette Materiale siden kan

offentliggøres i Aarbogen, eller tjene som Grundlag for Videarbejde af en Vejhistoriker som Museumsinspektør Victor Hermansen. Hvad vi stadig vil faa Glæde af, er Bjarnes fortræffelige Samlinger af lokale Billeder fra hans elskede Søllerød Kommune, som hans Enke har skænket til Søllerød Raadhus. Vi vil atter og atter kunne glæde os ved at benytte dette Billedstof i taknemmelig Erindring om en Mand, for hvem Søllerød Sogn blev det elskede Hjem. Vi ønsker, at hans gode Minde ikke maa glemmes blandt os, at vi maa kunne fortsætte det af ham saa velbegyndte Arbejde i Historisk-topografisk Selskab paa en Maade, at han faar ikke Skam, men Ære af os, hans Arbejdsfæller og Efterfølgere. Ære være vort Selskabs Medstifters og vor første Formands Minde.

NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN